

T.C
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**HZ. PEYGAMBER DÖNEMİNDE
MÜELLEFE-İ KULÛB**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nagehan ÇAKICI

**Enstitü Ana Bilim Dalı : İslam Tarihi ve Sanatları
Enstitü Bilim Dalı : İslam Tarihi**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Levent ÖZTÜRK

TEMMUZ - 2010

T.C
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

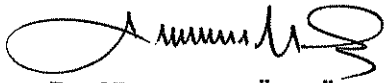
HZ. PEYGAMBER DÖNEMİNDE
MÜELLEFE-İ KULÛB

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nagehan ÇAKICI

Enstitü Ana Bilim Dalı : İslam Tarihi ve Sanatları
Enstitü Bilim Dalı : İslam Tarihi

Bu tez 14/07/2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Levent ÖZTÜRK

Yrd. Doç. Dr. Saim YILMAZ

Yrd. Doç. Dr. Sezayi KÜÇÜK

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nagehan ÇAKICI

14.07.2010

ÖNSÖZ

Hız. Peygamber döneminde Huneyn ganimetlerinin dağıtılmasıyla karşımıza çıkan ‘‘Müellefe-i Kulûb’’ü araştırmayı hedefleyen bu çalışma, kalpleri İslam’a ısındırılan kişilerin isimlerini, hayatlarını ve Mekke’nin siyasî ve sosyal yapısındaki konumlarını tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Yüksek lisans eğitimimin her aşamasında yardımlarını esirgemeyen, bilimsel bir bakış açısı kazanmam noktasında eğitici, öğretici ve yol gösterici tavsiyelerinden dolayı değerli hocam Prof. Dr. Levent Öztürk’e teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca çalışmamızın farklı boyutlarını görmemizi sağlayan Yrd. Dr. Saim Yılmaz’a ve bu süreçte özveriyle yanımda olarak her zaman beni destekleyen anne ve babama teşekkürlerimi sunarım.

Nagehan ÇAKICI

14 Temmuz 2010

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: MÜELLEFE-İ KULÛB KAVRAMI VE MÜELLEFE-İ KULÛB'UN ORTAYA ÇIKIŞI	6
1.1. Müellefe-i Kulûb Kavramı.....	6
1.2. Müellefe-i Kulûb'un Ortaya Çıkışı.....	8
BÖLÜM 2: MÜELLEFE-İ KULÛB KABUL EDİLENLER	22
2.1. Abbâs b. Mirdâs.....	22
2.2. Abdurrahman b. Yerbû'.....	25
2.3. Addâ b. Hâlid b. Hevze.....	25
2.4. Amr b. Mirdâs.....	26
2.5. Ahnes b. Şerîk (Übey).....	27
2.6. Akra' b. Hâbis.....	28
2.7. Alâ b. Cârîye (Alâ b. Hârîse/Hars).....	31
2.8. Alkame b. Adfy.....	32
2.9. Alkame b. Ülâse.....	32
2.10. Amr b. Ehtem.....	33
2.11. Amr b. Hişâm.....	34
2.12. Cedd b. Kays.....	35
2.13. Cübeyr b. Mut'im.....	36
2.14. Ebû Cehm b. Huzeyfe.....	38
2.15. Ebû Süfyân b. Harb.....	39

2.16. Ebû Süfyân b. Hâris.....	47
2.17. Ebüßenâbil (Amr) b. Ba'kek.....	48
2.18. Esîd b. Cârîye (Esîd b. Hârise).....	48
2.19. Hakîm b. Hizâm.....	49
2.20. Hakîm b. Tuleyk b. Süfyân.....	55
2.21. Halef b. Hişâm.....	55
2.22. Hâlid b. el-Muğîre el-Mahzûmî.....	56
2.23. Hâlid b. Esîd.....	56
2.24. Hâlid b. Hevze.....	57
2.25. Hâlid b. Hişâm b. Muğîre.....	58
2.26. Hâlid b. Kays.....	59
2.27. Hâris b. Hâris b. Kelede es-Sekafî.....	60
2.28. Hâris b. Hişâm.....	61
2.29. Hâris b. Kelede.....	63
2.30. Harmele b. Hevze.....	64
2.31. Hâtüb b. Abdiluzzâ.....	64
2.32. Hişâm b. Amr.....	64
2.33. Hişâm b. Velîd b. Muğîre.....	66
2.34. Huveytüb b. Abdiluzzâ.....	66
2.35. İkrime b. Âmir.....	69
2.36. İkrime b. Ebî Cehil.....	70
2.37. Ka'b b. Ahnes.....	72
2.38. Kays b. Adiy.....	72
2.39. Kays b. Mahreme b. Muttalib.....	72
2.40. Lebîd b. Rebîa.....	73
2.41. Mahreme b. Nevfel.....	75
2.42. Mâlik b. Avf.....	77
2.43. Muâviye b. Ebî Süfyân.....	79

2.44. Muti' b. Esved.....	79
2.45. Nevfel b. Muâviye.....	80
2.46. Nudayr b. Hâris b. Alkame.....	82
2.47. Osman b. Nevfel.....	83
2.48. Osman b. Vehb.....	84
2.49. Rakîm b. Sâbit b. Sa'lebe.....	84
2.50. Safvân b. Ümeyye.....	84
2.51. Sâib b. Ebi's-Sâib.....	88
2.52. Saîd b. Yerbû'.....	88
2.53. Sayfî b. Âiz.....	89
2.54. Sehl b. Amr.....	89
2.55. Schmî (Adiy b. Kays).....	90
2.56. Süfyân b. Abdülesed.....	90
2.57. Süheyl b. Amr el-Âmirî.....	91
2.58. Süheyl b. Amr el-Cumahî.....	95
2.59. Şeybe b. Osman b. Ebî Talha.....	96
2.60. Tuleyk b. Süfyân.....	97
2.61. Umeyr b. Ahnes b. Serîk.....	98
2.62. Umeyr b. Vedeka (Vezeka).....	98
2.63. Umeyr b. Vehb b. Halef.....	99
2.64. Uyeyne b. Hısn.....	101
2.65. Ühayha b. Ümeyye.....	104
2.66. Vâbısa b. Hâlid.....	104
2.67. Verkâ b. Hâbis.....	105
2.68. Yezîd b. Ebî Süfyân.....	105
2.69. Zeydü'l-Hayl.....	105
2.70. Züheyr b. Ebî Ümeyye.....	106

SONUÇ.....	110
KAYNAKLAR.....	115
EKLER.....	120
ÖZGEÇMİŞ.....	150

KISALTMALAR

DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
bk.	: bakımız
b.	: ibni, bin
çev.	: çeviren
ts.	: tarihsiz
s.	: sayfa
c.	: cilt
tah.	: tahkik eden
nşr.	: neşreden

Tezin Başlığı : Hz. Peygamber Döneminde Müellefe-i Kulüb	
Tezin Yazarı : Nagehan ÇAKICI	Danışman : Prof. Dr. Levent ÖZTÜRK
Kabul Tarihi : 14 Temmuz 2010	Sayfa Sayısı : vii(ön kısım)+119(tez)+31(ekler)
Anabilim Dalı : İslam Tarihi ve Sanatları	Bilim Dalı : İslam Tarihi
<p>Hz. Peygamber döneminde gerçekleşen Huneyn Gazvesi'nde önemli miktarda ganimet ele geçirilmiştir. Söz konusu ganimetlerin bir kısmı Hz. Peygamber tarafından kalpleri İslam'a ısındırılmak üzere Müellefe-i Kulüb adı verilen kişilere dağıtılmıştır. Hz. Peygamber döneminde Müellefe-i Kulüb'u konu alan çalışmamız, zikri geçen kişilerin tespitini ve Hz. Peygamber dönemindeki rollerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Ayrıca bu kişilerin sosyal hayatları bir bütün olarak incelenerek Hz. Peygamber'in Müellefe-i Kulüb'a ganimet verme nedenleri belirlenmeye çalışılmıştır.</p> <p>Araştırmamızda öncelikli başvuru kaynakları tarih, siyer ve tabakât kitapları olmuştur. Bu kitapların yanı sıra hadis ve ensâb türü eserlere de müracaat edilmiştir.</p> <p>Araştırmamız sonucunda kaynaklarda bu isimlerin tespiti noktasında eksik ve farklı bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Bununla beraber Hz. Peygamber'in kalplerini İslam'a ısındırmak üzere Ci'rane'de ganimet verdiği kişiler arasında sadece yeni Müslüman olan Mekkelilerin olmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda Müellefe-i Kulüb kabul edilenler arasında Mekke'nin fethinden önce Medine'ye gelerek Müslüman olan kişilerin de bulunduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanında Kureyş kabilesi dışında farklı kabilelere mensup olanlara da ganimet verildiği ve kalpleri İslam'a ısındırılan bu kişilerin toplumlarında itibar sahibi kişilerden oluştuğu ortaya çıkmaktadır.</p>	
Anahtar Kelimeler: Huneyn, Ci'rane, Müellefe-i Kulüb.	

Title of the Thesis : Muellefe-i Kulûb in the Time of Muhammed	
Author : Nagehan ÇAKICI	Supervisor : Prof. Dr. Levent ÖZTÜRK
Date : 14 July 2010	Nu. Of Pages : vii(pre text)+119(main)+31(app.)
Department : History of Islam and Islamic Arts	Subfield : History of Islam
<p>In the battle of Hunayn, which occurred during the period of Prophet Muhammad, substantial amount of booty was captured. Some part of the respective booty was given out to some people by Prophet Muhammad. Our research regarding those people called Muellefe-i Kulûb aims to identify them, and determine their impacts as a social class in the period of Prophet Muhammad. In this context we deal with their political and social structural in the Meccanian society to set why prophet Muhammed gave them from the Hunain booty.</p> <p>In our research, the primary sources are history, sirah, and tabakat textbooks. In addition to those, some works of hadith and ansab types were employed.</p> <p>As a result of our research, it has been ascertained that there are insufficient and inconsistent information at the point of identifying those people. Furthermore, it has been found out that there exists other people except Meccans who newly became Muslim among the people to whom Prophet gave out the booty in Ci'rane in order to open their hearts to Islam. In this sense, it is revealed that the booty was given not only to the tribe of Quaraysh, but also to other tribes and there exists people who became Muslim by coming to Medina before the conquest of Mecca. Also, we have tried to determine the reasons of why Prophet Muhammad gave the booty to Muellefe-i Kulûb by examining the social lives of those people as a whole. In addition this, they given the booty were been respected people in Mecca society.</p>	
Keywords: Huneyn, Ci'rane, Muellefe-i Kulûb	

GİRİŞ

Konusu

Araştırmamız Huneyn Gazvesi'nden sonra elde edilen ganimetlerin Hz. Peygamber tarafından kalplerini İslam'a ısındırmak üzere Müellefe-i Kulûb adı verilen kişilere dağıtılmasını ve kendilerine ganimet dağıtılan bu kişilerin kimler olduğunu konu edinmektedir.

Önemi

Öncelikle tespit edebildiğimiz kadarıyla bu konuda yapılmış olan müstakil bir çalışma bulunmamaktadır. Bununla birlikte konu çerçevesinde yapılan kavram merkezli ansiklopedik çalışmalarda daha çok konunun tefsir veya fikhî boyutunun ön planda olduğu görülmektedir. Bu sebeple tezimiz, konunun tarihsel bağlamını inceleyerek Hz. Peygamber'in Müellefe-i Kulûb uygulamasının önemini daha iyi anlamamıza katkı sağlayacak ilk bilimsel çalışma özelliğine sahiptir.

Amacı

Bu tez, rivâyet farklılıkları da göz önünde bulundurularak Müellefe-i Kulûb'un kimler olduğunun belirlenmesi ile birlikte bu kişilerin Hz. Peygamber dönemindeki siyasî etkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Kaynaklarda yer alan bilgilerde Müellefe-i Kulûb'un isimleri ile ilgili ihtilaflar, hatta aynı isimler üzerinde farklı yazım şekilleri bu kişilerin tespitini gerekli kılmaktadır.

Yöntemi

Çalışmamızı hazırlarken konumuzu Hz. Peygamber dönemi ile sınırladığımızı belirtmek istiyoruz. İçerik olarak konunun, tefsir ve fıkıh kitaplarından yararlanarak ileride yapılacak daha kapsamlı bir çalışmayla farklı yönlerinin ortaya koyulacağını düşünerek, bu tezimizde daha çok Müellefe-i Kulûb'un isimlerinin doğru bir şekilde

tespitini, kişilerin hayatlarının bir bütün olarak incelenmesiyle de o dönemdeki siyasi ve sosyal hayattaki yerlerini ele almaya gayret gösterdik.

İçeriği

Tezimiz iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Müellefe-i Kulûb kavramı ile ilgili bilgilere yer verildikten sonra konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmak üzere Hz. Peygamber döneminde Müellefe-i Kulûb'un ortaya çıkışı ve sonrasında yaşanan tarihi süreç göz önünde bulundurulmuştur.

İkinci bölümde öncelikle Müellefe-i Kulûb kabul edilen isimler tespit edilerek biyografileri hakkında bilgi verilmiştir. Ardından bu kişilerin tespitinde rivâyet farklılıkları ele alınarak, Müellefe-i Kulûb'un kimler olduğu açık bir şekilde ifade edilmeye çalışılmıştır. Farklı rivâyetlerde söz konusu olan isim benzerlikleri veya isimlerin yazım hataları da belirtilerek daha doğru kabul ettiklerimiz metin başlığı olarak zikredilmiştir.

Tezin sonunda Müellefe-i Kulûb'ü farklı kaynaklara göre karşılaştırmalı olarak gösteren liste ile birlikte konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacak diğer listelere de yer verilmiştir.

Kaynak Taraması

Araştırmamızda konu ile ilgili bilgilerin bir bütün olarak ele alındığı siyer ve meğâzî kitapları başlıca kaynaklarımız arasında yer almaktadır.

Bunlardan Musâ b. Ukbe'nin (ö.141/758) *el-Meğâzî* adlı eseri erken döneme ait olan meğâzî çalışmasıdır.¹

¹ Ebû Muhammed Mûsâ b. Ukbe b. Ebû Ayyâş Esedî (ö. 141/758), *el-Meğâzî* (nşr. Muhammed Bâkşîş Ebû Mâlik), Rabat 1994.

Kitâbu'l-Mübtedei ve'l-Meb'asi ve'l-Meğâzi bir diğer önemli meğâzî kaynağımız İbn İshâk'ın (ö. 151/768) *Sîretü İbn İshâk* adı ile meşhur olmuş eseridir.² Bu çalışmanın orijinal metni tam olarak günümüze ulaşamamış bulunmaktadır. Bu bakımdan Müellefe-i Kulûb hakkındaki bilgileri ancak kendisinden yapılan nakiller yoluyla elde etmiş bulunuyoruz. İbn İshâk'ın nâsirlerinden Ahmed Ferîd'in hazırlamış olduğu nüsha, İbn İshâk'ın Müellefe-i Kulûb listesini görmemize imkan vermiştir.³

İbn İshâk'ın eserini esas alarak bazı rivâyetlerin terki ve farklı rivâyetlerden ilavelerle eserini meydana getiren İbn Hişâm'ın (ö. 218/838) *es-Sîretü'n-Nebeviyye* adlı eseri çalışmamızda önemli bir yeri olan başvuru kaynaklarından olmuştur.⁴ İbn Hişâm'ın naklettiği zengin tarihî malzemenin yanında eserinde zikretmiş olduğu çok sayıda şiir Müellefe-i Kulûb'un sosyal hayatını ve dönemin sosyal yapısına dair önemli bilgiler sunmaktadır. Ayrıca İbn Hişâm'ın eserini şerheden Süheylî'nin eseri *er-Ravdu'l-Ünüf* ü burada hatırlamak yerinde olacaktır.⁵

Huneyn Savaşı ve ganimet dağıtımı ile ilgili ayrıntılı bilgilerin yer aldığı Vâkıdî'nin (ö. 207/822) *Kitâbü'l-Meğâzi* adlı eseri araştırmamız boyunca müracaat ettiğimiz konumuzla ilgili en fazla bilgi sunan eserlerin başında gelmektedir.⁶

Konumuz ile ilgili farklı rivâyetlere ulaştığımız tarih çalışması olarak Halîfe b. Hayyât'ın *Târîh* isimli eserini burada zikretmek istiyoruz.⁷ Ulaştığımız farklı

² Muhammed b. Yesâr b. İshâk (ö. 151/768), *Sîretü İbn İshâk* (nşr. Ahmed Ferîd), I-II, Beyrut 2004.

³ Listeyi görmek için bk. İbn İshâk, *Sîretü İbn İshâk* (nşr. Ahmed Ferîd), s. 580-585.

⁴ Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişâm (ö. 218/833), *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, I-V, Mısır 1995.

⁵ Abdurrahmân es-Süheylî (ö. 581/1185), *er-Ravdu'l-Ünüf* (tah. Abdurrahmân el-Vekîl, I-VII, Kahire 1967-1970.

⁶ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer el-Vâkıdî (ö. 207/822), *el-Meğâzi* (nşr. Marsden Jones), I-III, London 1966.

⁷ Halîfe b. Hayyât (ö. 240/854), *Târîhu Halîfe İbn Hayyât* (tah. Ekrem Ziyâ el-Umerî), 2. baskı, Riyâd 1985.

rivâyetlerle Müellefe-i Kulûb'un isimlerinin doğru bir şekilde belirlenmesi noktasında bilgilerin aktarımı sırasında bazı karışıklıkların ortaya çıktığını tespit ettik.

Umumî tarih kitaplarından Taberî'nin (ö. 310/922) eseri *Târîhu'r-Rusûl ve'l-Mülûk*, konumuzla ilgili ayrıntılı bilgiler içermemekle birlikte sunduğu Müellefe-i Kulûb listesiyle çalışmamıza katkı sağlamıştır.⁸

İncelediğimiz diğer tarih çalışmaları arasında İbnü'l-Esîr'in (ö. 630/1232) *el-Kâmil fi't-Târîh* ve İbn Kesîr'in (ö. 774/1373) *el-Bidâye ve'n-Nihâye* adlı eseri yer almaktadır.⁹

Müellefe-i Kulûb kabul edilen kişileri özet bir şekilde zikretmekle yetinen İbn Hibbân'ın *es-Sîretü'n-Nebeviyye* adlı eserinde Müellefe-i Kulûb'a niçin ganimet verildiği ile ilgili bir sınıflandırma dikkat çekmektedir. Benzer bir sınıflandırmanın yer aldığı Diyârbekrî'nin *Târîhu'l-Hamîs* ve Halebî'nin *İnsânu'l-Uyûn* adlı eserleri bu açıdan önem taşımıştır.¹⁰

İbn Hazm'ın *el-Cevâmi' es-Sîretü'n-Nebeviyye* adlı eserinde konumuzla ilgili sunulan farklı rivâyetler çalışmamıza zenginlik katmıştır.¹¹

Çalışmamız sırasında tabakât kitaplarına da müracaat etmeyi ihmal etmedik. Bunlardan İbn Sa'd'ın *et-Tabakâtü'l-Kübrâ* adlı eserinin Hz. Peygamber'in hayatını ele alan ilk iki

⁸ Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî (ö. 310/922), *Târîhu't-Taberî: Târîhu'r-Rusûl ve'l-Mülûk*, Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, I-XI, Beyrut ts. Listeyi görmek için bk. Taberî, *Târîhu'r-Rusûl ve'l-Mülûk*, II, 90-94.

⁹ İzzeddîn Ebü'l-Hasan Ali b. Ebi'l-Kerem Muhammed b. Muhammed b. Abdülkerîm b. Abdolvâhid b. Esîr eş-Şeybânî (ö. 630/1232), *el-Kâmil fi't-Târîh* (Tah. Ebu'l-Fidâ Abdullah el-Kâdî, I-XI, Beyrut 1987; Ebü'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmail b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr (ö. 774/1373), *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, I-XIV, Beyrut 1966.

¹⁰ Ebü Hatim Muhammed b. Hibbân (ö. 354/965), *es-Sîretü'n-Nebeviyye ve'l-Ahbâru'l-Hulefâ*, Beyrut 1991; Hüseyin b. Muhammed b. Hasen Diyârbekrî (ö. 990/1582), *Târîhu'l-Hamîs fi Ahvâli Enfesi Neftis*, I-II, Beyrut ts. Sınıflandırma için bk. İbn Hibbân, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, s. 357; Diyârbekrî, *Târîhu'l-Hamîs*, s. 114; Halebî, *İnsânu'l-Uyûn*, III, 89.

¹¹ Ebü Muhammed Ali b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelûsî (ö. 456/1064), *el-Cevâmiu's-Sîretü'n-Nebeviyye*, Beyrut 1982.

cildi araştırma konumuz bakımından önemli bilgiler içermektedir.¹² Ayrıca İbn Sa'd'ın zikrettiği Müellefe-i Kulûb listesi bize rivâyetleri karşılaştırarak inceleme imkanı sunmuştur.¹³

İbn Kuteybe'nin (ö. 276/889) *el-Meârif* adlı eseri Müellefe-i Kulûb'un tespiti ile ilgili önemli bilgiler içermemekle birlikte, bu kişilerin biyografileri ile ilgili farklı bilgilere ulaşma imkanı sağlamaktadır.¹⁴

Bunun dışında İbn Abdilber'in *el-İstîâb fi Ma'rifeti'l-Ashâb* adlı eseri ile İbn Hacer'in *el-İsâbe fi Temyîzi's-Sahâbe* adlı eseri Müellefe-i Kulûb kabul edilen kişiler ile ilgili ayrıntılı bilgiler veren tabakât kitaplarındandır.¹⁵ Ayrıca İbn Abdilber'in *ed-Dürer* adlı eseri kalpleri İslam'a ısındırılan kişilerin tespiti açısından önem arz etmektedir.¹⁶

Hadis literatürü Hz. Peygamber döneminin sosyal ve kültürel hayatını tanıma noktasında önemli bilgiler içermektedir.¹⁷ Bu durum Müellefe-i Kulûb'un siyasi ve sosyal etkilerini tespiti kolaylaştırmaktadır. Ancak bu bilgilere hadis kaynaklarını ayrıntılı bir şekilde bir bütün olarak inceleyerek ulaşabildik. Zira hadis kaynaklarında bu bilgilerin çok farklı bölümlerde zikredildiği görülmektedir. Ayrıca bu kişilerin sosyal hayatına dair hadis kaynaklarında bulunan farklı rivayetler dikkat çekmektedir.

¹² Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd (ö. 230/845), *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I-IX, Beyrut 1985.

¹³ Ayrıca listeyi görmek için bk. İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 152-153.

¹⁴ Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe ed-Dineverî (ö. 276/889), *el-Meârif* (nşr. Servet Ukkâşe), Kâhire 1992.

¹⁵ Ebû Ömer Yusuf b. Abdullah b. Abdilber (ö. 463/1071), *el-İstîâb fi Ma'rifeti'l-Ashâb*, Beyrut ts; Şihâbüddîn Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalanî (ö. 852/1448), *el-İsâbe fi Temyîzi's-Sahâbe*, I-IV, Beyrut 1328.

¹⁶ Ebû Ömer Yusuf b. Abdullah b. Abdilber (ö. 463/1071), *ed-Dürer*, Ürdün 2002.

¹⁷ Yararlandığımız hadis kaynaklarından bazıları ise şunlardır: Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855), *el-Müsned*, I-IV, Kahire 1313; Muhammed b. İsmail el-Buhârî (ö. 256-870), *el-Câmiu's-Sahih*, I-VIII, İstanbul 1979; Ebû'l-Hüseyn el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî (ö. 261/875), *el-Câmiu's-Sahih*, (tah. Muhammed Fuad Abdülbâkî), I-V, Beyrut 1956; Ebû İsa Muhammed b. İsa et-Tirmizî (ö. 279/892), *Sünenü't-Tirmizî*, I-X, İstanbul ts.

Bunun dışında istifade ettiğimiz muahhar kaynaklardan Şâmî'nin eseri *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd*, farklı rivayetlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen zengin bir isim listesi sunmaktadır.¹⁸ Şâmî incelediği kitaplardaki tüm isimleri ve bunlarla ilgili farklı görüşleri bir araya getirerek toplamıştır. Bu isim listesi ulaşılabildiğimiz en kapsamlı liste olarak karşımıza çıkmaktadır. Şâmî'nin farklı nakillerden oluşturduğu bu listede bazı isimlerle ilgili ayrıntılı bilgilere yer verirken bazılarında ise isimleri zikretmekle yetinmektedir.¹⁹

Çalışma esnasında konunun kapsamı açısından tefsir ve fıkıh kitaplarını incelemeyi daha sonra yapılacak kapsamlı bir araştırmayla ele almayı uygun bulduk.

Son olarak araştırmamızda ilgili ansiklopedi maddeleri ele aldığımız kişilerin biyografileri ile ilgili bilgileri düzenli bir şekilde sunması bakımından önem arz etmektedir.

¹⁸ Muhammed b. Yusuf es-Salihî eş-Şâmî (ö. 942/1536), *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd*, (nşr. Mustafa el-Bâbî el-Halebî), I-VIII, Kahire 1971.

¹⁹ Şâmî'nin farklı nakilleri bir araya getirmek suretiyle oluşturduğu Müellefe-i Kulüb listesini görmek için bk. Şâmî, *Sübülü'l-Hüdâ*, V, 577-587.

BÖLÜM 1 : MÜELLEFE-İ KULÛB KAVRAMI VE MÜELLEFE-İ KULÛB'UN ORTAYA ÇIKIŞI

1.1. Müellefe-i Kulûb Kavramı

Müellefe kelimesi sözlükte “yakinlaştırmak, birleştirmek, ısındırmak” anlamlarına gelmektedir. Kulûb kelimesi ise kalp kelimesinin çoğul hali “kalpler” demektir. Bu bağlamda Müellefe-i Kulûb kavramı “gönülleri ısındırılan, kalpleri yumuşatılan kimseler” demektir.²⁰

Terim anlamını Tevbe Sûresi'nin 60. âyetinde zikri geçen “el-müellefetü kulûbuhum” ifadesinden almaktadır. Bu ayette “Sadakalar (zekatlar), Allah'tan bir farz olarak ancak fakirler, düşkünler, zekat toplayan memurlar, kalpleri İslam'a ısındırılacak olanlarla köleler, borçlular, Allah yolunda cihad edenler ve yolda kalmış yolcular içindir. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.” buyrulurken sadakanın kimlere verileceği belirlenmiştir.²¹ Buna göre Müellefe-i Kulûb kavramı maddi ihmanda bulunarak Müslümanlara karşı yumuşatılması arzulanan kimseleri, İslam'ı gönülden benimsemesi ve dinde sebat etmesi umulan yeni Müslüman olan kişileri ve de İslam'a zarar vermelerinden korkulan nüfûz sahibi insanları ifade eder.²² Bu kişilere Müellefe-i Kulûb denilmesinin sebebi, onlara dünya nimetleri vermek sureti ile kalplerinin İslam'a ısındırılmasıdır. Hadis kaynaklarında yer alan rivayetlerde Hz. Peygamber bu hususu “Ben onları bu mal ile İslam'a alıştırıyorum.” ifadeleriyle açıkça dile getirmektedir.²³ Ayrıca İslam'ı tam manasıyla benimsememiş olmakla birlikte, çevresinde sözü geçen kimselerin Müslümanlarla kaynaşmaları sağlama amacıyla da Müellefe-i Kulûb'a hediyeler verildiğini söyleyebiliriz.

²⁰ İbn Manzur, *Lisânu'l-Arab*, I, 108-109; Halil b. Ahmed, *Kitâbu'l-Ayn*, I, 90; III, 421.

²¹ Tevbe, 9/60.

²² Mücâhid, I, 282-283; Mukâtil, II, 176-177; Kallek, “Müellefe-i Kulûb ”, *DLA*, XXXI,475.

²³ Buhârî, *Kitâbu'l-Enbiyâ*, 9; Buhârî, *Kitâbu'z-Zekât*,54; Müslim, *Kitâbu'l-İman*, 68.

Müellefe-i Kulûb'un bazı müellifler tarafından sınıflandırıldığı görülmektedir. Buna göre ilk grup kalplerini İslam'a ısındırarak Müslüman olmaları umulan kişilerden oluşmaktadır. Örneğin Safvân b. Ümeyye gibi. Diğer bir grup İslam dininde sabit kalmaları sağlanan yeni Müslüman olmuş kimselerden meydana gelmektedir. Mesela Ebû Süfyân b. Harb bu gruba dâhil edilmektedir. Üçüncü grup ise kötülüklerinden korunabilmek için ganimet verilen kimselerdir. Abbâs b. Mirdâs, Akra' b. Hâbis ve Uyeyne b. Hısn gibi kimseler bu gruba örnek verilmektedir.²⁴ Ayrıca Ahmet Sezikli, bu üçüncü sınıfın dıştan Müslüman olup kötülüklerinden korunmak için kullanılan münafıklardan olduğunu ifade etmekte ve Abbâs b. Mirdâs, Akra' b. Hâbis ve Uyeyne b. Hısn gibi kişileri bu sınıf içinde zikretmektedir.²⁵

1.2. Müellefe-i Kulûb'un Ortaya Çıkışı

Hz. Peygamber döneminde hicrî 8. yılda gerçekleştirilen Huneyn Gazvesi sonrasında elde edilen ganimetlerin bir kısmı kalpleri İslam'a ısındırılmak üzere Müellefe-i Kulûb olarak nitelendirilen kişilere dağıtılmıştır. Bahsettiğimiz bu olay Hz. Peygamber'in bilinen ilk Müellefe-i Kulûb uygulamasıdır.²⁶

Huneyn Gazvesi ve Sonrasında Yaşanan Tarihi Sürecin Değerlendirilmesi

Müellefe-i Kulûb'un ortaya çıkışı bağlamında Huneyn Gazvesi ve sonrasında yaşanan tarihî süreç önem arz etmektedir. Huneyn Gazvesi'nin muhatabı Hevâzin kabileleridir. Hevâzinlilerle Kureyş arasında Câhiliye döneminden beri devam eden bir düşmanlık vardı. Hevâzin'den özellikle göçebe hayatı yaşayan bazı kabileler Hudeybiye anlaşmasının yol emniyeti ile ilgili hükümlerini ihlal ettiklerinden Hz. Peygamber üzerlerine bazı küçük seriyyeler göndermişti. Hz. Peygamber'in Mekke'yi fethetmesinin

²⁴ İbn Hibbân, *Kütâbu Sîretü'n-Nebeviyye*, s. 357; Diyârbekrî, *Târihu'l-Hamis*, s. 114; Halebi, *İnsânu'l-Uyûn*, III, 89.

²⁵ Sezikli, *Hz. Peygamber Devrinde Nifak Hareketleri*, s. 136-140.

²⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, IV, 134-142; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 151-153.

ardından sıranın kendilerine geleceğinden endişe eden Hevâzin ve Sakif kabileleri bütün güçlerini toplayarak Müslümanlar üzerine saldırı düzenlemek istediler.²⁷

Hevâzin kabilesinin genç lideri Mâlik b. Avf düşmanla daha iyi savaşılacağını düşünerek kabilenin tecrübeli kişilerinin ikazlarına rağmen kabilenin kadımlarını çocuklarını ve mallarını da savaş meydanına getirmelerine karar vermiştir.²⁸

Hevâzinlilerin Mekke'ye saldırı düzenlemek istediklerini öğrenen Hz. Peygamber, hemen savaş hazırlıklarına başlamıştır. Bu sırada Hz. Peygamber'e Safvân b. Ümeyye'nin zırhlarının ve silahlarının olduğu söylendi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, kendisine verilen 4 aylık süre içerisinde müşrik olarak bulunan Safvân b. Ümeyye'den yaklaşık 100 zırhını ve savaş için yeterli sayıda silahını ödünç olarak almıştır. Ayrıca kaynaklarda yer alan rivayetlerde Hz. Peygamber'in ordunun ihtiyaçları için Mekke'nin zenginlerinden olan Huveytub b. Abdiluzzâ'dan 40.000 dirhem,²⁹ Safvân b. Ümeyye'den 50.000 dirhem³⁰ parayı borç olarak aldığı kaydedilir.³¹

İslam ordusu hicri 8. yıl Şevval ayında 12.000 kişi ile Mekke'den yola çıkmıştır. Bunlar arasında Mekke'nin fethinde yeni Müslüman olmuş Mekkelilerden 2.000 kişi ile henüz Müslüman olmamış bulunan kimseler de yer alıyordu. Hz. Peygamber'in Mekke'yi fethetmekle kalmayıp aynı zamanda Mekkelileri düşmana karşı müdafaa etme çabasında olduğu görülmektedir.³² Bu nedenle Müslüman olmadıkları halde Mekkeliler bu savaşa gönüllü olarak katılmışlar, hatta Hz. Peygamber'e ödünç silah ve para yardımında bulunmuşlardır.³³ Savaş hazırlıkları tamamlanınca Hz. Peygamber,

²⁷ Vâkıdî, *Meğâzî*, III, 885-889; İbn Hişâm, *es-Sîre*, IV, 80-82; İbn Sa'd, *Tabakât*, II, 149-150; Hamidullah, "Huneyn Gazvesi", *DİA*, XVIII, 376-377.

²⁸ İbn Ukbe, *Meğâzî*, s. 284; İbn Sa'd, *Tabakât*, II, 149-150; İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 135-136.

²⁹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/1-2, 48.

³⁰ Vâkıdî, *Meğâzî*, II, 863.

³¹ Ayrıca bk. Huveytub b. Abdiluzzâ ve Safvân b. Ümeyye Maddeleri.

³² Watt, *Peygamber ve Devlet Adamı Hz. Muhammed*, s. 217.

³³ İbn Hişâm, *es-Sîre*, IV, 82-83; İbn Sa'd, *Tabakât*, II, 150-151.

Mekke'nin fethinde yeni Müslüman olanlardan Attâb b. Esîd'i Mekke'ye vali tayin edip yola çıkmıştır.³⁴ Bu olay Mekke'nin fethinden 16 gün sonrasına tesadüf eder.³⁵

Huneyn'de karşılaşan iki ordudan Hevâzin ve Sakîf kabileleri yoğun ok atışı ile Müslümanların öncü birliklerini dağıttı. Daha sonra bu dağılmanın ordunun tamamına yansımaları üzerine Müslümanlar kısa süreli bir bozgun yaşadılar.³⁶ Bu dağılma esnasında Huneyn Savaşı'nda yer alan Süleymlü kuvvetlerin düşmana ilk sırtını dönen grup olduğu nakledilir.³⁷ Hz. Peygamber'in yanında Muhacir ve Ensardan bir grup Müslüman'dan başka kimse kalmamıştır. Kaynaklarda bu sırada, Ebû Süfyân b. Hâris'in Hz. Peygamber'in bineğini sıkıca tuttuğundan övgüyle bahsedilmektedir.³⁸

Huneyn Gazvesi Mekke'nin fethiyle birlikte henüz Müslüman olmuş bulunan bazı Mekkelilerin karışık duygular yaşamasına neden olmuştur. Bunlardan Ebû Süfyân b. Harb ordunun dağılması nedeni ile memnuniyetini şöyle ifade etmiştir: “*Bu bozgunun sonu denize kadar ulaşır, sona ermez.*”³⁹

Kelede b. Hanbel isimli Mekkeli ile anne bir kardeşi olan Safvân b. Ümeyye arasında geçen konuşmada, kardeşinin “artık sihir bozuldu.” sözlerine Safvân: “*Ağzını toprak doldursun. Hevâzin'den bir kişinin bana hâkim olmasındansa, Kureyş'ten bir kişinin hakim olması daha iyidir.*” diyerek karşılık vermiştir.⁴⁰

Benzer bir şekilde “*Muhammed ve ashâbı bir daha kendine gelip savaşamaz.*” diyen Süheyl b. Amr'a, İkrime b. Ebî Cehil: “*Muhammed'in elinde bir şey yok. İşlerin ipi Allah'ın elindedir. Bu gün vaziyet Muhammed'in aleyhine de olsa yarın lehine*

³⁴ İbn Sa'd, *Tabakât*, II, 137; İbn Hazm, *el-Cevâmi'*, s. 187; İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 136.

³⁵ Vâkıdî, *Meğâzi*, III, 889-891; İbn Hişâm, *es-Sîre*, IV, 82-83; İbn Sa'd, *Tabakât*, II, 150-151.

³⁶ İbn Sa'd, *Tabakât*, II, 150-151.

³⁷ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, 479. Mekke'nin fethinin hemen öncesinde Müslüman olan Süleymlüler Abbâs b. Mirdâs'ın başkanlığında Kudeyd'de fetih ordusuna katılmışlardır. Bk. Abbâs b. Mirdâs Maddesi.

³⁸ İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 136-137; Halebi, *İnsânu'l-Uyûn*, III, 67. Ayrıca bk. Ebû Süfyân b. Hâris Maddesi.

³⁹ Vâkıdî, *Meğâzi*, III, 910; Halebi, *İnsânu'l-Uyûn*, III, 70.

⁴⁰ Vâkıdî, *Meğâzi*, III, 910.

dönecektir.” cevabını vermiştir. Bunun üzerine Süheyl b. Amr’ın, İkrime’nin ifadelerinden dolayı şaşırarak “*Sana ne oldu, böyle konuşmazdın.*” dediği belirtilmektedir.⁴¹

Huneyn gazvesinde kaçan Mekkelilerin bazıları, Mekke’ye kadar ulaşarak Müslümanların bozguna uğradıkları şeklinde haber verdiler. Hatta içlerinden bir tanesi “*Araplar artık atalarının dinine dönebilirler.*” diyerek Mekkelileri sevindirmiştir.⁴²

Şeybe b. Osman Ebî Talha’nın babası Uhud Savaşı’nda öldürülmüştü. Huneyn Gazvesi’nde Müslümanlar dağıldıklarında Şeybe b. Osman Hz. Peygamber’e doğru ilerleyerek intikam almak istemişti. O sırada Hz. Peygamber ona doğru bakarak tebessüm etmiş ve yanına çağırmıştır. Sonuç olarak Şeybe’nin bu girişiminde başarılı olamadığı bilinmektedir.⁴³

Bahsettiğimiz örneklerde isimleri zikredilen Ebû Süfyân b. Harb, Süheyl b. Amr, Şeybe b. Osman b. Ebî Talha gibi kişiler Mekke’nin fethinde Müslüman olmuşlardır. Henüz yeni Müslüman olmuş bulunan bu kimselerin İslam dinini tam anlamıyla benimsemediklerini düşünmek mümkündür. Zira Huneyn Gazvesi’nin Ci’rane’de dağıtımının ardından bu kimseler Müellefe-i Kulûb olarak değerlendirilmişlerdir. Bazı kaynaklarda bu şekilde Mekke’nin fethinde yeni Müslüman olmuş, İslam’ı gönülden benimsememiş bulunan kişilerin “*Tulekâ*” şeklinde nitelendirildiği görülmektedir.⁴⁴

Huneyn’de Müslümanlar kısa süreli dağılmalarının ardından toparlanarak Hevâzin ve Sakif kabilelerini hezimete uğrattı.⁴⁵ Yenilginin ardından kaçan Hevâzinlilerin büyük

⁴¹ Bunun üzerine İkrime: “*Ey Süheyl! Biz daha önce akıl ve mantık dışı şeylerle meşgul olduk. Biz hiçbir fayda ve zarar vermeye gücü yetmeyen putlara tapmakla uğraşmışız.*” demiştir. Bk. Vâkıdî, *Meğâzî*, III, 910-911; Halebi, *İnsânu’l-Uyûn*, III, 70.

⁴² Halebi, *İnsânu’l-Uyûn*, III, 70; Â. Köksal, *İslam Tarihi*, VIII, 423.

⁴³ Vâkıdî, *Meğâzî*, III, 910; Halebi, *İnsânu’l-Uyûn*, III, 71.

⁴⁴ Bk. Beyhakî, *Delâil*, V, 174.

⁴⁵ Vâkıdî, *Meğâzî*, III, 905-907; Hamidullah, “Huneyn Gazvesi”, *DİA*, XVIII, 376-377.

bir kısmı liderleri Malik b. Avf ile birlikte Taif'e sağındı. Bir kısmı Evtas'a, diğer bir kısmı ise Nahle'ye doğru gitti.⁴⁶

Sonuç olarak savaş meydanından kaçan Hevâzinliler'in ardından çok sayıda esir ve ganimet ele geçirilmiştir. Hz. Peygamber esirlerin ve ganimetlerin Ci'rane'de toplanmasını istedi ve Taif'e doğru hareket etti. Ayrıca Hz. Peygamber Taif'e giderken Malik b. Avf'ın kalesini yıktırdı.⁴⁷

Mekke için tehlike oluşturan Taif kuşatma altına alınmıştır. Ancak yaklaşık 40 gün süren muhasaraya rağmen bir sonuç elde edilemeyince Hz. Peygamber, Nevfel b. Muâviye'nin Taif'in artık bir tehdit oluşturmadığı görüşü üzerine Taif Kuşatması'nı kaldırmıştır.⁴⁸

Ci'rane'de Toplanan Ganimet Miktarı

Kaynaklarda verilen bilgilerden Ci'rane'de toplanan ganimet miktarının 6.000 esir, 24.000 deve, 40.000 veya daha fazla koyun ve 4.000 ukiyye altın veya gümüş olduğu anlaşılmaktadır.⁴⁹ Bu konuda farklı bir bilgiye ulaşamadığımızdan dolayı toplanan ganimet miktarı üzerinde ittifak bulunduğunu söyleyebiliriz.

Huneyn Ganimetlerinin Ci'rane'de Dağıtılması

Hz. Peygamber Taif Kuşatması'nın ardından Huneyn ganimetlerinin toplandığı Ci'rane'ye gelmiştir. Hevâzin esirleri için Mekke'den elbise satın alıp, onlara giydirilmiştir.⁵⁰ Hz. Peygamber burada 13 gece kalmıştır.⁵¹ Müslümanların Medine'den Mekke'ye gidip şehri fethetmesi, Huneyn Gazvesi, Taif Kuşatması ve Ci'rane'de

⁴⁶ Vâkıdî, *Meğâzi*, III, 914; İbn Hişâm, *es-Sîre*, IV, 91-95; İbn Sa'd, *Tabakât*, II, 151.

⁴⁷ Vâkıdî, *Meğâzi*, III, 924-925.

⁴⁸ Vâkıdî, *Meğâzi*, III, 937; İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 141; Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, 494.

⁴⁹ İbn İshâk (nşr. A.Ferid), *Siretu İbn İshâk*, s. 580; Vâkıdî, *Meğâzi*, III, 939-943; İbn Hişâm, *es-Sîre*, IV, 130-131; İbn Sa'd, *Tabakât*, II, 152; İbn Seyyidünnâs, *Uyûnu'l-Eser*, II, 193; Beyhakî, *Delâil*, V, 171-200.

⁵⁰ Vâkıdî, *Meğâzi*, III, 934.

⁵¹ Vâkıdî, *Meğâzi*, III, 958; İbn Sa'd, *Tabakât*, II, 154.

ganimet dağıtımı sonrasında Medine'ye dönmesi arasında geçen süre ise iki ay, on altı gündür.⁵²

Huneyn Gazvesi sonucunda ele geçirilen malların ve esirlerin durumunun ne olacağı Ci'rane'de değerlendirilmiş, özellikle esirler konusunda bir sonuca varılamamıştı.⁵³

Hevâzin heyetinin Müslüman olup geleceğini düşünerek Hz. Peygamber ganimet dağıtımını on gün kadar geciktirmiştir.⁵⁴ Bu sürece kadar Mekke'nin fethine ardından Huneyn Gazvesi ve Taif Kuşatması'na katılmış bulunan ordunun bir an önce ganimetin dağıtılmasını istediğini düşünmek mümkündür. Ayrıca İslam ordusunda bir kazanç sağlamak amacıyla katılan Mekke'nin fethinde henüz Müslüman olmuş kişiler de bulunmaktaydı.⁵⁵ Hevâzin heyeti gelmekte geç kalınca orda bulunan kalplerine İslâm'ın yerleşmediği bazı kimselerle münâfiklar Hz. Peygamber'e ganimetleri dağıtması için ısrar ettiler.⁵⁶

Kaynaklarda yer alan bir rivayete göre Hz. Peygamber Huneyn esirlerini Hevâzinlilere geri verip bineğine bindiğinde yanında bulunanlar ganimetleri de dağıtması için Hz. Peygamber'in peşinden gitmeye başladılar. Ondan ganimeti paylaşırması konusunda ısrar ediyorlardı. Rivâyetin devamında Hz. Peygamber'in arkasından gelenlerin onu bir ağaca kadar takip ettiği ve o sırada Hz. Peygamber'in ağaca takılan ridâsının yırtılarak üzerinden düştüğü kaydedilmektedir. Bunun üzerine Hz. Peygamber beraberindekilere: *"Ey insanlar, bana ridamı veriniz, Allah'a yemin ederim ki eğer Tihâme ağaçları sayısınca deve burada olacak olsaydı kesinlikle onları size paylaştıracaktım. Sizler benden ne cimrilik ne korkaklık ne de yalancılık asla göremeyeceksiniz. Benim sizin*

⁵² İbn Hazm, *el-Cevâmi'*, s. 195.

⁵³ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, 494-495.

⁵⁴ Vâkıdî, *Meğâzî*, III, 944; İbn Sa'd, *Tabakât*, II, 152; Buhârî, *Vekâle*, 7.

⁵⁵ İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 141. Ayrıca bk. Uyeyne b. Hısn Maddesi.

⁵⁶ Vâkıdî, *Meğâzî*, III, 942-943.

ganimetleriniz arasından ayrılan (beşte bir) humus dışında şu kıl kadar bir şeyim yoktur. Zaten bu humus da size geri dönüyor.” demiştir.⁵⁷

Bununla birlikte farklı bir görüşe göre Hz. Peygamber’e karşı bu derece aşırı bir tutum sergileyen insanların, Huneyn Gazvesi’ne katılmadıkları halde ganimetten hisse isteyen bedeviler olduğu ileri sürülmektedir.⁵⁸

Hevazinliler Ci’rane’ye gelmekte geç kalınca Hz. Peygamber’in esirleri dağıttığı üzerinde kaynaklarda ittifak mevcuttur.⁵⁹ Ancak Hevazin heyetinin tam olarak ne zaman geldiğini tespit etmek mümkün görünmemektedir.

Hevazin temsilcilerinin Ci’rane’ye gelmeleri gecikince Hz. Peygamber ganimetleri Müslümanlar arasında paylaşmaya başladı. Burada öncelikle mal tarzındaki ganimetler dağıtılmış ve ilk olarak Müellefe-i Kulûb’a ganimet verilmiştir.⁶⁰ Hz. Peygamber Müellefe-i Kulûb’a Kur’an-ı Kerim’de Enfal Sûresi: “*Bilin ki ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri mutlaka Allah’a, Peygamber’e, onun yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolculara aittir...*”⁶¹ şeklinde ayette de zikredilen tasarruf yetkisi kendisine ait olan ganimetin beşte birinden (humus) ihsanda bulunmuştur.⁶² Bu sayede kalpleri İslam’a ısındırılan kişilerin hem kendilerinin hem de kabilelerinin Müslüman olmaları bekleniyordu.⁶³ Ayrıca Müellefe-i Kulûb’un bazılarına

⁵⁷ İbn Hişâm, IV, 180-190; İbnü’l-Esîr, Kâmil, II, 142-143; Önkal, “Ci’rane”. *DİA*, VIII, 25. Vâkıdî’nin naklettiği bir rivayete göre bu olay esirler ve ganimetler dağıtılmadan önce meydana gelmiştir. Bk. Vâkıdî, *Meğâzî*, III, 942-943.

⁵⁸ H. M. Balyuzi, *Hz. Muhammed ve İslam Devri*, s. 155.

⁵⁹ Vâkıdî, *Meğâzî*, III, 942-950; İbn Hişâm, *es-Sîre*, IV, 134-142; İbnü’l-Esîr, *Kâmil*, II, 142-143.

⁶⁰ Vâkıdî, *Meğâzî*, III, 944-945; İbn Sa’d, *Tabakât*, II, 152; İbn Seyyidünnâs, *Uyûnu’l-Eser*, II, 260. İbn İshak ve kendisinden nakleden İbn Hişâm, esirlerin dağıtılmasının ardından malların paylaşırıldığını ifade etmektedir. Bk. İbn İshâk (nşr. A.Ferid), *Sîretu İbn İshâk*, s. 580; İbn Hişâm, *es-Sîre*, IV, 134-137; İbnü’l-Esîr, *Kâmil*, II, 142.

⁶¹ Enfal, 8/41.

⁶² Vâkıdî, *Meğâzî*, III, 948-949; İbn Sa’d, *Tabakât*, II, 152; İbn Hazm, *el-Cevâmi’*, s. 192-196; İbn Seyyidünnâs, *Uyûnu’l-Eser*, II, 260. Süheyfî, ganimetin nereden verildiği konusunda farklı görüşlere değinmektedir. Bk. Süheyfî, *er-Ravdu’l-Ünüf*, VII, 283.

⁶³ İbn İshâk (nşr. A.Ferid), *Sîretu İbn İshâk*, s. 580; İbn Hişâm, *es-Sîre*, IV, 134-137.

İslam dini üzerine sebat etmeleri için, bazılarına ise kötülüklerinden Müslümanların emin olmaları için ganimet verilmiştir.⁶⁴

Ganimet dağıtımı sırasında Hz. Peygamber Müellefe-i Kulûb'a tercihen daha fazla ganimet vererek onlara bir ayrıcalık tanımış oldu. Kalpleri İslam'a ısındırılmak istenen bu kişiler toplumlarının en şerefli kimseleriydi.⁶⁵ Müellefe-i Kulûb arasında tanınmış şairler,⁶⁶ hitabeti güçlü olup dili etkili bir şekilde kullanan hatipler,⁶⁷ kabileler arasında çıkan anlaşmazlıklarda hakem rolü üstlenen mevki sahibi kişiler,⁶⁸ Mekke'nin idari işlerinin görüşüldüğü Dârü'n-Nedve'ye mensup kimseler⁶⁹ bulunmaktadır.

Hz. Peygamber Ci'rane'de 13 gece kalmıştır.⁷⁰ Müslümanların Medine'den Mekke'ye gidip şehri fethetmesi, Huneyn Gazvesi, Taif Kuşatması ve Ci'rane'de ganimet dağıtımı sonrasında Medine'ye dönmesi arasında geçen süre ise iki ay, on altı gündür.⁷¹

Müellefe-i Kulûb'a Verilen Ganimet Miktarları

Yapılan dağıtımda Hz. Peygamber'in çoğunluğunu yeni Müslüman olmuş Mekkelilerin oluşturduğu ve Müellefe-i Kulûb olarak isimlendirilen kişilere yüklü miktarda ganimet verdiği bilinmektedir. Bilinen ilk Müellefe-i Kulûb uygulaması budur.⁷²

Müellefe-i Kulûb'un kimler olduğu ile ilgili kaynaklarda farklı bilgiler yer almaktadır. Ayrıca bu kişilerin sayısı ile ilgili kesin bir bilgiye ulaşamamış bulunuyoruz. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu kişilerin sayısı 70'dir.⁷³ Bununla beraber kaynakların

⁶⁴ Diyârbekrî, *Târîhu'l-Hamîs*, s. 114; Halebi, *İnsânu'l-Uyûn*, III, 89.

⁶⁵ İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 143.

⁶⁶ Bk. Abbâs b. Mirdâs, Lebîd b. Rebîa, Mâlik b. Avf ve Zeydû'l-Hayl Maddeleri.

⁶⁷ Bk. Safvân b. Ümeyye, Süheyb b. Amr ve Zeydû'l-Hayl Maddeleri.

⁶⁸ Bk. Akra' b. Hâbis Maddesi.

⁶⁹ Bk. Hakîm b. Hizâm Maddesi.

⁷⁰ İbn Sa'd, II, 154.

⁷¹ İbn Hazm, *el-Cevâmi'*, s. 195.

⁷² İbn Hişâm, *es-Sîre*, IV, 134-137; İbn Sa'd, *Tabakât*, II, 152-153.

⁷³ Bu konuda farklı görüşler bulunmaktadır. Bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, IV, 16.

Müellefe-i Kulûb olarak üzerinde ittifak ettiği sadece 7 kişi tespit edilmiştir.⁷⁴ Bu durum kaynaklardan bazılarının Müellefe-i Kulûb'un isimlerinin birkaçını zikretmekle yetinerek özet bir şekilde sunmalarından kaynaklanmaktadır.⁷⁵ Rivayetlerin aktarımı sırasında meydana gelen yazım hataları da Müellefe-i Kulûb'un tespitini güçleştirmektedir.⁷⁶

Ulaşabildiğimiz rivayetlere göre Hz. Peygamber Müellefe-i Kulûb'un bazılarına 100'er deve vermiştir. Bunlar Abdurrahman b. Yerbû', Akra b. Hâbis, Ebû Süfyân b. Harb, Esîd b. Cârîye, Hakîm b. Hizâm, Hakîm b. Tuleyk b. Süfyan, Hâlid b. el-Muğîre, Hâris b. Hâris b. Kelede es-Sekafi, Hâris b. Hişâm, Huveytib b. Abdiluzzâ, Kays b. Adîy, Mâlik b. Avf, Muâviye b. Ebî Süfyân, Nudayr b. Hâris b. Alkame, Safvân b. Ümeyye, Sehl b. Amr, Süheyl b. Amr, Yezîd b. Ebî Süfyân'dır.

Bu dağıtımda kavimlerinde itibar sahibi kişilerin çoğuna yüzer deve verilmiştir. Bu kimseler daha sonra yüz deve verilenler anlamında "Ashâbı Miîn" şeklinde nitelendirilmiştir.⁷⁷ Diğer bir kısmına ise yüz deveden daha az ganimet verildiği bilinmektedir. Hz. Peygamber Müellefe-i Kulûb'un bazılarına ise 50 deve vermiştir.⁷⁸

Daha sonra Hz. Peygamber Zeyd b. Sabit'ten ganimet miktarının hesaplanmasını ve orduda bulunan diğer kimselere de dağıtılmasını istemiştir.⁷⁹

Bunun dışında Huneyn Gazvesi'ne katılan askerlere dörder deve ve kırkar keçi verilmiş, süvârilere on ikişer deve ve yüz yirmişer keçi düşmüştü.⁸⁰ Buhârî'de yer alan bazı

⁷⁴ Bk. Ekler.

⁷⁵ İbn Hibbân, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, s. 357; Halîfe b. Hayyât, *Târîh*, s. 43; İbn Kuteybe, *el-Meârif*, s. 340.

⁷⁶ Kaynaklarda Müellefe-i Kulûb kabul edilen kişilerden isimleri farklı şekillerde zikredilenler için bk. Addâ b. Hâlid b. Hevze, Alâb. Cârîye, Cedd b. Kays, Esîd b. Cârîye, Hâlid b. Hevze, Hâris b. Hâris b. Kelede, Harmele b. Hevze, Nudayr b. Hâris b. Alkame, Sehmî, Umeyr b. Vedeka Maddeleri.

⁷⁷ İbn Hişâm, *es-Sire*, IV, 136; Beyhakî, *Delâil*, V, 182; İbn Hazm, *el-Cevâmi'*, s. 194-196.

⁷⁸ Bk. Ekler.

⁷⁹ Vâkıdî, *Meğâzî*, III, 949.

⁸⁰ Vâkıdî, *Meğâzî*, III, 949; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 152-153.

rivâyetlerden, Hz. Peygamber'in ganimet dağıtımında on koyunu bir deveye denk kabul ettiği anlaşılmaktadır.⁸¹

İbn Hişâm tarafından nakledilen bir rivayette Kureyş kabilesi ve Kureyş dışından bazı kimseler (Müellefe-i Kulûb) Hz. Peygamber ile bey'atlaşmıştır. Sonra Hz. Peygamber bu kişiler Huneyn ganimetlerinden vermiştir.⁸²

Hevâzin Heyetinin Ci'rane'ye Gelmesi Ve Esirlerinin Geri Verilmesi

Huneyn esirleri dağıtıldıktan sonra Hz. Peygamber'e, başkanları Züheyr b. Sured olmak üzere 14 kişiden oluşan Hevâzin elçiler heyeti Müslüman olmuş olarak geldiler. Hz. Peygamber onları ailelerini ya da mallarını geri vermek üzere seçim konusunda serbest bıraktı. Hevâzinliler ailelerinin de bulunduğu esirlerin geri verilmesini tercih ettiler. Bunun üzerine Hz. Peygamber orada bulunanlardan, Hevâzinlilere esirlerini geri vermek için, hisselerine düşen esirleri geri vermelerini istemiştir. Müellefe-i Kulûb'dan olduğunu tespit ettiğimiz üç kişi esirlerin geri verilmesine itiraz etmiştir. Bunlardan Akra' b. Hâbis ve Uyeyne b. Hısn kabileleri adına da esirleri Hevâzinlilere geri vermeyi istemediler. Bunu gören Abbâs b. Mirdâs kendisi ve kabilesi Süleymoğulları adına esirlerini vermeyi reddetti ancak Süleymoğulları esirlerini vererek, Abbâs b. Mirdâs'a destek olmadı. Neticede bu üç kişi kendilerine ilk ele geçirilecek ganimetlerden bir hisse yerine altı hisse verileceğinin va'd edilmesi üzerine esirlerini geri vermeye razı olmuşlardır.⁸³

Cuayl b. Süraka'ya Ganimet Verilmemesinin Nedeni

Konumuz açısından Hz. Peygamber'in Cuayl b. Süraka'ya yaklaşımı ganimetlerin niçin Müellefe-i Kulûb'a verildiği konusunda önem arz etmektedir. Müslim tarafından nakledilen Sa'd b. Ebî Vakkas'ın rivâyet ettiği hadiste Hz. Peygamber imanı zayıf olan

⁸¹ Buhârî, Zebâih ve's-Sayd; 15, 36.

⁸² İbn Hişâm, *es-Sîre*, IV, 137-138.

⁸³ Vâkıdî, *Meğâzî*, III, 950-951; İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 142.

bazı kimselere ihsanda bulunmuş fakat dindar olan fakir Müslümanlardan bazılarına bir şey vermemiştir. Bunu gören Sa'd, Cuayl b. Suraka'yı göstererek, ona da bir şeyler vermesini Hz. Peygamber'e teklif etmişti.⁸⁴

Ayrıca bu hadisin şerhinde Davudoğlu, Cuayl'ın fakir bir Muhâcir olduğu belirtmektedir. Bunun üzerine Hz. Peygamber'in şöyle cevap verdiği bilinmektedir: “*Muhammedin nefsi kudreti elinde olan Allah'a yemin ederim ki Cuayl b. Suraka, dünya dolusu Uyeyne b. Hısn ve Akra' b. Hâbis gibilerinden daha hayırlıdır. Fakat ben o ikisini Müslüman olsunlar diye ısındırmaya çalıştım. Cuayl b. Suraka'yı ise İslâm'ına ısmarladım.*”⁸⁵

Yine Müslim'de yer alan imanın zayıf oluşu dolayısıyla bir kimsenin diğerine tercih edildiğini gösteren bir rivâyette, Hz. Peygamber bir kimseye kendisine göre başkası daha layık olduğu halde ganimet vermesinin sebebinin Allah'ın onu cehenneme koyması endişesi ile olduğunu ifade etmektedir.⁸⁶

Ganimet Dağıtımına Yönelik İtirazlar

Hz. Peygamber'in Müellefe-i Kulûb'a ganimet vermesi Ci'rane'de ganimet dağıtımına yönelik bazı tepkilere neden olmuştur.

Ganimet dağıtımı esnasında Zu'l-Huveysıra isimli bir kimsenin bu dağıtıma itiraz ederek, Hz. Peygamber'e adaletli olmadığını ifade ettiği belirtilmektedir.⁸⁷

Hz. Peygamber'in Müellefe-i Kulûb'a ganimet vermesi üzerine, Süleymoğullarının başkanı Abbâs b. Mirdâs kendisine Huneyn ganimetlerinden birkaç deve verilmesini az bularak bir şiir okumuş, Mekke'nin fethinde, Huneyn Gazvesi ve Taif Kuşatması'nda

⁸⁴ Müslim, Kitâbu'l-İmâm, 68.

⁸⁵ İbn Hişâm, *es-Sîre*, IV, 139-140; Beyhakî, *Delâil*, V, 183; Buhârî, *Zekât*, 54.

⁸⁶ Müslim, Kitâbu'l-İmân, 68.

⁸⁷ Vâkıdî, *Meğâzi*, III, 948; Süheyfî, *er-Ravdu'l-Ünüf*, VII, 288-290. Bu itirazın Hz. Ali'nin Yemen'den gönderdiği altının paylaşılması sırasında gerçekleşmiş olması da muhtemeldir. Bk. İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 143

Süleymoğullarının yardımlarını dile getirmiştir. Bunu duyan Hz. Peygamber Abbâs b. Mirdâs'a istediği miktarın verilmesini sağlamıştır.⁸⁸

Hz. Peygamber'in ganimet dağıtımındaki Müellefe-i Kulûb uygulamasının Ensar arasında önemli derecede bir etki uyandırdığı görülmektedir. Ci'rane'de Hz. Peygamber ganimetlerin büyük bir kısmını Kureyş ve Arap kabilelerine kalplerini İslam'a ısındırmak için dağıttığı zaman Ensar'dan bir grup içlerinde burukluk hissettiler. Bu hususta içlerinden genç olanları, kendi aralarında söylenmeye başladılar. Hz. Peygamber'in kavmine kavuştuğunu dile getiriyorlardı.⁸⁹

Ensarın aralarında geçen konuşmadan rahatsız olan Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın bu durumu Hz. Peygamber'e haber vererek ganimetten kendilerine hiç pay vermediğini söylediği bilinmektedir.⁹⁰

Huneyn ganimetlerinin taksiminin ardından Ensardan bir kişi Hz. Peygamber hakkında Allah'ın rızasını gözetmediğini ifade etti. Bu durum Hz. Peygamber'e söylendiğinde yüzünün renginin değiştiği nakledilmektedir. Ayrıca bunu söyleyen kişinin söylediğine pişman olduğu belirtilmektedir.⁹¹

Ensarın ganimet dağıtımından hüzünlenmeleri dolayısıyla söylediklerini Hz. Peygamber haber aldığı anda toplanmalarını istedi. Sonra onların yanına gelerek onları teselli etti ve onlara şöyle hitap etti: "Sizin söylediğiniz bazı sözler bana ulaşmış bulunuyor, bunlar ne demektir? Sizler yolunuzu şaşırırken Allah beni sizlere gönderip hidayete erdirmemi mi? Fakirken benimle Allah sizleri zengin etmedi mi? Düşmanken benimle Allah sizin kalplerinizi birbirine ısındırmadı mı? " diye sorduğunda Ensar bu sözlerini doğruladı. Ardından Hz. Peygamber: "Allah'a yemin ederim arzu edip de şunları

⁸⁸ Vâkıdî, *Meğâzi*, III, 946-947. Kendisine verilen ganimet miktarı için bk. Abbâs b. Mirdâs Maddesi.

⁸⁹ İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 144.

⁹⁰ Vâkıdî, *Meğâzi*, III, 948; İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 144-145.

⁹¹ Buhârî, *Edeb*, 71, İsti'zan, 47.

söyleseydiniz, doğru söylemiş olurdunuz: Sen bize yalanlanmış olarak geldin, biz seni tasdik ettik, sen yenik geldin, seni aramıza aldık. Ey Ensâr topluluğu, ben İslâm'a girsinler diye bazı kimselerin kalplerini dünyalık basit şeylerle ısındırdım sizleri de İslâmınızla baş başa bıraktım diye rahatsız mı oldunuz? Herkes koyunlarını, develerini alıp giderken sizler yurtlarınıza Rasûlullah ile birlikte geri dönmeye razı değil misiniz? Nefsim elinde olana yemin ederim, eğer hicret olmasaydı, Ensâr'dan bir kişi olurum. Eğer bütün insanlar bir yoldan giderse, Ensâr da bir diğer yol izlerse ben Ensâr'ın gittiği yoldan giderim. Allah'ım, sen Ensâr'a Ensâr'ın çocuklarına, Ensâr'ın çocuklarının çocuklarına merhamet buyur." diyerek konuşmasını bitirmiştir. Hz. Peygamber'in sözlerini Ensar ağlayarak dinlemiş ve insanların develerle gitmesine karşılık onlar Hz. Peygamber'le gitmeye razı olmuşlardır.⁹²

Hz. Ali'nin Yemen'den Gönderdiği Altının Müellefe-i Kulûb Arasında Paylaştırılması

Hz. Peygamber'in Müellefe-i Kulûb'a maddi hediyesini vermeye devam ettiğini göstermesi bakımından Hz. Ali'nin Yemen'den gönderdiği altının Müellefe-i Kulûb'dan dört kişi arasında paylaştırılması hususu önem arz etmektedir.⁹³ Kaynaklarda bu olayın ne zaman gerçekleştiği ile ilgili bir bilgiye ulaşamamış bulunuyoruz.

Yukarıda zikrettiğimiz Müellefe-i Kulûb'a yönelik benzer itirazların bu olay esnasında da yaşandığı görülmektedir.⁹⁴ Aynı şekilde bu olayda Kureyş ve Ensar tepki göstererek Hz. Peygamber bizleri terk ediyor da Necd ahalisinin efendilerine veriyor, dedikleri kayıtlara yansımıştır. Anlaşıldığı üzere Buhârî'de geçen bir rivâyette ganimet dağıtımından sonra yaşanan sıkıntılar dikkat çekmektedir.⁹⁵

⁹² İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 144-145.

⁹³ Buhârî, *Enbiyâ*, 9.

⁹⁴ İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 144.

⁹⁵ Buhârî, *Tevhid*, 23; *Enbiyâ*, 9.

İbnü'l-Esîr daha önce zikretmiş olduğumuz Temim kabilesinden Zu'l-Huveysıra isimli kişinin Hz. Peygamber'e adaletli davranmadığı konusundaki itirazının bu olayda meydana gelmiş olabileceğini ifade etmektedir.⁹⁶

⁹⁶ İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 144.

BÖLÜM 2 : MÜELLEFE-İ KULÛB KABUL EDİLENLER*

2.1. Abbâs b. Mirdâs

Nesebi Abbâs b. Mirdâs b. Ebî Âmir b. Hârise b. Abd b. Abes b. Rifaa b. Hâris b. Huyey b. Hâris b. Bühse b. Süleym es-Sülemî'dir. Künyesi Ebü'l-Fadl veya Ebü'l-Heysen'dir.⁹⁷

Kaynaklarda onun hayatı hakkında fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte ulaşabildiğimiz rivâyetler konumuz çerçevesinde ayrıntılı bilgiler içermektedir.

Rivâyetlerden anlaşıldığı üzere Süleym kabilesine mensup olan Abbâs b. Mirdâs Câhiliye döneminde zararlı olduğundan dolayı içki içmeyenlerdendi. Babası Mirdâs putperestti ve Damari adında bir putu vardı. İbn Hişâm'dan nakledildiğine göre bu taştan put hakkında babası Abbâs'a onun yarar sağlayacağını söylemişti. Babasının vefâtının ardından gördüğü bir rüya üzerine⁹⁸ Abbâs b. Mirdâs, Damari'yi yakıp Hz. Peygamber'e giderek Müslüman olmuştur.⁹⁹ Bu olay hicrî 8. yılda gerçekleştirilen Mekke'nin fethinin hemen öncesine tesadüf etmektedir.

Abbâs b. Mirdâs kavminden topladığı 900 kişi ile birlikte Mekke'nin fethine ve Huneyn Gazvesi'ne katılmıştır.¹⁰⁰ Bazı kaynaklarda Süleymoğullarından Mekke'nin fethine katılan bu grubun sayısının 700 kişi olduğu kaydedilmektedir.¹⁰¹

Abbâs b. Mirdâs aynı zamanda Benî Süleym'in sancaktarlarındanı. Benî Süleym Hz. Peygamber'e gelip bayraklarını kimin taşıyacağını sorduğunda Hz. Peygamber Câhiliye

* Kaynaklardan elde ettiğimiz rivayetlere göre kalpleri İslam'a ısındırılan kişileri incelediğimiz bu bölümde, bazı kaynaklar tarafından Müellefe-i Kulûb kabul edilen ancak yaptığımız araştırma sonucunda Müellefe-i Kulûb oluşu noktasında tereddüt ettiğimiz isimler yanında soru işaretiyle verilmiştir.

⁹⁷ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 559.

⁹⁸ Rüyanın anlatımı için bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/ 3-4, 31.

⁹⁹ İbn Hişâm, IV, 69; İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 559; Â. Köksal, *İslam Tarihi*, VIII, 150-151.

¹⁰⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 309; İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 559.

¹⁰¹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/ 3-4, 31.

döneminde bayraklarını taşıyan kişilerin taşınmasını istedi. Anlaşıldığı üzere, Abbâs b. Mirdâs Benî Süleym'in Câhiliye dönemi ve sonrasında sancaktarlığını yapmıştır.

Vâkıdî'de yer alan bir rivâyete göre, Hz. Peygamber'in fetih ordusunu Kudeyd mevkiinde düzene koyduğu sırada Süleymoğulları Abbâs b. Mirdâs'ın başkanlığında 900 veya 1000 atıyla gelmişti. Yaklaşık 900 kişi olan askerın atlar üzerinde zırhlı bir şekilde hazır bulunuyordu. Bunun üzerine Hz. Peygamber'in Süleymoğullarını Mekke'nin fethi için hazırlanan ordunun öncü birliği yaptığı anlaşılmaktadır.¹⁰²

Abbâs b. Mirdâs, çok cesur ve güçlü bir şairdi.¹⁰³ Çok sayıda şiiri İbn Hişâm tarafından nakledilmektedir. Mekke'nin fethine şahit olduğu anları kaleme aldığı bir şiirinde Hz. Peygamber'e Süleymoğullarının yardımlarını dile getirmektedir.¹⁰⁴

Huneyn esirlerinin ve ganimetlerinin toplandığı Ci'rane'de Hz. Peygamber esirleri dağıttıktan sonra Hevâzin elçiler heyeti gelerek Müslüman olduklarını ve Hz. Peygamber'e bağlılıklarını bildirdiler. Heyetin esirlerini istemesi üzerine Hz. Peygamber kendi hissesini Hevazın kabilesine bağışladı. Ardından orada bulunan Müslümanlar esirlerini Hevazınlilere geri verdiler. Ancak üç kabile başkanı bu duruma razı olmayarak kendilerine ve kabilelerine düşen Hevazın esirlerini geri vermeyi reddettiler. Abbâs b. Mirdâs bu kabile başkanlarından birsidir. Abbâs b. Mirdâs kabilesi adına da esirlerini geri vermek istemediğini ifade ettiğinde Süleymoğulları Abbâs b. Mirdâs'ı ayıplamış ve kabile başkanlara rağmen esirlerini bağışlamışlardır. Hz. Peygamber her bir esir için daha sonra ele geçirilecek esirlerden altı hisse vereceğini belirtince, Abbâs b. Mirdâs'ın da dahil olduğu bu üç kabile başkanı esirleri geri vermeyi kabul ettiler.¹⁰⁵

¹⁰² Vâkıdî, II, 812-819.

¹⁰³ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 559.

¹⁰⁴ Şiir için bk. İbn Hişâm, IV, 68-69.

¹⁰⁵ İbn Hişâm, IV, 132.

Kaynaklarda yer alan rivayetlere göre Hz. Peygamber'in Abbâs b. Mirdâs'a Huneyn ganimetlerinden bir kaç deve¹⁰⁶ vermesi üzerine, Abbâs b. Mirdâs yeni Müslüman olan bazı kimselere daha fazla pay verildiğini ileri sürerek bir şiir okuyup hoşnutsuzluğunu dile getirmişti.¹⁰⁷

Ci'râne'de ganimet dağıtımının ardından Abbâs b. Mirdâs'ın yeni Müslümanlardan Uyeyne b. Hısn ve Akra' b. Hâbis'e 100'er deve verilip, kendisinin bundan mahrum kalmasından dolayı sitemini içeren şiirini Hz. Peygamber'e Hz. Ebû Bekir iletmiştir.¹⁰⁸

Bu bağlamda Hz. Peygamber, Abbâs b. Mirdâs'a ne kadar istiyorsa verilerek razı olmasını sağlamıştır.¹⁰⁹ Sonrasında razı oluncaya kadar verilen bu miktarın kaynaklarda 50 veya 100 deve olduğu söylenmektedir.¹¹⁰ İbn Abdilberr Huneyn ganimetlerinden Abbâs b. Mirdâs'a 100 deveden daha az miktarda ganimet verildiğini kaydetmektedir.¹¹¹

Kaynaklarda Abbâs b. Mirdâs Müellefe-i Kulûb'dan kabul edilmektedir.¹¹² Kendisine ganimet olarak verilen miktarı az bularak sitemini bir şiirle dile getiren Abbâs b. Mirdâs'ın, istediği ganimet miktarını alarak sonradan Müellefe-i Kulûb'a dahil olduğunu düşünmek mümkündür. Müslüman olduktan sonra Medine'de kalmayıp kabilesinin yanına geri dönen Abbâs b. Mirdâs'ın vefâtına yakın Basra'ya gidip yerleştiği ve Hz. Osman'ın hilafeti döneminde vefât ettiği bilinmektedir.¹¹³

¹⁰⁶ Vâkıdî ilk verilen ganimet miktarının Ensar ve Muhâcir'e de verdiği miktarda 4 deve olduğunu ifade ederken öğrencisi İbn Sa'd ise bu ilk verilen miktarın 40 deve olduğunu belirtmektedir. Bk. Vâkıdî, III, 947-947; İbn Sa'd, II,153. Bunun tarihi rivâyetlerin aktarımında karşımıza çıkan problemlerden birisi olan yazım hatasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Zîra Şâmî, Vâkıdî ve İbn Sa'd'dan yapmış olduğu nakillerde başlangıçta Abbâs b. Mirdâs'a 4 deve verildiğini ifade eder. Bk. Şâmî, V, 579-580.

¹⁰⁷ Şiir için bk. İbn Hişâm, IV, 136-137; Vâkıdî, III, 946- 947; İbn Sa'd, IV, 272; Taberî, *Târih*, III, 137.

¹⁰⁸ Vâkıdî, *Meğazi*, III, 947.

¹⁰⁹ İbn Hişâm, IV, 137.

¹¹⁰ Vâkıdî, III, 947; İbn Sa'd, II,153; İbn Seyyidünnâs, II, 260.

¹¹¹ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 559-562.

¹¹² Bk. Ekler.

¹¹³ Fayda, "Abbâs b. Mirdâs", *DİA*, I, 27.

Diyârbekrî'nin eserinde yer alan sınıflandırmada Abbâs b. Mirdâs şerhlerinden emin olmak için ganimet verilen kimseler arasında değerlendirilmiştir.¹¹⁴

2.2. Abdurrahmân b. Yerbû'

Sakif kabilesine mensup olan Abdurrahmân b. Yerbû' Müellefe-i Kulûb kabul edilen Saîd b. Yerbû'ün kardeşidir.¹¹⁵

Abdurrahmân b. Yerbû', Diyârbekrî ve Şâmî tarafından Müellefe-i Kulûb listelerinde zikredilmektedir.¹¹⁶ Diyârbekrî'ye göre kendisine Huneyn ganimetlerinden yüz deve verilmiştir.¹¹⁷

2.3. Addâ B. Hâlid b. Hevze (?)

Nesebi Addâ b. Hâlid b. Hevze b. Hâlid b. Rebîa b. Amr b. Âmir b. Sasaa el-Âmirî'dir.

Kaynaklarımızı incelediğimizde Âmir b. Sasaa kabilesinin önde gelenlerinden birkaç kişinin Müellefe-i Kulûb listelerinde ismi geçtiği görülmektedir.¹¹⁸

Vâkıdî'de yer alan bir rivayete göre hicrî 8. yılda Hevze'nin iki oğlunun Medine'ye hicret ederek Müslüman oldukları, ayrıca İkrime kabilesinden kendilerine tabi olanlar için de bey'at ettiklerinden bahsedilmektedir.¹¹⁹ İbn Sa'd, Hevze'nin iki oğlunun isimlerini Addâ ve Amr olarak ifade etmesine rağmen¹²⁰, İbn Abdilberr ve İbn Hacer'in belirttiği üzere Addâ, Hâlid b. Hevze'nin oğluydu.¹²¹ Ayrıca İbn Abdilberr, Addâ b. Hâlid b. Hevze'nin Mekke'nin fethinde müslüman olduğu bilgisini vermektedir.¹²²

¹¹⁴ Diyârbekrî, *Târîhu'l-Hamîs*, II, 114.

¹¹⁵ Bk. Saîd b. Yerbû' Maddesi.

¹¹⁶ Diyârbekrî, II, 113-115; Şâmî, V, 581.

¹¹⁷ Diyârbekrî, II, 113-115.

¹¹⁸ Bk. Ekler.

¹¹⁹ Vâkıdî, II, 749-750; Â. Köksal, VIII, 117.

¹²⁰ İbn Sa'd, I, 273.

¹²¹ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 578; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/ 1-2, 335.

¹²² İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 587.

Kaynaklarda Hevze'nin oğulları ile ilgili olan karışıklıklar Müellefe-i Kulûb listelerinde de karşımıza çıkmaktadır.

İbn Hacer, İbnü'l-Kelbî'den naklettiği rivayetlerde, Addâ b. Hâlid ve Harmele b. Hâlid kardeşler ve babaları Hâlid b. Hevze'yi Müellefe-i Kulûb içerisinde zikreder. Burada Addâ'nın Müellefe-i Kulûb'dan olduğu bilgisinin sadece İbn Hacer tarafından söylendiğini belirtmek istiyoruz.¹²³

Rivâyetlerden çıkardığımız sonuçlara göre, İbn Sa'd ve İbn Hacer bu kişilerin isimleri konusunda hataya düşmüşlerdir. İbn Sa'd'ın Hevze'nin oğlu dediği Addâ, aslında Hâlid b. Hevze'nin oğludur. İbn Hacer ise Müellefe-i Kulûb listesinde Addâ'nın kardeşi Harmele b. Hâlid ile Hâlid'in kardeşi Harmele b. Hevze'yi karıştırmıştır.

2.4. Amr b. Mirdâs

Nesebi Amr b. Mirdâs b. Ebî Âmir b. Hârise b. Abd b. Abes b. Rifaa b. Hâris b. Huyey b. Hâris b. Bühse b. Süleym es-Sülemî'dir. Abbâs b. Mirdâs'ın kardeşidir.

Şâmî, farklı kaynaklardan yararlanarak oluşturduğu Müellefe-i Kulûb listesinde rivayet zincirini belirtmeksizin Abbâs b. Mirdâs'ın kardeşi Amr b. Mirdâs'ı kalpleri İslâm'a ısındırılan kimselerden zikreder.¹²⁴ Bunu te'yid eden bir bilgi İbn Hacer tarafından nakledilmektedir. İbn Hacer'e göre Amr b. Mirdâs Müellefe-i Kulûb kabul edilenlerdendir.¹²⁵ Kendisine ne kadar ganimet verildiği ile ilgili bir bilgiye rastlayamıyoruz.

2.5. Ahnes b. Şerîk (Übey)

Nesebi Ahnes b. Şerîk b. Amr b. Vehb b. Alâc b. Ebî Seleme b. Abduluzza b. Gayra b. Avf b. Sakif es-Sekaffî'dir.

¹²³ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/1-2, 335, III/ 5-6, 227.

¹²⁴ Şâmî, V, 581.

¹²⁵ Rivâyet zinciri için Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/ 3-4, 15.

Ahnes b. Şerîk'in, Sakif kabilesinden olup, Zühreoğullarının halefidir. Asıl adının Übey olması muhtemeldir.¹²⁶

Ahnes b. Şerîk ve oğlu Umeyr b. Ahnes Sakif kabilesinin ileri gelenlerindedir.¹²⁷

Ahnes b. Şerîk, Halife Ömer zamanında vefât etmiştir.¹²⁸

Müellefe-i Kulûb'tan olduğuna dair bilgi sadece Şâmî tarafından söylenmektedir.¹²⁹

Kendisine Huneyn ganimetlerinden ne kadar verildiği bilinmemektedir.

2.6. Akra' b. Hâbis (ö. 33/653-54)

Nesebi Akra' b. Hâbis b. İkâl b. Muhammed b. Süfyân el-Mücâşî et-Temîmî ed-Dârimî'dir.¹³⁰ Asıl adı Firâs'tır. Fakat kel olduğu için Akra' lakabıyla şöret bulmuştur. Temîm kabilesinin reislerindendi ve Araplar arasında önemli bir mevkiye ve itibara sahipti.¹³¹ Câhiliye devrinde kabileler arasında çıkan anlaşmazlıklarda görüşlerine başvuru bir hakemdi.¹³² Bunun dışında kaynaklarda yer alan bilgiler, onun Müslüman olduktan sonraki hayatına dâir rivâyetleri içermektedir.

Temim kabilesinden olan Akra' b. Hâbis'in Mekke'nin fethinden önce hicrî 8. yılda Medine'ye Hz. Peygamber'in yanına gelerek Müslüman olduğu biliniyor. Vâkıdî'de geçen bir rivâyete göre, Hz. Peygamber Mekke'nin fethi için çıktığı yolculukta Sukya¹³³ mevkiine geldiğinde, Akra' b. Hâbis kavminden 10 kişi ile birlikte gelip, Hz. Peygamber'in ordusuna katıldı.¹³⁴

¹²⁶ Şâmî, Ahnes b. Şerîk'in adının Übey olduğuna ifade etmektedir. Bk. Şâmî, V, 576-577.

¹²⁷ İbn Hişâm, I, 386.

¹²⁸ Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/ 1-2, 23.

¹²⁹ Şâmî, V, 576-577.

¹³⁰ Akra' b. Hâbis'in nesebi ile ilgili Buhârî'de yer alan bir rivâyette, öncesinde onun Hanzalî olduğu belirtiliyor. Bk. Buhârî, Kitâbu'l-Enbiyâ, 9.

¹³¹ Kazancı, "Akra' b. Hâbis", *DİA*, II, 285.

¹³² İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 101.

¹³³ Sukya, Medine'ye 4 mil uzaklıkta, çok sayıda kuyunun bulunduğu bir yerdir. Bk. Semhûdî, *Vefâu'l-Vefâ*, IV, 1234.

¹³⁴ Vâkıdî, *Megâzi*, II, 804.

Hac Sûresi'nin 11-13. ayetlerinin nüzül sebebi hakkında yer alan bir rivâyete göre kalpleri İslâm'a alıştırılanlardan Uyeyne b. Bedr, Akra' b. Hâbis ve Abbâs b. Mirdâs'ın birbirlerine: "Muhammed'in dinine gireriz, eğer bize bir hayır isâbet ederse hakk tanırız" demişlerdi.¹³⁵

Buradan Akra' b. Hâbis'in Müslüman oluşundaki niyeti açıkça görülmektedir. Bu rivâyette isimleri zikredilen üç kişinin de Müellefe-i Kulûb'den sayılmaları konumuz açısından önem arz etmektedir. Zîra bu üç kişinin Bedevî kabilelerine mensup olup, Mekke fethinin hemen öncesinde Müslüman oldukları bilinmektedir.

Akra' b. Hâbis'in Hz. Peygamber ile beraber Mekke'nin fethinin ardından Huneyn Gazvesi'ne ve Taif Muhasarası'na katılmıştır.

Cesur ve başarılı bir kumandan olan Akra' b. Hâbis, aynı zamanda sert bir mizaca sahipti.¹³⁶ Huneyn gazvesinde ele geçirilen ganimetlerin dağıtımında Hevâzin'in elçiler heyeti Hz. Peygamber'e gelip esirlerin geri verilmesini istediğinde orada bulunanlardan Akra' b. Hâbis'in de olduğu birkaç kabile başkanı dışında herkes haklarını geri vermeyi kabul etti. Bunun üzerinde Hz. Peygamber esirleri geri vermek istemeyenlere,¹³⁷ ilk ele geçirilen esirlerden bire karşılık altı hisse vereceğini söyleyince esirleri geri verdiler.¹³⁸

Kaynaklarda belirtildiği üzere Akra' b. Hâbis Hz. Peygamber'in kalplerini İslâm'a ısındırmak için ganimet verdiği kimselerden kabul edilmektedir. İncelediğimiz kaynakların tamamında ismi zikredilir. Hz. Peygamber kendisine Huneyn ganimetlerinden 100 deve vermiştir.¹³⁹

¹³⁵ Sofuoğlu, *Sahîh-i Buhârî Tercüme ve Şerhi*, X, 4577-4578.

¹³⁶ Kazancı, "Akra' b. Hâbis", *DİA*, II, 285.

¹³⁷ Hevâzin esirlerinden haklarına düşen esirleri geri vermek istemeyen üç kişi kaynaklarda Müellefe-i Kulûb'dan zikredilmektedir. Bu kimseler, Benî Süleym'den Abbas b. Mirdâs, Benî Temim'den Akra' b. Hâbis ve Benî Fezâre'den Uyeyne b. Hısn'dı.

¹³⁸ İbn Hişâm, IV, 180-181.

¹³⁹ Bk. Ekler.

Akra' b. Hâbis gibi Kureyş dışındaki kabilelerden de Müellefe-i Kulûb'dan olanların bulunması dikkat çekicidir.

Temîm kabilesi hicrî 9. yılda Hz. Peygamber'e bağlılıklarını bildirmek üzere elçiler gönderdiler. Akra' b. Hâbis'in teşvikiyle Benî Temîm'den elçiler heyeti Medine'ye geldi. Bu heyetin Hz. Peygamber'in huzurunda takındığı uygunsuz davranışlar nedeniyle Hucûrât Sûresi'nin 4. ve 5. âyetleri nâzil olmuştur.¹⁴⁰

Diğer bir rivayete göre Huneyn Gazvesi'nden sonrasına tesadüf ettiğini düşündüğümüz bir zamanda,¹⁴¹ Hz. Ali Yemen'den ganimet olarak ele geçirilen altını Hz. Peygamber'e göndermişti. Hz. Peygamber de bu altını aralarında Akra'nın da bulunduğu dört kişi arasında paylaşmıştır.¹⁴² Yaptığımız araştırmada bu dört kişinin Müellefe-i Kulûb'den olduğu görülmektedir. Anlaşıldığı üzere Hz. Peygamber Müellefe-i Kulûb'a Huneyn'den sonra da hediyeler sunarak onların gönlünü almaya devam etmiştir. Bu dağıtımın ardından Hz. Peygamber'e yöneltilen itiraz üzerine Hz. Peygamber "*Ben ancak bu mal ile İslam'a alıştırıyorum*" buyurdu.¹⁴³

Ulaşabildiğimiz rivâyetler ışığında Akra' b. Hâbis'in kişiliği ve bunun dini duygularına olan etkisine kısaca değinmek istiyoruz.

Hadis kaynaklarımızda yer alan bir rivayette Akra' b. Hâbis'in asabiyet kaygısıyla Hz. Peygamber'e bazı sorular sorduğu anlaşılmaktadır.

Akra'nın sert bir mizaca sahip oluşu, yukarıda zikrettiğimiz üzere Hevâzin esirlerinin geri verilmesinde onun itiraz etmesine neden olmuştu.

¹⁴⁰ İbn Hişâm, IV, 284; İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, s. 65; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 101.

¹⁴¹ Kaynaklarda bu olayın ne zaman gerçekleştiği ile ilgili bir bilgiye ulaşamıyoruz.

¹⁴² Bu dört kişi kaynaklarda Akra' b. Hâbis, Alkame b. Ülâse, Uyeyne b. Hısn ve Zeydü'l-Hayl olarak belirtilmektedir. Bk. İbn Hişâm, IV, 135-142; İbnü'l-Esrî, II, 268-273; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/ 3-4, 264; Buhârî, Kitâbu'l-Enbiyâ, 9.

¹⁴³ Buhârî, Kitâbu'l-Enbiyâ, 9.

Haccın farz oluşunu tebliğ eden Hz. Peygamber'e "*Her yıl mı haccedeceğiz?*" sorusunu soran ve Mâide suresinin 5. ayeti ile kınanan da Akra' b. Hâbis'dir.

Bununla birlikte Akra', Hz. Ebû Bekir döneminde Hâlid b. Velid'in yalancı peygamberlerle yaptığı bütün savaflara katılmıştır.¹⁴⁴

Ayrıca burada Akra' b. Hâbis'in çocuklarına karşı tutumunu hatırlamamız yerinde olacaktır. Hadis kaynaklarında Ebû Hureyre'den gelen bir rivâyete göre, bir gün Hz. Peygamber torunu Hasan b. Ali'yi sevdi ve öptü. Bunu gören Akra' b. Hâbis, *benim on tane çocuğum var ve onlardan hiçbirini öpmedim*, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona doğru bakarak "*merhamet etmeyene merhamet olunmaz*" dediği bilinmektedir.¹⁴⁵

Sonuç olarak, Akra' b. Hâbis'in hicrî 8. yılda Mekke fethinden önce Medine'ye gelerek Müslüman olduğu anlaşılmaktadır. Müslüman oluşunun gecikmesinde onun kişiliğinin etkisi yanında asabiyet duygusuyla birlikte taşıdığı sosyal kaygıların olduğu görülmektedir. Bu durum Müslüman olduktan sonra da etkisini göstermektedir. Nitekim yukarıda zikri geçen bazı ayet-i kerimlerle kendisinin uyarıldığını anlıyoruz.

Konumuz açısından önemli olan diğer bir husus onun Kureyş kabilesine mensup olmamasına rağmen Müellefe-i Kulûb arasında yer almasıdır. Temîm kabilesinin ileri gelenlerinden olan Akra' b. Hâbis, kavminden pek çok kişinin Müslüman olmasında öncülük etmiştir. Hz. Peygamber'in kendisine Huneyn ganimetlerinden büyük bir pay vermesinin ardından da, ihsanlarını sürdürmüştür. Ayrıca Hz. Peygamber'in vefâtının ardından ortaya çıkan yalancı peygamberlerle mücadelede etkin rol aldığı görülmektedir.

¹⁴⁴ Kazancı, "Akra' b. Hâbis", *DİA*, II, 285.

¹⁴⁵ Buhârî, *Kitâbu'l-Edeb*, 18; Tirmizî, *Birr ve Sıla*, 12.

2.7. Alâ B. Cârîye (Alâ B. Hârîse/Hars)

Kaynaklarda Alâ b. Cârîye es-Sekafî, Benî Zühre'nin halefidir (Zühreoğullarının müttelikidir).¹⁴⁶ Müellefe-i Kulûb kabul edilenlerdendir.¹⁴⁷

İbn Abdilberr, Sakif kabilesinin ileri gelenlerinden olduğunu ifade etmekle yetinmekte, hayatı hakkında farklı bir bilgi sunmamaktadır.¹⁴⁸

İbn Hacer'in *el-İsâbe* adlı eserinde yer alan bir bilgiye göre İbnü'l-Kelbî tarafından Müellefe-i Kulûb'dan olduğu ifade edilen Alâ b. Hars es-Sekafî'nin adı Alâ b. Cârîye'dir.¹⁴⁹

Burada bilgilerin aktarımı sırasında meydana gelen bir yazım hatasının olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim İbn Sa'd ve Diyarbekrî'nin Müellefe-i Kulûb listelerinde Alâ b. Cârîye'nin yer almadığı; buna karşın Alâ b. Hârîse şeklinde bir ismin zikredildiği görülmektedir.¹⁵⁰

Hz. Peygamber'in Huneyn ganimetlerinden ona ne kadar verdiği konusunda kaynaklarda farklı rivâyetler yer almaktadır.

İbn İshâk'tan gelen rivâyette, Alâ b. Cârîye'ye Huneyn ganimetlerinden 100 deve verildiği belirtilirken;¹⁵¹ Vâkıdî, İbn Seyyidünnâs ve Şâmî bu miktarın 50 deve olduğunu ileri sürmektedir.¹⁵² İbn Sa'd ve Diyarbekrî ise Alâ b. Hârîse'ye Huneyn ganimetlerinden 50 deve verildiğini nakleder.¹⁵³

¹⁴⁶ İbn İshâk, s. 580-585; İbn Hişâm, IV, 135-142.

¹⁴⁷ İbn İshâk, s. 580-585; İbn Hişâm, IV, 186; Halife b. Hayyât, *Târih*, s. 43; Taberî, *Târih*, II, 86- 94; İbn Hazm, *el-Cevâmi'*, s. 194-196; İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 581; İbnü'l-Esîr, II, s. 268- 273; İbn Seyyidünnâs, II, 260; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/ 3-4, 259; Şâmî, V, 581.

¹⁴⁸ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 581.

¹⁴⁹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/ 3-4, 259.

¹⁵⁰ İbn Sa'd, II, 152-157; Diyarbekrî, II, 113-115.

¹⁵¹ İbn İshâk, *Sîretü İbn İshâk*, s. 580-585.

¹⁵² Vâkıdî, III, 945-946; İbn Seyyidünnâs, II, 260; Şâmî, V, 581.

¹⁵³ İbn Sa'd, II, 152-157; Diyarbekrî, II, 113-115.

2.8. Alkame b. Adiy

Kaynaklarda Alkame b. Adiy'in hayatı hakkında bir bilgiye ulaşamamış bulunuyoruz.

Diyârbekrî, Alkame b. Adiy'in Müellefe-i Kulûb'dan olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca Diyârbekrî yapmış olduğu sınıflandırmada Hz. Peygamber'in kötülüklerinden emin olmak üzere ganimet verdiği kimseler içerisinde onun ismini de zikretmektedir.¹⁵⁴

2.9. Alkame b. Üläse

Nesebi Alkame b. Üläse b. Avf b. Ahvas b. Ca'fer b. Kilâb b. Rebâa b. Âmir b. Sasaa el-Kindî el-Âmirî'dir.

Âmir b. Sasaa kabilesinin Kilâb koluna mensup olan Alkame b. Üläse'nin, kavminin efendisiydi.¹⁵⁵ Câhiliye devrinde kabilesi arasında büyük bir nüfûz ve itibâra sahipti.¹⁵⁶

Kaynaklardaki bilgilerden, onun hicrî 8. yılda Mekke'nin fethinden önce Huzaalı birkaç kişi ile birlikte Hz. Peygamber'e gelip Müslüman olduğu ve kabilesi adına da Hz. Peygamber'e bey'at ettiği anlaşılmaktadır.¹⁵⁷ Buradan onun, son muhâcirlerden olduğunu düşünmek mümkündür.

Alkame b. Üläse Müellefe-i Kulûb kabul edilenlerdendir. Hz. Peygamber Huneyn ganimetlerinden ona önemli bir miktarda pay ayırmıştır.¹⁵⁸ İbn Hazm, Alkame'ye verilen ganimet miktarının diğerleri gibi 100 deveye ulaşmadığını ifade etmektedir.¹⁵⁹

Konumuzla ilgili diğer bir rivâyete göre, Alkame b. Üläse Huneyn Gazvesi'nden sonra Hz. Ali'nin Yemen'den gönderdiği ganimet olarak ele geçirilen altından pay verilen

¹⁵⁴ Diyârbekrî, s. 114.

¹⁵⁵ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 570.

¹⁵⁶ Önkâl, "Alkame b. Üläse", *DİA*, II, 468.

¹⁵⁷ Vâkıdî, II, 749-750; İbn Sa'd, I, 272; Â. Köksal, VIII, 117.

¹⁵⁸ İbn Hişâm, IV, 135-142; İbn Hazm, s. 194-196; Şâmî, V, 581.

¹⁵⁹ İbn Hazm, s. 194-196.

kişiledendi.¹⁶⁰ Buradan Hz. Peygamber'in Müellefe-i Kulûb kabul edilenlere Huneyn'den sonra da ihsanda bulunmaya devam ettiğini anlıyoruz.

İbn İshâk'tan gelen bir rivâyetten, onun Mekke fethedildiğinde Taif'e gittiği, Taif halkı Müslüman olunca da irtidat ederek Şam'a gittiği anlaşılmaktadır. Bu olayın Hz. Peygamber'in vefatından sonra, hatta Hz. Ömer hilafetinde meydana geldiği ile ilgili bazı rivâyetler vardır.¹⁶¹

İbn Kuteybe, Alkame'nin irtidat ettikten sonra tevbe ederek yeniden İslâm'ı kabul ettiğini ifade etmektedir.¹⁶² Ayrıca İbn Hazm'a göre Alkame b. Üläse Müellefe-i Kulûb'dan iyi Müslüman olanlar arasındadır.¹⁶³

Sonuç olarak, Mekke fethinden önce elçi olarak Medine'ye gelip Müslüman olan Alkame'ye, Hz. Peygamber'in Huneyn ganimetlerinden ihsanda bulunduğu ve daha sonra da bu tutumunu sürdürdüğünü anlıyoruz. Alkame b. Üläse'nin dininden döndükten bir süre sonra İslâm'ı tekrar kabul ettiği ve iyi bir Müslüman olduğu bilinmektedir.

2.10. Amr b. Ehtem

Hayatı hakkındaki bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Şâmî'nin naklettiği Müellefe-i Kulûb listesine göre Amr b. Ehtem kalpleri İslâm'a ısındırılan kimselerdendir. Fakat kendisine ne kadar ganimet verildiği hakkında bir bilgiye sahip değiliz.¹⁶⁴

Kaynaklarda yer alan rivayetlere göre Amr b. Ehtem hicrî 9. yılda Hz. Peygamber'e gelen Benî Temîm elçiler heyetinde bulunuyordu ve o sırada çok küçük yaşlardaydı. Hz. Peygamber'in isteğiyle heyette bulunanlara hediyeler verildiğinde, Amr b. Ehtem

¹⁶⁰ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/ 3-4, 264. Bu olaydan bahseden İbn Hacer, Alkame'nin Müellefe-i Kulûb'dan olduğuna dâir bir bilgi vermemektedir.

¹⁶¹ İbn Hişâm, II, 312; Ahmet Önkâl, "Alkame b. Üläse", *DİA*, II, 468.

¹⁶² İbn Kuteybe, *el-Meârif*, s. 331.

¹⁶³ İbn Hazm, s. 194-196.

¹⁶⁴ Şâmî, V, 581.

heyetin yüklerinin başında bırakıldığı için bu hediyeden alamadı. Hz. Peygamber'in ona da küçük yaşta olmasına rağmen hediyelerden verilmesini istemiştir.¹⁶⁵

Daha sonraları Amr b. Ehtem, kendisine küçük yaşta bulunduğu ve kavminin şereflilerinden olmadığı gerekçesiyle başta hediye verilmediğinden ötürü üzüntüsünü bir şiirle dile getirmiştir.¹⁶⁶

Bununla birlikte Vâkıdî, Amr b. Ehtem'in Hz. Peygamber'e gelen heyette kabile başkanı olanlar arasında olduğunu söylemektedir.¹⁶⁷

2.11. Amr b. Hişâm

Şâmî'nin Müellefe-i Kulûb listesinde, diğer kaynaklarımızda zikredilmeyen Amr b. Hişâm adlı kişi yer almaktadır. Şâmî bu bilginin İbn Tîn yoluyla nakledildiğini ifade etmektedir.¹⁶⁸

2.12. Cedd b. Kays

Nesebi Cedd b. Kays b. Sahr b. Hansâ b. Sinân b. Ubeyd b. Adiy b. Ğanem b. Ka'b b. Selime el-Ensârî es-Sülemî'dir.¹⁶⁹ Medîneli olup künyesi Ebû Ubeydullah'tır.¹⁷⁰ Oğlu Abdullah Müslüman saflarında Bedir Savaşı'na katılmıştır.¹⁷¹

Hudeybiye'de susuzluğun baş göstermesi üzerine Ebû Katade ve Cedd arasında geçen konuşmada, bizzat Cedd b. Kays'ın Hudeybiye'ye umre yapmak amacıyla gelmediğini, buna karşın akrabalarıyla birlikte gitmek için yola çıktığını anlıyoruz. Ayrıca Hudeybiye günü Müslümanlar Hz. Peygamber'e hayatlarını feda etmek üzere biat

¹⁶⁵ İbn Hişâm, IV, 213; İbn Sa'd, I, 294.

¹⁶⁶ Şiir için bk. İbn Hişâm, IV, 213.

¹⁶⁷ Vâkıdî, III, 975.

¹⁶⁸ Şâmî, V, 581.

¹⁶⁹ Şâmî, Cedd b. Kays'ın ismi ile ilgili farklı rivâyetlere değinmektedir. Bk. Şâmî, V, 577.

¹⁷⁰ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 128-129.

¹⁷¹ İbn Hazm, s. 108.

ettiklerinde Hz. Peygamber'le beraber bulunup da biat etmekten kaçınan sadece (münâfıklardan) Cedd b. Kays olmuştur.¹⁷²

Kaynaklarda, Cedd b. Kays'ın ismi, Hazrec kabilesinden olan münâfıklar arasında zikredilmektedir.¹⁷³ Yukarıda sunulan bilgilerde de bu durum açık bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Şâmî, münafıklardan sayılan Cedd b. Kays'ın kalpleri İslâm'a ısıdırılan kimselerden olduğunu ve Hz. Peygamber'in kendisine Huneyn ganimetlerinden pay ayırdığını ifade etmektedir.¹⁷⁴ Burada Cedd b. Kays'ın Müellefe-i Kulûb'den olduğunu teyid eden farklı bir bilgiye ulaşamadığımızı belirtmek istiyoruz.

Vâkıdî'de yer alan bir bilgi, Hz. Peygamber'in Cedd b. Kays'a yönelik tutumunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Bu bilgiye göre, Hz. Peygamber münâfıklık yapan Cedd b. Kays'ı Benî Selime başkanlığından düşürerek yerine Bişr b. Berâ b. Ma'rur'u getirmiş ve Cedd'in evinin önündeki sofalar Bişr'in evinin önüne taşınmıştır.¹⁷⁵

Hz. Peygamber, böylece tehlikeli bir münâfığın kavmini etkilemesini ve zararlı faaliyetler içine girmesini engellemiştir.¹⁷⁶

Sonuç olarak, Uyeyne b. Hısn gibi bazı kimselerin kötülüklerinden emin olmak için Müellefe-i Kulûb'a ganimet verilebildiği göz önünde bulundurulursa, Cedd b. Kays'a da Huneyn ganimetlerinden pay ayrılmış olması muhtemeldir. Fakat bunun Şâmî

¹⁷² A. Demircan, s. 71.

¹⁷³ İbn Hazm, s. 77-79; A. Demircan, s. 46.

¹⁷⁴ Şâmî, V, 577. Şâmî bu kişinin ismi ile ilgili ihtilafa değinmektedir. Buna göre İbnü'l Cevzî'nin Telkîh adlı eserinde bu kişinin ismi Cedd b. Kays es-Sehmî olarak geçmektedir. Ayrıca İbn Hacer ise bu ismi Cedd b. Kays el-Ensârî şeklinde zikretmiş, Müellefe-i Kulûb olduğuna dair bir bilgi sunmamıştır.

¹⁷⁵ Hamidullah, "Hz. Peygamber'in Büyük Düşmanlarının Psikolojisi", çev. İsmail Yakıt, Ankara Üni. İlahiyat Fakültesi D. , VI, Erzurum, 1986.

¹⁷⁶ A. Demircan, s. 72.

dışındaki müelliflerce dile getirilmemiş olması dikkat çekmektedir. Burada diğer kaynaklarımızın sadece ganimetten yüksek bir miktarda verilenleri zikretmekle yetindiklerini hatırlarsak, Şâmi'nin bizlere aktardığı bu bilgilerin önemi daha iyi anlaşılabilir olacaktır.

2.13. Cübeyr b. Mut'im (ö. 59/678-79)

Nesebi Ebû Muhammed (Ebû Adî) Cübeyr b. Mut'im b. Adî b. Nevfel b. Abd-i Menâf b. Kusay el-Kureşî'dir.

Nesep konusundaki bilgisiyle tanınan Cübeyr b. Mut'im Kureyş kabilesinin önde gelenlerindendi. Babası Mut'im b. Adî'nin, Hz. Peygamber'e Câhiliye döneminde iyilik ettiği ve destek olduğu kaynaklarda yer almaktadır. Mekke müşriklerinin Hz. Peygamber'e ve ailesine Müslüman olduklarından dolayı sürdürdükleri sosyal boykotun bozulması için gayret edenlerden birisi Mut'im b. Adî idi.¹⁷⁷ Ayrıca Taif'ten dönen ve himâye arayışı içerisinde olan Hz. Peygamber'e eman vererek Mekke'ye girişini sağlayıp Kâbe'ye kadar Hz. Peygamber'e refâkat eden kişinin yine Mut'im b. Adî olduğu belirtilmektedir.¹⁷⁸

Babası Mut'im müşrik olarak Bedir Savaşı öncesinde ölmüştür. Cübeyr b. Mut'im Mekke'de Müslümanlara karşı gerçekleştirilen faaliyetlere katılmıştır.¹⁷⁹

İbnü'l-Esîr, bu konuda bize kıymetli bir bilgi nakletmektedir. Kureyş, Bedir gazvesinin ardından intikam almak üzere savaş hazırlıklarını sürdürüyordu. Cübeyr b. Mut'im de Habeşistanlı ve çok güzel harbe kullanan kölesi Vahşî'yi çağırıp Bedir'de öldürülen amcası Tuhayma b. Adî karşılığında Hz. Peygamber'in amcası Hz. Hamza'yı öldürürse

¹⁷⁷ İbn Hişâm, II, 14-21.

¹⁷⁸ İbn Hişâm, II, 20-21. Taberî, Hz. Peygamber'e Taif dönüşü eman veren kimsenin Süheyl b. Amr olduğunu ifade etmektedir. Bk. Taberî, II, 373. Hamidullah, Taif dönüşü eman verenin Mut'im b. Adî olduğunu Taberî'den naklettiği bir bilgi ile ifade etmektedir. Bk. Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, II, 866- 867.

¹⁷⁹ Ayrıntılı bilgi için bk. Önkal, " Cübeyr b. Mut'im ", *DİA*, VIII, 190.

kendisine hür olacağı vaadinde bulunarak teşvik ediyordu.¹⁸⁰ Görüldüğü üzere, onun da Bedir'de yakınlarını kaybeden Mekke müşrikleri gibi tepkisel davranış özelliği sergilediği ifade edilebilir.

Cübeyr b. Mut'im'in ne zaman Müslüman olduğu ile ilgili kaynaklarımızda farklı rivayetler yer alır.

Bunlardan birisi, Hudeybiye anlaşmasından sonra Cübeyr'in eski tutumunu değiştirdiği ve 628'de Müslüman olduğu bilgisidir. Ayrıca bir rivayette Hayber'in fethine katıldığı ve Hz. Peygamber'den kabilesine ganimetten pay vermesini istediği zikredilir.

Karşımıza çıkan diğer bir rivayete göre Cübeyr b. Mut'im Mekke'nin fethinde Müslüman olmuştur.¹⁸¹

Hz. Peygamber, Mekke fethi öncesinde Müslüman olmak isteyen dört kişinin ismini ashabına bildirmişti. Bu kimseler arasında Cübeyr b. Mut'im'in de olduğu bilinmektedir.¹⁸²

Son olarak, İbn Kuteybe tarafından onun Mekke'nin fethinde Medine'de Müslüman olduğu şeklinde bir rivayet de nakledilir.¹⁸³

Zikrettiğimiz bu rivayetleri birleştirecek olursak, Cübeyr'in arkadaşlarıyla birlikte Medine'ye gelerek Müslüman olduğu anlaşılıyor. Bu olayın Mekke fethinin hemen öncesinde yaşanması muhtemeldir. Konumuz açısından onun, Medine'ye gelerek Müslüman olan son muhacirlerden olması dikkat çekmektedir.

İbn Kuteybe ve Şâmi, Huneyn savaşına katılan Cübeyr b. Mut'im'i Müellefe-i Kulüb içerisinde zikretmekte¹⁸⁴ ise de İbn Hazm Hz. Peygamber'in imanlarının sağlam

¹⁸⁰ İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 142.

¹⁸¹ Önkal, "Cübeyr b. Mut'im", *DİA*, VIII, 190.

¹⁸² Ebuttayyib, *İkdussemin*, VI, 4; Â. Köksal, VIII, 215.

¹⁸³ İbn Kuteybe, *Maârif*, s. 285.

oluşuna güvenerek ganimet vermediği kişiler arasında Cübeyr b. Mut'im'in de olduğunu ifade etmektedir.¹⁸⁵

2.14. Ebû Cehm b. Huzeyfe [ö. 70/690 (?)]

Nesebi Ebû Cehm b. Huzeyfe b. Gânim el-Kureşî el-Adevî'dir. Kureyş kabilesine mensup olan Ebû Cehm b. Huzeyfe'nin kişiliğine ve sosyal hayatına dâir ulaşabildiğimiz rivayetlerden sert bir mizaca sahip olduğunu anlıyoruz.

Ebû Cehm b. Huzeyfe daha Câhiliye devrindeyken zararlı olduğunu düşünerek içkiyi bırakmıştı.¹⁸⁶

Bununla birlikte Ebû Cehm b. Huzeyfe Mekkelilerin Kâbe'nin bakım, onarım ve tamiri için yaptığı çalışmalara katılmıştır. Bu bilgi dışında Mekke'nin fethine kadar onunla ilgili bir bilgi karşımıza çıkmamaktadır.

Ebû Cehm b. Huzeyfe Mekke'nin fethedildiği gün Müslüman olmuştur. Ardından gerçekleştirilen Huneyn savaşına katıldığı bilinmektedir. Onun, Huneyn'den elde edilen ganimetleri korumakla görevlendirildiği ve ganimet dağıtımından önce, ganimetten bir şeyler almak isteyen Hâlid b. Bersa ile aralarında tartışma yaşandığı kaynaklarda belirtiliyor.¹⁸⁷ Bu bilgi bizi ganimet dağıtımı konusunda Müslümanların sabırsızlanarak acele ettikleri fikrine götürmektedir.

Huneyn sonrasında Ci'rane'de yapılan ganimet dağıtımına bakacak olursak, Hz. Peygamber bir rivayete göre Ebû Cehm b. Huzeyfe'ye Huneyn ganimetlerinden pay ayırmıştı.¹⁸⁸ Fakat kendisine ne kadar ganimet verildiği ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşamadık.

¹⁸⁴ İbn Kuteybe, *Maârif*, s. 285; Şâmî, V, 576-586.

¹⁸⁵ İbn Hazm, s. 194-196.

¹⁸⁶ Köten, "Ebû Cehm b. Huzeyfe", *DİA*, X, 118.

¹⁸⁷ İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 140-143; Köten, "Ebû Cehm b. Huzeyfe", *DİA*, X, 118-119.

¹⁸⁸ İbn Hişâm, IV, 134-142; İbn Hazm, s. 194-196; Şâmî, V, 576-586.

Müellefe-i Kulûb'dan kabul edilen Ebû Cehm b. Huzeyfe daha sonra iyi bir Müslüman olmuştur.¹⁸⁹ Müslüman olduktan sonra Medine'ye yerleşmiş ve 120 yaşlarında vefat etmiştir.

Hadis kaynaklarında yer alan bilgilere göre Ebû Cehm Hz. Peygamber'e değerli bir kumaştan yapılmış olan Hamîsa hediye etmişti. Daha sonra Hz. Peygamber bu Hamîsa'yı, üzerindeki süslemeler kendisini namazdan alıkoyduğu için Ebû Cehm'e geri gönderip ondan Enbicâniye denilen daha sade bir kumaştan yapılmış elbise istemiştir.¹⁹⁰

Tirmizî'de yer alan bir rivâyette ise, Ebû Cehm b. Huzeyfe'nin sert bir mizaca sahip olduğunun bizzat Hz. Peygamber tarafından dile getirildiği görülmektedir. Muhtemelen bu sebeple, Hz. Ömer'in halifeliğinde sık sık uyarılmıştır.¹⁹¹

Sonuç olarak Müellefe-i Kulûb kabul edilen Ebû Cehm b. Huzeyfe'nin Kabe'nin bakım ve onarımında çalıştığı ve Müslüman olmadan önce de zararından dolayı içki içmeyi tercih etmediği söylenebilir. Ayrıca Müslüman olduktan sonra da Medine'ye yerleşen Ebû Cehm'in Hz. Peygamber'e değerli bir hediye sunduğu bilinmektedir.

2.15. Ebû Süfyân b. Harb (ö. 31/651-52)

Nesebi Ebû Süfyân Sahr b. Harb b. Ümeyye b. Abd-i Şems b. Abd-i Menâf el-Ümevî el-Kureşî'dir. Kureyş kabilesinin reislerindedir. Mekke'de doğmuştur. Ebû Hanzale künyesiyle de bilinir.¹⁹²

Resûlullah'ın Peygamberliğini ilân etmesinden sonra Mekke'nin ileri gelenleri gibi Ebû Süfyân da İslam'a karşı cephe almıştır. İbn Hazm, Hz. Peygamber'e karşı düşmanlık

¹⁸⁹ İbn Hazm, s. 194-196.

¹⁹⁰ Buhârî, Libâs, 19; Müslim, Kitâbu'l- Mescid, 15. Hamîsa değerli Şam kumaşından olup, yumuşak ve desenli bir çeşit siyah abaya denir. Enbicânî ise nakışı olmayan sâde, yumuşak fakat kalın bir yün abadır. Kumaşının, Hâmîsa kadar değerli sayılmadığı anlaşılıyor (Sofuoğlu, XIII, 5872).

¹⁹¹ Tirmizî, Nikâh, 36.

¹⁹² Aycan, "Ebû Süfyân", *DİA*, X, 230-232.

besleyenler arasında onun ismini de zikretmektedir.¹⁹³ Fakat Ebû Süfyân Müslümanların Medine'ye hicreti öncesinde Müslümanlara fiili olarak eziyet edenler arasında yer almamaktadır.

İbnü'l-Cevzî'den edindiğimiz bir bilgiye göre, Hz. Peygamber Mekke sokaklarında hakaret, kötü muamele ve eziyetlere maruz kaldığında Ebû Süfyân'ın evine gidiyor, himaye ve emniyete kavuşuyordu.¹⁹⁴

İbn Hişâm'da yer alan bir rivâyete göre, Hz. Peygamber'in namaz kılariken Kur'an-ı Kerim okuyuşunu sabaha kadar dinleyen üç kişiden birisi Ebû Süfyân'dı.¹⁹⁵

Kaynakların verdiği bilgiler bize, onun Bedir Savaşı'na kadar Hz. Peygamber'e karşı gerçekleştirilen faaliyetlerde Kureyş'in ileri gelenleri ile birlikte hareket ettiğini, fakat bunun yanında Hz. Peygamber ile ilişkilerinde ılımlı tavrını sürdürdüğünü göstermektedir.

İbn İshâk'ın bildirdiğine göre, Bedir Savaşı'nın yaşanmasının sebeplerinden birisi, Kureyşlilerin ticaret mallarını taşıyan Şam'dan dönen büyük ticaret kfilesiydi. Bu kafilenin başkanlığını Ebû Süfyân b. Harb üstlenmişti.¹⁹⁶

Bilindiği üzere, Ebû Süfyân Ebû Cehil'in Bedir savaşında öldürülmesi üzerine Mekke müşriklerinin başkanı oldu. Kureyş'in Bedir'de yaşanan mağlubiyetin intikamını bir an önce alma görevini ona verdiği belirtilmektedir. İbnü'l-Esîr'in naklettiği bir şiirde Bedir Savaşı olmasaydı Ebû Süfyân'ın başa geçemeyeceği vurgulanır.¹⁹⁷ Mekke'de savaş hazırlıkları yapılırken Ebû Süfyân'ın Bedir sonrasında intikamı dile getiren bir şiiri

¹⁹³ İbn Hazm, s. 70.

¹⁹⁴ Hamidullah, I, 99.

¹⁹⁵ İbn Hişâm, I, 425.

¹⁹⁶ İbn Hişâm, II, 338; İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 115.

¹⁹⁷ İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 129-130.

kaynaklarda yer almaktadır.¹⁹⁸ Mekkeliler Bedir’de yaşanan yenilginin ardından, Hz. Peygamber’in kızı Zeyneb’in Mekke’den ayrılışını istemeyip engel olmak istediler. Yaşanan bu karışıklıklar Ebû Süfyân’ın teklifi üzerine çözümlendi. Ebû Süfyân, Hz. Peygamber’in kızının gizlice Mekke’den çıkartılmasını, böylelikle halkın tepkisinin çekilmeyeceğini belirtmişti.¹⁹⁹ Burada onun, Hz. Peygamber ile olan ilişkilerinde gösterdiği hassasiyetin etkili olduğu söylenebilir.

Ebû Süfyân’ın oğlu Hanzele b. Ebî Süfyân ve Amr b. Ebî Süfyân Bedir Savaşı’na katılan müşriklerdendi. Hanzele b. Ebû Süfyân, Ali b. Ebî Tâlib tarafından bu savaşta öldürülmüştü.²⁰⁰ Amr b. Ebî Süfyân ise Bedir’de Müslümanlar tarafından esir alındı. İbn Hişâm, Ebû Süfyân’ın oğlu Amr’ın fidyesini ödeyip malını kaybetmek istemediğini nakleder. Bu amaçla Ebû Süfyân Kureyşle anlaşması olduğu halde umre amacıyla Mekke’ye gelen Sa’d b. Numan’ı hapsederek, oğlu Amr’ın bu sayede serbest bırakılmasını sağlamıştı.²⁰¹

Taberî’de yer alan bir rivâyete göre, Ebû Süfyân esirlerin pahalı verileceğinden dolayı Mekkeli esirlerin satın alınmamasına yönelik teşvik ediyordu.²⁰²

Bedir Savaşı’ndan sonra Ebû Süfyân’ın çevresindekilere sık sık “Eğer ben sizinle Bedir harbinde beraber olsaydım, ben onlara ne yapardım görürdünüz” dediği belirtilmektedir.²⁰³ Kureyş’in önde gelenleri Hz. Peygamberle Bedir sonrasında savaşmak üzere harekete geçtiler. Ebû Süfyân b. Harb Uhud savaşına müşrik ordusunun kumandanı olarak katıldı. Bilindiği üzere, bu savaşta müşrikler önemli bir galibiyet elde

¹⁹⁸ Şiir için Bk. İbnü’l-Esîr, *Kâmil*, II, 136.

¹⁹⁹ İbn Hişâm, II, 396- 397.

²⁰⁰ İbn Hişâm, II, 465; İbnü’l-Esîr, II, 126. Hanzale’nin Zeyd b. Hârise tarafından öldürüldüğü rivâyet edilir. Ayrıca bazı kaynaklarda Ebû Süfyân’ın diğer oğlu Abdullah’ın da Bedir’de öldürüldüğü kaydedilmektedir. Bk. İbn Hazm, s. 118-120.

²⁰¹ İbn Hişâm, II, 391-392, III, 6.

²⁰² Taberî, II, 399.

²⁰³ Taberî, II, 403.

etmiş, hatta açıkta kalan Müslüman cesetlerine zarar vererek intikam duygularını tatmin etmiş oluyorlardı.²⁰⁴

Hamidullah'ın naklettiği bir bilgiye göre, Ehâbiş kabileleri arasında yer alan Benî Bekr'e mensup olan el-Huleys, Uhud savaşı sonrasında açıkta kalan Müslüman şehitlerin cesetlerine yapılan saldırı sebebiyle Ebû Süfyân'ı azarlayıp, ona hakaret etmişti.²⁰⁵

İbn Hişâm'dan gelen bir rivâyetten Uhud Gazvesi sonrasında onun, Medine'ye dönüp kalan Müslümanları yok etmek istediği fakat Safvân b. Ümeyye'nin onu bu düşüncesinden vazgeçirmeye çalıştığı anlaşılmaktadır.²⁰⁶

Diğer bir rivâyete göre Ebû Süfyân Mekke ile Medine arasında iki kabile ile dostluğunu kullanarak onlardan Hz. Peygamber'i öldürmelerini istemiştir.²⁰⁷

Hendek Savaşı'nda da bu liderlik görevini sürdüren Ebû Süfyân'ın Mekke fethinin sonuna kadar Müslümanlara karşı gerçekleştirilen faaliyetlerde en üst seviyede rol aldığı görülmektedir.

Mekke'nin Fethi ve Ebû Süfyân'ın Müslüman Olması

Huzaa ile Benî Bekir arasındaki düşmanlığın sonucunda Huzaalılara yapılacak saldırıyı Kureyş'in ileri gelenlerinden pek çok kimse at, silah ve asker yardımıyla destekledi. Ancak bu Hudeybiye anlaşmasının ihlali anlamına geliyordu. Bunun üzerine Benî Bekir ve Huzaa arasındaki savaşta Benî Bekir galip geldi. Hz. Peygamber'in ahdinde olan Huzaalılar Medine'ye gelerek Kureyş'in Benî Bekir'e yardım ederek kendilerine saldırdıklarını haber verdiler. Hz. Peygamber'in Huzaa kabilesine yardım etmeyi vaad etmesi, Kureyş'i telaşa düşürdü. Vâkıdî'nin bildirdiğine göre, Ebû Süfyân Şam'da

²⁰⁴ İbn Hişâm, III, 83-93.

²⁰⁵ Hamidullah, I, 283.

²⁰⁶ İbn Hişâm, III, 139.

²⁰⁷ Taberî, II, 419-420.

olduğundan dolayı bu durumdan habersizdi. Ebû Süfyân b. Harb bütün bu olanları Hz. Peygamber'in, kendisinden bilmesinden çekinerek Hudeybiye anlaşmasının süresini uzatıp yenilemek için Medine'ye gitmişti.²⁰⁸

Medine'ye geldiğinde Ebû Süfyân ilk olarak kızı Ümmü Habibe'nin yanına gitti. Ancak Hz. Peygamber ile anlaşmayı sürdürmek için yaptığı görüşmelerden bir sonuç alamayan Ebû Süfyân Mekke'ye geri dönmüştür.²⁰⁹

Vâkıdî'nin zikrettiği bir bilgiye göre, Ebû Süfyân Mekke'ye döndüğünde, kavmi Medine'den anlaşmayı yenilemeden döndüğü için ona çok kızdı. Mekkelilerin korku ve endişe içinde oldukları bilinmektedir.²¹⁰

Hz. Peygamber Mekke'nin fethi için yaklaşık on bin kişi ile yola çıkmıştır. Bu yolculuk Kureyş'ten gizli bir şekilde sürdürülüyor, onlara hiçbir haber verilmiyordu. Bu nedenle Kureyş Hz. Peygamber'in ne yapacağını bilemiyordu. Ebû Süfyân o sırada, arkadaşlarıyla birlikte Mekke'nin dışına çıkarak haber almak için araştırma yapıyordu.²¹¹ Vâkıdî'de yer alan bir rivâyete göre Hz. Peygamber Ebû Süfyân'ın yakalandığı takdirde öldürülmemesini istemişti.²¹²

Ebû Süfyân'm Müslüman oluşunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bir gruba göre Ebû Süfyân, Mekke'nin fethedildiği gün Müslüman oldu. Yermük Savaşı'na da katılarak önemli mücadelelerde bulundu. Bu onun İslam'a olan bağlılığı olarak değerlendirilmektedir. İbn Abdilberr bu tercihi kabul etmektedir. Diğer bir gruba göre, Ebû Süfyân fetih gününde zoru gördüğünden Müslüman olmuştur.²¹³

²⁰⁸ Vâkıdî, II, 783-787; Abdurrezzak, *Musannef*, V, 374.

²⁰⁹ İbn Hişâm, IV, 38-39; Vâkıdî, II, 791-794.

²¹⁰ Vâkıdî, II, 804-806.

²¹¹ İbn Hişâm, IV, 42.

²¹² Vâkıdî, II, 812.

²¹³ İbn Abdilberr *el-İstîâb* adlı eserinde Ebû Süfyân'm ne zaman Müslüman olduğu ile ilgili ihtilafa değinilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bk. İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 813-814.

Kaynaklarda yer alan rivâyetler, Ebû Süfyân'ın Müslüman olmasında çocukluk arkadaşı Hz. Peygamber'in amcası Abbas'ın etkili olduğunu göstermektedir. Hz. Abbas, Medine'ye hicret ettiği esnada yolda Hz. Peygamberle karşılaştı ve fetih için Mekke'ye gittiklerini öğrendi. Bunun üzerine Mekke'ye doğru, Kureyşlilerin gelip eman almalarını sağlamak için yola çıktığında Ebû Süfyân'la karşılaştı ve onu Hz. Peygamber'e götürdü.²¹⁴

Vâkıdî de yer alan farklı bir rivâyete göre, Hz. Abbas Ebû Süfyân ile beraber arkadaşları Hakîm b. Hizâm ve Büdeyl b. Verkâ'yı Hz. Peygamber'in yanına getirdi. Arkadaşları Hakîm b. Hizâm ve Büdeyl b. Verkâ Müslüman olmayı kabul ettiğinde Ebû Süfyân, Hz. Peygamber'den düşünmek için süre istemişti.²¹⁵

Kendisine verilen süre içerisinde Ebû Süfyân Hz. Abbâs'ın himâyesinde onun çadırında sabahladı. Hz. Abbas onu erkenden Hz. Peygamber'in yanına götürdü. Hz. Peygamber onu görünce, Müslüman olmasının vaktinin gelip gelmediğini sordu. Allah'a inandığını fakat onun, Allah'ın Resûlü konusunda içinde bir şüphe olduğunu belirten Ebû Süfyân, Hz. Abbas'ın da ısrarıyla Müslüman olmayı kabul etmek durumunda kalmıştır.²¹⁶

Ebû Süfyân Hz. Peygamber'in yanında Müslüman olunca, Hz. Peygamber onun evini Mekke'de emniyetli bir yer olarak belirledi. Bunun dışında Mekke'de sadece, kapısını kilitleyenler ve mescitte bulunanlar emniyet içerisinde kabul edildi. Buradan Hz. Peygamber'in Câhiliye döneminde kendisine sıkıntılı zamanlarında evini açan Ebû Süfyân'ı hem taltif ettiğini hem de Ebû Süfyân'ın Mekkeliler nezdindeki durumunu zedelememeye çalıştığını söylemek mümkündür.

²¹⁴ İbn Hişâm, IV, 44-47; Vâkıdî, II, 814-817.

²¹⁵ Vâkıdî, II, 815; Hâlebî, *İnsânü'l-Uyûn*, III, 18.

²¹⁶ İbn Hişâm, IV, 45-46; Vâkıdî, II, 817-818; Taberi, *Târih*, III, 116.

H. Peygamber, Ebû Süfyân yanından ayrılırken H. Abbas'a onu İslam ordusunun geçtiği vadinin dar yerinde bekletmesini istedi. Ordunun sayıca çokluğunu görünce Ebû Süfyân'ın şaşkınlığını gizleyemediği bilinmektedir.²¹⁷

Ebû Süfyân'ın Müslüman olması konusunda Musa b. Ukbe, Ebû Süfyân'ın Abbas tarafından H. Peygamber'in huzuruna getirdiğinde Müslüman olduğu, ancak H. Abbâs'ın onun Müslüman olmasına güvenmeyerek H. Peygamber'e bunu bildirdiğini nakleder. Bunun üzerine H. Abbas'ın teklifiyle H. Peygamber Ebû Süfyân'ın Abbas'ın yanında bir gece kalmasını, ertesi gün ise İslâm ordusunun gücünü görmesini istemişti.²¹⁸

Kaynaklarda Ebû Süfyân'ın hızlı bir şekilde Medine'ye gittiği ve Kureys'e bu durumu haber verdiği zikredilmektedir. Başta Ebû Süfyân'ın eşi Hint olmak üzere Mekkeliler bu durumu tepkiyle karşılamışlardı.²¹⁹

Ebû Süfyân b. Harb Mekke'nin fethinden sonra H. Peygamber'le birlikte Huneyn Gazvesi'ne katılmıştır. Huneyn gazvesinin ilk safhalarında Müslümanlar dağılıp kaçtıklarında orada bulunan yeni Müslüman olmuş olan Mekkeliler bu duruma sevinmişlerdi. Kaynaklarda yer alan bilgilerden bu kişiler arasında Ebû Süfyân b. Harb'in de bulunduğunu anlıyoruz.²²⁰

Burada üzerinde durulması gereken husus onun Müslüman olmasına rağmen bu gazvede Müslümanların yenilme ihtimalinin belirmesi üzerine Müslümanlığı ile bağdaşmayacak bir tavır sergileyebilmesidir. Bu durum bize Ebû Süfyân'ın o günlerde henüz gönülden İslâm'ı kabul etmediğini göstermektedir.

²¹⁷ İbn Hişâm, IV, 46-47; Vâkıdî, II, 818-823.

²¹⁸ İbn Ukbe, s. 273.

²¹⁹ İbn Hişâm, IV, 47.

²²⁰ İbn Hişâm, IV, 86; Vâkıdî, III, 910; Taberî, III, 128.

Bilindiği üzere Huneyn gazvesi Müslümanların galibiyeti ile sonuçlandı. Bir rivâyete göre Ci'râne'de toplanan esirlerin ve ganimet mallarının başına Ebû Süfyân b. Harb görevlendirilmiştir.²²¹

Huneyn ganimetlerinin toplandığı yere geldiğinde malların çokluğundan dolayı şaşkınlığını ifade eden Ebû Süfyân'a Hz. Peygamber tebessüm etmişti.²²²

İncelediğimiz kaynakların tamamında, Hz. Peygamber'in Huneyn gazvesinden elde edilen ganimetleri paylaşırken ona da yüklü miktarda ganimet verdiği belirtilmektedir.²²³ Müellefe-i Kulûb'dan olan Ebû Süfyân'a 100 deve ve 40 ukryye gümüş verildi. Ayrıca oğulları Yezid ve Muâviye de bazı kaynaklara göre kalpleri İslâm'a ısındırılan kimselerden kabul edilmektedir.²²⁴ İbn Abdilberr, oğullarına da 100 deve ve 40 ukryye gümüş verildiğini nakletmektedir.²²⁵

Diyârbekrî'nin eserinde yer alan sınıflandırmada, İslâm dini üzere sabit kalması için ganimet verilenler arasında Ebû Süfyân b. Harb de yer almaktadır.²²⁶

Ganimet dağıtımının ardından kalpleri İslâm'a ısındırılan kimselerden olan Ebû Süfyân ömrünün sonuna kadar iyi bir Müslüman olmuş ve daha sonraki yıllarda özellikle fetih hareketlerinde önemli yararlılıklar göstermiştir.²²⁷

Ebû Süfyân'ın Taif'teki Konumu ve Sakiflilerle İlişkileri

Ebû Süfyân'ın Taif'teki meşhur ürünlerden biri olan zeytinyağının başlıca pazarlamacısıydı. Ayrıca Sakif ve Ümeyyeoğulları arasında sıkı bir ilişki vardı. Ebû Süfyân'ın halalarından, kız kardeşlerinden ve kızlarından bazıları Sakif kabilesinin ileri

²²¹ Abdurrezzak, *Musannef*, V, 381.

²²² Şâmî, V, 576.

²²³ Bk. Ekler.

²²⁴ Vâkıdî, III, 944; İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 813-814; Şâmî, V, 582.

²²⁵ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 813-814.

²²⁶ Diyârbekrî, II, 114.

²²⁷ İbn Hazm, s. 248-249; Aycan, "Ebû Süfyân", *DİA*, X, 230-232.

gelenleriyle evlendiler. Bu sebeple Ebû Süfyân'a Taif'te Sakîf'in dayısı denilmekteydi.²²⁸

İbn Hişâm tarafından verilen bilgilere göre Ebû Süfyân'ın Taif'teki bu konumu Taif kuşatması esnasında Sakîf kabilesiyle yapılan görüşmelerde etkili olmuştu.²²⁹

Yine İbn Hişâm'ın naklettiği rivâyete göre yeni Müslüman olan bir grup Sakifliye Hz. Peygamber'in Ebû Süfyân'ı dost edinmelerini tavsiye etmişti.²³⁰

Kaynaklarda, Sakîf'in putlarını yıkmak üzere Hz. Peygamber'in Muğire b. Şu'be ile birlikte Ebû Süfyân'ı görevlendirdiği belirtilmektedir.²³¹

Ebû Süfyân Medine'de vefât ettiği kabul edilmektedir. Bununla beraber kaynaklarda vefât tarihi ile ilgili farklı görüşlerin olduğunu söyleyebiliriz.²³²

2.16. Ebû Süfyân b. Hâris (ö. 20/641)

Nesebi Ebû Süfyân el-Muğire b. Hâris b. Abdilmuttalib el-Kureşî el-Hâşimî'dir.

Hz. Peygamber'in sütkardeşi ve amcasının oğlu olan Ebû Süfyân b. Hâris Mekke'de doğdu. Çocukluk ve gençlik yıllarında yaşıtlı olmaları nedeniyle Hz. Peygamber'le beraber büyüyüp, aynı zamanda onu çok seven Ebû Süfyân b. Hâris, Peygamberlik geldikten sonra ona düşman olmuştur. Mekke'nin fethinden kısa bir süre önce Müslüman olan Ebû Süfyân b. Hâris, Mekke'nin fethinden başka Huneyn Gazvesi ve Taif Kuşatması'na da katılmıştı.²³³

²²⁸ Aycan, "Sakîf Kabilesi ve Taif Şehrine İslam Tarihi Açısından Bir Bakış", Ankara Üni. İlahiyat Fakültesi D., XXXIV, Ankara 1993, s. 217-218.

²²⁹ İbn Hişâm, IV, 173-174.

²³⁰ İbn Hişâm, IV, 250.

²³¹ İbn Hişâm, IV, 246-249.

²³² İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 814; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/3-4, 237-238.

²³³ Kandemir, "Ebû Süfyân el-Hâşimî", *DİA*, X, 232.

Kaynaklarda Huneyn gazvesinde Ebû Süfyân b. Hâris'in, Hz. Peygamber'in yanından ayrılmayan az sayıda müslümandan biri olduğu vurgulanmaktadır.²³⁴

Şâmî, onu kalpleri İslâm'a ısındırılan kimseler arasında zikretmektedir.²³⁵ Görebildiğimiz kadarıyla kaynaklarımızda bunu teyid eden başka bir bilgi bulunmamaktadır.

2.17. Ebüssenâbil (Amr) b. Ba'kek

Nesebi Ebüssenâbil b. Ba'kek b. Hârise b. Umeyle b. es-Sebbâk b. Abdiddâr'dır. Şâmî tarafından asıl adının Amr olduğu vurgulanmaktadır.²³⁶

Kaynaklarda Ebüssenâbil b. Ba'kek kalpleri İslâm'a ısındırılan kimselerden kabul edilir.²³⁷ İbn Hazm'm belirttiği üzere, Hz. Peygamber'in 100 deveden az verdiği kişiler arasında Ebüssenâbil b. Ba'kek de bulunuyordu.²³⁸

2.18. Esîd b. Cârîye /Esîd b. Hârise

Nesebi Esîd b. Cârîye b. Esîd b. Abdullah b. Seleme b. Abdullah b. Gayra b. Avf b. Sakîf es-Sekafi'dir.

Esîd b. Cârîye Sakîf kabilesine mensup olup, Zühreoğullarının yanaşığı (müttefiki) idi. İbn Abdilberr ve İbn Hacer, onun ismi ile ilgili ihtilafın olduğuna değinmektedirler. Esîd b. Cârîye Mekke'nin fethinde Müslüman olmuş ve Huneyn Gazvesi'ne katılmıştır.²³⁹

²³⁴ Hatta Hz. Peygamber'in bineğini sıkıca tuttuğundan dolayı hakkında övgüyle bahsedilmektedir. Bk. İbnü'l-Esr, *Kâmil*, II, 136-137; Halebi, *İnsânu'l-Uyûn*, III, 67

²³⁵ Şâmî, V, 583.

²³⁶ Şâmî, V, 581.

²³⁷ İbn Hişâm, IV, 134-142; İbn Hazm, s. 194-196; Şâmî, V, 581.

²³⁸ İbn Hazm, s. 194-196.

²³⁹ İbn Abdilberr, *el-İstâb*, s. 52; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/1-2, 46.

Burada konumuz açısından önemli olan husus onun, bazı kaynaklarda Müellefe-i Kulûb'dan olduğunun ifade edilmesidir.²⁴⁰ Müellefe-i Kulûb listelerinde Esîd b. Hârise şeklindeki yazım farklılığının ismindeki ihtilaftan kaynaklandığını söylemek mümkündür.²⁴¹

İbn Hacer *el-İsâbe* adlı eserinde Hz. Peygamber'in Huneyn ganimetlerinden Esîd b. Cârîye'ye 100 deve verdiğini belirtmektedir.²⁴² İbn Abdilberr ise onun Mekke'nin fethinde Müslüman olduğunu nakletmekte, kendisini kalpleri İslam'a ısındırılan kimseler arasında zikretmemektedir.²⁴³

2.19. Hakîm b. Hizâm (ö. 54/674 [?])

Nesebi Ebû Hâlid Hakîm b. Hizâm b. Huveylid el-Esedî'dir. Mekke'de doğmuştur. Altmış yılı Câhiliye'de, altmış yılı da İslâmiyet'te olmak üzere 120 yıl yaşamış ve Medine'de vefat etmiştir.²⁴⁴

Hakîm b. Hizâm'ın İslâm'dan Önce Mekke'deki Sosyal Konumu

Hakîm b. Hizâm'ın Mekke'deki sosyal konumunun epeyce yüksek olduğu görülmektedir. Zîra o, Rifade görevinde bulunuyordu. Mekke toplumunda Rifade görevi, fakir hacıların yardımına koşmak üzere Mekkelilerin nakdî hediyelerinin toplanması anlamına gelmekteydi.

İbn İshâk'tan gelen bir rivâyete göre Kureyş'ten Rifade görevini yerine getirenler arasında Beni Esed'den Hakîm b. Hizâm da yer alıyordu.²⁴⁵

²⁴⁰ İbn Sa'd, II, 152-157; İbn Seyyidünnâs, II, 260; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/1-2, 46; Şâmî, V, 577.

²⁴¹ Â. Köksal, VIII, 498.

²⁴² İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/1-2, 46

²⁴³ İbn Abdilberr, *el-İstîab*, s. 52.

²⁴⁴ İbn Abdilberr, *el-İstîab*, s. 156- 157.

²⁴⁵ İbn Hişâm, II, 411. Her ne kadar farklı rivayetlerde bu görevin Ebu Tâlib tarafından yerine getirildiği belirtilse de, bunun tam olarak tespiti mümkün görünmemektedir. Bu hususta Bk. M. Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, II, 846- 850; Sarıçam, "Hakîm b. Hizâm", *DİA*, XV, 187.

Diğer bir rivâyette, onun Câhiliye devrinde yüz köle âzad ettiği ve yüz deve yükü malı da sadaka olarak verdiği nakledilir.²⁴⁶

Anlaşılan o ki Hakîm b. Hizâm, Müslüman olduktan sonra daha önce yaptığı iyiliklerin bir karşılığı olup olmadığını merak etmişti. Buhârî ve Müslim’de yer alan bir rivayete göre Hakîm, Müslüman olmadan önce yaptığı iyi işlerden bahsederek Hz. Peygamber’e, bunlardan dolayı bir sevap veya fayda olup olmadığını sormuş, Hz. Peygamber de “Sen geçmişte yaptığın hayırlarla müslüman oldun.” cevabını vermiştir. Bunun üzerine Hakîm b. Hizâm, müslüman olduktan sonra da, aynı şekilde iyiliklerini sürdürerek mislini yapacağını belirtmiştir.²⁴⁷

Görüldüğü üzere cömertliğiyle meşhur olan Hakîm b. Hizâm Müslüman olmadan önce yaptığı iyi işleri, müslüman olduktan sonra da aynı şekilde yapmaya devam etmiştir.

Hakîm b. Hizâm’ın Dârü’n-Nedve’de de görevinin olduğu bilinmektedir. Dârü’n-Nedve, önemli bazı meselelerin görüşüldüğü çok fonksiyonlu bir toplantı merkeziydi. Burada yapılan toplantılar, Mekke’nin soy bakımından önde gelen az sayıda temsilcileriyle gerçekleştiriliyordu. Ayrıca üyelik için 40 yaşını doldurmuş olmak gerekiyordu. Bu çerçevede Hakîm b. Hizâm’ın 20, bir rivayete göre ise 15 yaşında olduğu halde kabiliyeti sayesinde üyeliğe kabul edildiğini söyleyebiliriz.²⁴⁸

Medine’ye hicret sonrasında, Mekke’nin ileri gelenlerinin Hz. Peygamber’in durumunu görüşmek üzere Dârü’n-Nedve’de toplanmışlardı. Benî Esed b. Abduluzza’dan Hakîm b. Hizâm da bu toplantıda yer alıyordu.²⁴⁹

Son olarak kaynaklarımızda dikkatimizi çeken diğer bir rivayeti burada zikretmenin faydalı olacağını düşünüyoruz. Arapların görüş bildirmek için toplandıkları Dârü’n-

²⁴⁶ Sarıçam, “Hakîm b. Hizâm”, *DİA*, XV, 187.

²⁴⁷ Buhârî, Edeb, 16; Müslim, İman, 55.

²⁴⁸ M. Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, II, 851; Sarıçam, “Hakîm b. Hizâm”, *DİA*, XV, 187.

²⁴⁹ İbn Hişâm, II, 144- 145.

Nedve denilen bu ev, Benî Abdiddar'dan sonra Hakîm b. Hizâm'a geçmişti. Onun da bu evi, Muaviye döneminde 100 bin dirheme sattığı nakledilmektedir.²⁵⁰

Hakîm b. Hizâm'ın Hz. Hatice'nin yeğeni olduğunu da burada hatırlamamız yerinde olacaktır. Hakîm b. Hizâm, Cahiliye devrinde halası Hz. Hatice gibi ticaretle meşgul oluyor, Kureyş kabilesinin ticaret kervanlarına katılıyordu.

İbn Hişâm'ın bize naklettiği bir bilgiye göre, Hz. Peygamber'in azâd ettiği kölesi Zeyd b. Hârise, küçük yaşta Hakîm b. Hizâm tarafından Şam'dan köle olarak getirilmişti. Hakîm halasına Şam'dan getirdiği kölelerden birisini vermek isteyince, Hz. Hatice içlerinden Zeyd b. Hârise'yi alarak, Hz. Peygamber'e hibe etti.²⁵¹

İslam dininin Habeşistan'a hicret sonrasında kabilelere yayılmaya başlamasından rahatsız olan Kureyş, Benî Hâşim ve Benî Muttalib'e karşı sosyal ve ekonomik baskı uygulamaya başladı. Boykot yılları olarak nitelendirdiğimiz bu zor dönemde, Hakîm b. Hizâm, halası Hz. Hatice bint Huveylid'e yiyecek götürüyordu. Bir defasında halasına buğday götürürken Ebû Cehil yolunu kestiğinde, Hakîm b. Hizâm zor anlar yaşamıştı.²⁵²

Özetle söylemek gerekirse İslâm dini öncesinde akrabalık ilişkileri bakımından Hz. Peygamber'in yakın arkadaşı olduğunu düşündüğümüz Hakîm b. Hizâm'ın, İslâmiyet sonrasında da özellikle boykot yıllarında Peygamber ailesine hürmet beslemiştir.

Bedir Savaşı'nda Hakîm b. Hizâm

Bedir Savaşı'na katılan Mekke'nin ileri gelenlerinden birisi de Hakîm b. Hizâm'dır.²⁵³

²⁵⁰ Bu hususta Muâviye ve Hakîm b. Hizâm arasında geçen diyalog için Bk. İbn Hişâm, I, 173. Yine bazı rivâyetlerde bu evin Hakîm'e değil de İkrime b. Âmir'e intikal ettiği İkrime'nin de bu binayı Muâviye'ye sattığı bilgisi karşımıza çıkmaktadır. Bk. Sarıçam, "Hakîm b. Hizâm", *DİA*, XV, 187.

²⁵¹ İbn Hişâm, I, 328.

²⁵² İbn Hişâm, I, 471.

²⁵³ İbn Hişâm, II, 351.

Yapılan istihbarat sonucu Hakîm b. Hizâm Hz. Peygamber'in ordusu hakkında gelen haberleri işitince, Müslümanların galip geleceğini düşünerek Kureyş'i geri dönmek üzere ikna etmeye çalışmıştı.²⁵⁴ Fakat Ebû Cehil'in karşı tutumu üzerine onun bu girişimi sonuç vermemiştir.²⁵⁵

Hz. Peygamber Bedir'e geldiğinde ordunun su ihtiyacını karşılamak üzere bir havuz yaptırmıştı. Bedir günü Kureyş'ten bu havuzdan su içenlerin öldürüldüğü bilinmektedir. Hakîm beraberindekilerle bu sudan içerken, Hz. Peygamber onları görmüş ve Müslümanlardan onlara dokunmamalarını istemişti. Bu sayede Hakîm b. Hizâm herhangi bir saldırıdan kurtulmuş oldu.²⁵⁶

Kureyş ordusunun yenileceğini savaş başlamadan sezen Hakîm'in, Bedir'den fiilen savaşmadan kaçtığı ifade edilmektedir. Bu konuda kaynaklarımızda Hakîm'e yönelik yazılmış Bedir'den kaçmasından dolayı onu yeren Hasan b. Sâbit'in şiiri yer almaktadır.²⁵⁷

Bedir'den kaçarak kurtulan Hakîm b. Hizâm, İbn Hişâm'da zikredilen bir bilgiye göre, Müslüman olduktan sonra yemin edeceği zaman Bedir'deki durumunu hatırlayarak "Bedir günü beni ölümden kurtaran Allah'a yemin olsun ki" diye başladığı aktarılmaktadır.²⁵⁸

Verdiğimiz bu bilgilerden Bedir Savaşının Hakîm b. Hizâm üzerinde etkili olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Bu olaydan sonra Mekke fethine kadar yaşanan siyasi süreçte, Hakîm b. Hizâm'ın hayatı ile ilgili herhangi bir bilgiye sahip değiliz.

²⁵⁴ İbnü'l-Esîr, *Kâmil*, II, 122.

²⁵⁵ İbn Hişâm, II, 358- 359.

²⁵⁶ İbn Hişâm, II, 357.

²⁵⁷ Şiirin tamamı için bk. İbn Hişâm, III, 32.

²⁵⁸ İbn Hişâm, II, 357.

Mekke'nin Fethi ve Hakîm b. Hizâm'ın Müslüman Olması

Kureyş'in Hudeybiye anlaşmasını ihlal etmesinden dolayı Mekke fethi öncesinde, Mekkelilerin tedirgin olduğu anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber'in ne yapacağı bilinmiyor ve ondan hiçbir haber alınamıyordu. Bunun üzerine Hakîm b. Hizâm'ın da aralarında bulunduğu üç kişi, Mekke yakınlarına gelen müslüman ordusu hakkında bilgi toplamak üzere Mekke'den yola çıkmıştı.²⁵⁹

Bir rivayete göre ise Hakîm'in de aralarında bulunduğu bu üç kişi Mekke'den çıktıkları sırada, İslam öncü birlikleri tarafından yakalanıp Hz. Peygamber'in huzuruna getirilmiş ve İslam'ı kabul etmişlerdi.²⁶⁰

Hz. Peygamber Mekke fethi öncesinde Hakîm b. Hizâm Müslüman olmadan önce, onun İslam dinine girmek isteyeceğini ahabına bildirmişti.²⁶¹ Bu bilgi ile öncesinde zikrettiğimiz rivayeti birleştirecek olursak, Hz. Peygamber'in Hakîm b. Hizâm'a karşı ilki Bedir'de olmak üzere ikinci kez ahabını uyarma ihtiyacı hissettiği anlaşılıyor.²⁶²

İbn Abdilber'in belirttiğine göre ise, Hakîm b. Hizâm çocukları Hişâm, Hâlid, Yahya ve Ubeydullah ile Mekke'nin fethinde Müslüman olmuştu.²⁶³

Bu hususta tabakât kitaplarımızda zikredilen bilgilerde Hakîm'in Müslüman olmasının fetih yılına kadar geciktiği ifade edilirken neden geciktiği ile ilgili bir malumat bulunmamaktadır.²⁶⁴

Sonuç olarak, Hakîm b. Hizâm'ın çocukları ile birlikte Mekke'nin fethinde Müslüman olduğunu söyleyebiliriz.

²⁵⁹ İbn Hişâm, IV, 42; Taberi, II, 469.

²⁶⁰ Sariçam, "Hakîm b. Hizâm", *DİA*, XV, 187.

²⁶¹ Ebuttayyib, *İkduşemîn*, VI, 4; A. Köksal, VIII, 215.

²⁶² İbn Hişâm, II, 357.

²⁶³ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III/6, 335.

²⁶⁴ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/1-2, s. 32- 33; İbn Abdilber, *el-İstiâb*, s. 156.

Mekke'nin fethinin ardından Müslüman olan Kureys'in şerefliyelerinden Hakîm b. Hizâm'ın, Hz. Peygamber'in gerçekleştirdiği Huneyn ve Taif gazvelerine katılmıştır.

Resûlullah, Huneyn gazvesinden sonra ele geçirilen esirleri ve malları Ci'rane'de dağıtmıştır. Ci'rane'de Hakîm'e Huneyn ganimetlerinden 100 deve verilmiş ve kalpleri İslam'a ısındırılan kimselerden kabul edilmiştir.²⁶⁵

Hakîm b. Hizâm kaynakların üzerinde ittifak ederek Müellefe-i Kulûb olarak zikrettiği kimselerdendir. Ayrıca kaynaklarımızı inceleyerek oluşturduğumuz listelerin tamamında zikri geçmektedir.²⁶⁶

Tirmîzî'nin Hakîm b. Hizâm'dan naklettiği bir rivayete göre, Hakîm Ci'rane'de ganimetleri görünce Hz. Peygamber'den dünyalık istemiştir. Bunun üzerine kendisine 100 deve verildiğinde 200 deve daha isteyen Hakîm b. Hizâm'ın, Ebû Süfyân'a oğulları ile birlikte 300 deve verilmesi sebebiyle bunu dile getirdiğini düşünmek mümkündür.²⁶⁷ Diyârbekrî, verilen 300 deveyi aldığını belirtmektedir.²⁶⁸

Hz. Peygamber, istediğini hemen ona tahsis etti ve Hakîm'e şöyle dedi: "Bu servet temiz ve yeşil bir otlaktır. Kim onu cömertçe alırsa orada mübarek olacaktır... Veren el, alan elden hayırlıdır. Vermeye ilk önce bakmakla yükümlü olduklarınızla başla." Hz. Peygamber'in dünya malı hakkındaki bu tavsiyelerinin ardından Hakîm: "*Seni Hak üzere gönderene yemin olsun ki, senden sonra hiç kimseden hiçbir şey almayacağım.*" dedi²⁶⁹ ve İbn Zinad'ın ifade ettiğine göre ilk verilen 100 deveyi almakla yetindi.²⁷⁰

Hakîm b. Hizâm, Huneyn ganimetlerinden Hz. Peygamber'in kendisine verdiği 100 deveyi aldıktan sonra hiç kimseden bir şey almamaya yemin etmiştir. Kaynaklarımızda

²⁶⁵ İbn Hişâm, IV, 135; Şâmî, V, 577- 578.

²⁶⁶ Bk. Ekler.

²⁶⁷ Tirmîzî, Kıyametin sıfatları, 14.

²⁶⁸ Diyârbekrî, II, 114.

²⁶⁹ Vakidî, III, 945; Lings, s. 332- 333.

²⁷⁰ Vakidî, III, 945; Şâmî, V, 577.

Hiz. Ebû Bekir ve Hiz. Ömer'in hilafeti döneminde Hakîm bu tutumunu sürdürmüş ve daha sonra ganimetlerden kendisine düşen hiçbir şeyi kabul etmemiştir.²⁷¹

Hakîm b. Hizâm'ın dünya malına bakış açısındaki değişikliği göstermesi bakımından Muaviye'nin hilâfeti döneminde gerçekleşen bir olayı burada zikretmeyi uygun görüyoruz.

Hakîm, evlerinden birisini Muaviye'ye altmış bin dinara satınca, çevresindekiler ona, "Muaviye seni aldatmış." demişlerdi. Bunun üzerine Hakîm, Câhiliye'de o evi bir tuluk şarap karşılığında satın aldığını, fakat şu anda bu evin Allah yolunda olduğunu belirtmiştir.²⁷²

Müellefe-i Kulûb olarak adlandırılan kimseler içerisinde Hakîm b. Hizâm hakkında iyi bir Müslüman olduğu söylenmektedir.²⁷³

2.20. Hakîm b. Tuleyk b. Süfyân

Nesebi Hakîm b. Tuleyk b. Süfyân b. Abd-i Menâf'dır.

Hakîm b. Tuleyk b. Süfyân kaynaklarda Huneyn ganimetlerinden Hiz. Peygamber'in kendilerine ganimet verdiği kimselerden kabul edilir.²⁷⁴

İbn Hacer *el-İsâbe* adlı eserinde Müellefe-i Kulûb'dan Hakîm b. Tuleyk'e Hiz. Peygamber'in Huneyn ganimetlerinden 100 deve ihsan ettiği nakledilmektedir.²⁷⁵

²⁷¹ Tirmîzî, Kıyametin Sıfatları, 14.

²⁷² İbn Kuteybe, *Maârif*, 214.

²⁷³ İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, s. 156-157.

²⁷⁴ İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, s. 369; Şâmî, V, 578; İbn Abdriberr, Ebû Ubeyd'in Kelbî'den rivâyetle Hâkim b.Tuleyk'i Müellefe'den zikrettiği bilgisini vermektedir. Ayrıca İbn Hişâm tarafından nakledilen Müellefe-i Kulûb listesinde sadece Hakîm'in babası Tuleyk b. Süfyân yer almaktadır. Bk. İbn Hişâm, IV, 135-142; İbn Hazm, s. 194-196.

²⁷⁵ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/1-2, 33. İbn Hacer Hakîm b. Tuleyk'i Müellefe'den zikretmekle beraber babası Tuleyk b. Süfyân'ı Müellefe-i Kulûb'dan belirtmemektedir. Bk. Ekler.

2.21. Halef b. Hişâm

Hayatı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız Halef b. Hişâm, Şâmî tarafından Müellefe-i Kulûb listesinde zikredilmektedir.²⁷⁶

2.22. Hâlid b. el-Muğîre el- Mahzûmî

Kureyş kabilesinin Mahzûm koluna mensup olan Hâlid b. el-Muğîre İbn Hazm tarafından Müellefe-i Kulûb kabul edilir. Rivayete göre Hz. Peygamber Huneyn ganimetlerinden Hâlid b. el-Muğîre'ye 100 deveden az ganimet vermiştir.²⁷⁷ Kendisi ile ilgili farklı bir bilgiye kaynaklarımızda rastlayamadık.

2.23. Hâlid b. Esîd

Nesebi Hâlid b. Esîd b. Ebi'l-İs b. Ümeyye el-Ümevî el-Kureşî'dir. Kureyş kabilesinin Emevî koluna mensup olup Attâb b. Esîd'in kardeşi idi.

İbn Hişâm'a göre, Hâlid b. Esîd Bedir'de ele geçirilen esirler arasında İbn İshâk'ın zikretmediği kimselerdendir.²⁷⁸ Bunu teyid eden bir bilgi İbn Hazm tarafından dile getirilmektedir. İbn Hazm, Hâlid b. Esîd'i Bedir'de ele geçirilen müşriklerin listesinde zikretmektedir.²⁷⁹

Hâlid b. Esîd'in kardeşi Attâb b. Esîd ile birlikte Mekke'nin fethinde Müslüman olmuştur.²⁸⁰

²⁷⁶ Şâmî, naklettiği bu rivâyetin devâmında Halef b. Hişâm'ın sahabe olup olmadığının tartışmalı olduğunu dile getirmektedir. Ayrıntılı bilgi için bk. Şâmî, V, 578.

²⁷⁷ İbn Hazm, s. 194-196.

²⁷⁸ İbn Hişâm, III, 9.

²⁷⁹ İbn Hazm, *el-Cevâmi'*, s. 120.

²⁸⁰ İbn Kuteybe, s. 283; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/1-2; 86. İbn Hacer, Hişâm b. Kelbî'den gelen nakille Mekke'nin fethinde Müslüman olduğunu ifade ederken, (Serrâc, Abdiluzza b. Muâviye'den) Hâlid b. Esîd'in Mekke'nin fethinden önce vefat ettiğine dâir nakillerin de olduğunu belirtiyor. Kaynaklarımızı incelediğimizde onun, fetihden önce vefat ettiğini destekleyen bir bilgiye ulaşamamış bulunuyoruz.

Hâlid b. Esîd Mekke'nin fethi sırasında şiddetli bir korkuya kapılmış ve pek çok Mekkeli gibi şaşkınlığını gizleyememiştir. Müslüman olduktan sonra da Mekke'de yaşamaya devam etmiştir.²⁸¹

Kalpleri İslâm'a ısıdırılan kimselerden kabul edilen Hâlid b. Esîd'e Hz. Peygamber Huneyn ganimetlerinden bir miktar pay ayırmıştır.²⁸² İbn Hazm'a göre Hâlid b. Esîd'e Hz. Peygamber 100 deveden daha az ganimet vermiştir.²⁸³

İbn Kuteybe tarafından nakledilen bir rivâyette, Hâlid b. Esîd'de bulunan kuvvetli bir hayranlık duygusundan bahsedilmektedir. Bu nedenle Hz. Peygamber onun için şöyle dua etmiştir: '*Allah'ım! Onun hayranlığını artır.*' Rivâyetin devamında çocuklarının da kendisi gibi olduğu ifade edilmektedir.²⁸⁴

Ulaşabildiğimiz rivâyetlerden anlaşıldığı üzere Hâlid b. Esîd Bedir Savaşı'na katılmış ve esir düşmüştür. Kardeşi Attâb b. Esîd ile beraber Mekke'nin fethinde Müslüman olmuştur. Hâlid b. Esîd'in kalpleri İslâm'a alıştırılan kimselerden olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca kendisinde bulunan hayranlık duygusu nedeniyle Hz. Peygamber ona dua etmiştir.

2.24. Hâlid b. Hevze

Nesebi Hâlid b. Hevze b. Hâlid b. Rebîa b. Amr b. Âmir b. Sasaa el-Âmirî'dir. Vâkıdî'de yer alan bir rivayete göre hicrî 8. yılda Hevze'nin iki oğlunun Medine'ye hicret ederek Müslüman oldukları, ayrıca İkrime kabilesinden kendilerine tabi olanlar için de bey'at ettiklerinden bahsedilmektedir.²⁸⁵

²⁸¹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/1-2, 86.

²⁸² İbn Hişâm, IV, 134-142; İbn Hazm, s. 194-196; *el-İsâbe*, I/1-2, 86; Şâmî, V, 576-586.

İbn Hacer Abdân isimli kişinin Müellefe-i Kulûb'dan Hâlid b. Esîd'i yazayım derken onun dedesi Ebu'l- Muğallis'i zikrettiğini ifade etmektedir. Bk. *el-İsâbe*, I/ 1-2, 86.

²⁸³ İbn Hazm, s. 194-196.

²⁸⁴ İbn Kuteybe, *Maârif*, s. 194.

²⁸⁵ Vâkıdî, II, 749-750; Â. Köksal, VIII, 117.

Kaynaklarda Hevze'nin Hâlid ve Harmele isimlerinde iki oğlunun Müellefe-i Kulûb arasında zikredilmesi dikkat çekmektedir.²⁸⁶

İbn Hazm, Müellefe-i Kûlub'den kendilerine 100 deveden az ganimet verilenler arasında Hâlid b. Hevze ve kardeşi Harmele b. Hevze'nin de ismini zikretmektedir.²⁸⁷

Konumuz açısından önemli olan husus, Harmele b. Hevze ve Hâlid b. Hevze adlı kardeşler gibi Medine'ye hicret ederek Müslüman olanların kalpleri İslam'a ısındırılan kimselerden nitelendirilmeleridir. Bu durum bize Müellefe-i Kulûb arasında Mekke'nin fethinden önce Medine'ye hicret ederek Muhâcir sıfatını kazanmış olan kimselerin de olduğunu göstermektedir. Bu kişilerin çeşitli kabilelere mensup oldukları görülmektedir.

2.25. Hâlid b. Hişâm b. Muğîre

Nesebi Hâlid b. Hişâm b. Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm el-Kureşî el-Mahzûmî'dir.

Kaynaklarda onunla ilgili tespit edebildiğimiz bilgiler oldukça sınırlıdır. İbn İshâk'ın naklettiğine göre Bedir Savaşı'nda Kureys kabilesinin Benî Mahzûm kolundan esir düşenler arasında Hâlid b. Hişâm b. Muğîre de bulunuyordu.²⁸⁸

Burada değerlendirilmesi gereken diğer bir bilgi ise Hâlid b. Hişâm'ın, bir kişinin malının vârislerine taşındığı esnada malların kendilerine ait olduğu iddiası üzerine Kureys ile Benî Cezime arasında çıkan savaşta öldürülmesidir. Bu olayın Mekke'nin fethinden sonra gerçekleştiğini biliyoruz.²⁸⁹

²⁸⁶ İbn Hişâm, IV, 134-142; İbn Hazm, s. 194-196; İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 176; Şâmî, V, 576-586.

²⁸⁷ İbn Hazm, s. 194-196.

²⁸⁸ İbn Hişâm, III, 7; İbn Hazm, s. 121.

²⁸⁹ İbn Hişâm, IV, 88-89. Burada zikredilen Hâlid b. Hişâm'ın, bizim araştırdığımız Hâlid b. Hişâm b. Muğîre olup olmadığını tespit edemedik. Fakat aksi bir rivayetle karşılaşmadığımızı söyleyebiliriz.

Hâlid b. Hişâm b. Muğîre, Müellefe-i Kulûb dediğimiz kalpleri İslam'a ısındırılan kişilerden kabul edilmektedir.²⁹⁰ İbn Hacer'in *el-İsâbe* adlı eserinde Hâlid b. Hişâm'ın Müellefe'den olduğunu nakleder.²⁹¹ İbn Abdilber ise, bazılarının onu Müellefe-i Kulûb olarak zikrettiği bilgisini vermekle yetinmektedir.²⁹² Ayrıca kaynaklarımızda kendisine ne kadar ganimet verildiği ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlayamadık.

Ulaşabildiğimiz rivayetlerden anlaşıldığı üzere Hâlid b. Hişâm b. Muğîre Bedir Savaşı'na müşrik olarak katılmış ve esir edilmişti. Hâlid b. Hişâm b. Muğîre, Müellefe-i Kulûb kabul edilmektedir. Ancak yukarıda zikrettiğimiz Mekke fethinden sonra iki kabile arasında çıkan savaşta Hâlid b. Hişâm'ın öldürüldüğü dikkatimizi çekmektedir. Fakat bu olayın Huneyn savaşı ve ardından ganimet dağıtımından önce mi sonra mı gerçekleştiğini tespit etmek pek mümkün görünmüyor. Bu açıdan bakıldığında onun Müellefe-i Kulûb'den olup olmadığı sorusu akla gelmektedir. Burada rivayetlerin bize sunduğu bilgileri olduğu gibi zikretmeyi uygun görüyoruz.

2.26. Hâlid b. Kays

Bazı kaynaklar tarafından Sehm kabilesinden Hâlid b. Kays kalpleri İslam'a ısındırılan kişilerden kabul edilmektedir.²⁹³ Hayatı ile ilgili farklı bir bilgiye sahip değiliz.

2.27. Hâris b. Hâris b. Kelede es-Sekafi

Hâris b. Hâris b. Kelede Sakîf kabilesine mensuptur.

Babası Arap hekimlerinden Hâris b. Kelede, Müslüman olmadan vefat etmiştir²⁹⁴ İbn İshâk'tan gelen rivayete göre Hâris b. Hâris b. Kelede kalpleri İslam'a ısındırılan

²⁹⁰ İbn Hişâm, IV, 135-142; İbn Hazm, s. 194-196.

²⁹¹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/ 1- 2, 97.

²⁹² İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, s. 200.

²⁹³ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/ 1-2, 96; Şâmî, V, 578.

²⁹⁴ İbn Abdilberr *el-İstiâb*, s. 143.

kimselerdendir. Hz. Peygamber Huneyn ganimetlerinden Hâris b. Hâris b. Kelede'ye yüz deve ihsanda bulunmuştur.²⁹⁵

Bu kişinin ismi noktasındaki yanlış anlaşılmalara Müellefe-i Kulûb listelerine de yansımıştır.

İbn Hişâm, Müellefe-i Kulûb olarak İbn İshâk'ın Hâris b. Hâris b. Kelede'yi zikrettiğini, ancak bu kişinin isminin Nadr b. Hâris b. Kelede olduğunu veya Hâris şeklinde başka bir isminin de olabileceğini ifade etmektedir.²⁹⁶

Hâris b. Hâris b. Kelede es-Sekafî, bazen de babası Hâris b. Alkame'den dolayı Hâris b. Hâris diye anılan Nudayr b. Hâris b. Alkame ile karıştırılmıştır.

İbn Hazm, Hâris b. Hâris'i Müellefe-i Kulûb listesinde zikretmekle birlikte diğer müellifler tarafından Müellefe-i Kulûb kabul edilen Nudayr b. Hâris b. Alkame'yi kastetmektedir.²⁹⁷

Şâmî, Hâris b. Hars b. Kelede adlı kişinin Müellefe-i Kulûb'dan olduğunu nakleder.²⁹⁸ Şâmî'de zikri geçen Hâris b. Hars b. Kelede şeklindeki ismin hatalı yazımdan kaynaklanabileceğini düşünüyoruz.

Sonuç olarak Hâris b. Hâris b. Kelede es-Sekafî'nin Müellefe-i Kulûb kabul edildiği ortaya çıkmaktadır. Huneyn ganimetlerinden kendisine 100 deve verilmiştir. Müellefe-i Kulûb listelerinde Hâris b. Hâris b. Kelede yerine Nadr b. Hâris b. Kelede,²⁹⁹ Hâris b. Hars b. Kelede³⁰⁰ gibi farklı yazım şekillerinin olduğu görülmektedir.³⁰¹

²⁹⁵ İbn İshâk, s. 584; İbn Hazm, s. 195; İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 143; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/1-2, 289.

²⁹⁶ İbn Hişâm, IV, 186.

²⁹⁷ İbn Hazm, s. 195.

²⁹⁸ Şâmî, V, 577-582.

²⁹⁹ İbn Hişâm, IV, 135-142; İbn Sa'd, II, 152; Halife b. Hayyât, s. 43; İbn Seyyidünnâs, II, 260.

³⁰⁰ Şâmî, V, 577-582.

³⁰¹ Bk. Ekler.

2.28. Hâris b. Hişâm

Nesebi Hâris b. Hişâm b. Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm el-Kureşî el-Mahzûmî'dir. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır. Ebû Cehil'in kardeşi ve Hâlid b. Velid'in amcasının oğlu olan Hâris b. Hişâm, Kureyş kabilesinin önde gelen kimselerindendi. Hâris b. Hişâm ömrü boyunca Kureyş'in ahlakı bakımından en faziletli kimselerinden sayılırdı. Araplar arasında cömertliğiyle meşhurdu.³⁰² Câhiliye devrinde konukları ağırladığı ve halka yemek yedirdiği için Hz. Peygamber onun Müslüman olmasını arzu ederdi.³⁰³

Kaynaklarda yer alan rivâyetlere göre, Bedir Savaşı'na kadar kardeşi Ebû Cehil ile birlikte Müslümanlara karşı gerçekleştirilen faaliyetlere katılmıştır. Taberî'de yer alan bir rivâyette ise Hz. Peygamber'in Bedir gazvesine katılan Haşimoğullarından Hâris b. Hişâm ve birkaç kişinin zorla getirildiklerinden dolayı yakalanırlarsa öldürülmemesini istediği, ayrıca Mekke'de iken onlardan bir zarar görmediğini ifade ettiği belirtilmektedir.³⁰⁴ Bu bilgi bize Hâris b. Hişâm'ın Kureyşlilerle Bedir Gazvesi'ne katılmak zorunda kaldığını göstermektedir. Hâris b. Hişâm bu savaştan atıyla kaçarak kurtulmuştur. Hâris, Bedir'den kaçışından dolayı özür dileyerek bir şiir dile getirmişti.³⁰⁵ Yine Bedir Savaşı'nda kardeşi Ebû Cehil'in öldürülmesi üzerine ağıt mahiyetinde yazdığı şiir İbn Hişâm tarafından nakledilir.³⁰⁶

Yaptığımız araştırmada Hâris b. Hişâm'ın Bedir savaşından Mekke'nin fethine kadar Hz. Peygamber'e karşı gerçekleştirilen savaşlara katıldığını söylemek mümkün görünmemektedir.

³⁰² İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, I, 420-421.

³⁰³ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 151.

³⁰⁴ Taberî, II, 394.

³⁰⁵ Şiir için bk. İbn Hişâm, III, 104; III, 26-27.

³⁰⁶ Şiir için bk. İbn Hişâm, III, 41.

Mekke'nin Fethinde Hâris b. Hişâm

Mekke'nin fethinden önce Huzaa ve Benî Bekîr arasında çıkan anlaşmazlığa Kureyş'in ileri gelenleri müdahale etmeme kararı aldılar. Vâkıdî'nin naklettiği bir rivâyete göre İkrime b. Ebî Cehil³⁰⁷ ve Süheyl b. Amr'ın gizlice yapılan savaşa katılması nedeniyle Hâris b. Hişâm ve Safvân b. Ümeyye tarafından kınanmıştı. Rivâyetin devamında yapılan bu yardımın Hz. Peygamber ile yapılan Hudeybiye anlaşmasını bozmak anlamına geldiği dile getirilmektedir.³⁰⁸

Hâris b. Hişâm ve Züheyr b. Ebî Ümeyye Mekke fethedilince, akrabaları olan Ümmü Hanî'nin evine sığındılar. Bunun üzerine Ümmü Hanî Hz. Peygamber'den aldığı izinle onlara eman vermiştir.³⁰⁹

Mekke'nin fethinden sonra Hâris b. Hişâm, Attâb b. Esîd ve yeni Müslüman olanlardan Ebû Süfyân Kâbe'nin çevresinde oturuyorlardı. Attâb ve Hâris arasında geçen konuşma esnasında Hâris b. Hişâm "*Şayet onun gerçek olduğunu bilseydim, ona tabi olurum*" demiştir. Üçü birlikte iken Hz. Peygamber'in yanlarına gelip konuştukları şeyleri haber vermesi üzerine, Hâris b. Hişâm ve Attâb b. Esîd Müslüman olmayı kabul etmiştir.³¹⁰

Huneyn Gazvesi'ne katılan Hâris b. Hişâm'a Hz. Peygamber Huneyn ganimetlerini dağıttığı Ci'rane'de 100 deve ihsanda bulunmuştur.³¹¹

İbn Abdilberr, kalpleri İslâm'a ısındırılan kimselerden Hâris b. Hişâm'ın daha sonra samîmi bir Müslüman olduğunu ifade eder.³¹²

³⁰⁷ İkrime b. Ebî Cehil'in Hâris b. Hişâm'ın kardeşinin oğlu ve aynı zamanda damadı olduğu bilinmektedir. İbn Hişâm, IV, 71.

³⁰⁸ Vâkıdî, II, 784-785.

³⁰⁹ İbn Hişâm, IV, 53; *el-İstîâb*, s. 151-152.

³¹⁰ İbn Hişâm, IV, 56.

³¹¹ İbn Hişâm, IV, 186; İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 152; Şâmi, V, 577.

³¹² İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 151-152.

İbn Hacer'in *el-İsâbe* adlı eserinde ise, Hâris b. Hişâm'ın Mekke'nin fethinde Müslüman olduğu belirtilmekle beraber Müellefe-i Kulûb'den olduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır. Rivâyetin devamında İbn Hacer, İslam'ı kabul ettikten sonra iyi bir Müslüman olduğunu ileri sürmektedir. Bu durum muhtemelen tarihi bilgilerin aktarımında karşımıza çıkan problemlerden birisi olan müstensih hatasından kaynaklanmaktadır.³¹³

Müslüman olduktan sonra Hz. Ömer'in hilafetinde ailesi ve malları ile birlikte Mekke'den ayrılışında yaşananlar kaynaklarda oldukça detaylı bir şekilde yer almaktadır. Allah yolunda cihad etmek üzere Mekke'den ayrılırken onun arkasından, kendilerine iyilik yaptığı kimseler ağlayarak uğurlamışlardı.³¹⁴ Bu rivâyet onun Câhiliye döneminden itibaren yapmış olduğu iyiliklerin de etkisiyle Mekkelilerin Hâris b. Hişâm'a olan bağlılıklarını göstermektedir.

Hâris b. Hişâm'ın samimi bir Müslüman oluşunu göstermesi bakımından önem arz eden bir bilgiye değinmek istiyoruz. Hâris b. Hişâm, Yermük savaşında ağır bir şekilde yaralanarak vefat etmişti. Vefatında çok susadığı bir anda kendisine su getirildiğinde, yanında kendisi gibi ağır yaralı ve susamış bulunan İkrime b. Ebî Cehil'e öncelik verdiği, ancak onun da arkadaşını öncelemesi üzerine hiçbirinin su içmeden vefat ettiği anlaşılmaktadır.³¹⁵

2.29. Hâris b. Kelede (?)

Nesebi Hâris b. Kelede b. Amr b. İlâc b. Ebû Seleme es-Sekafi'dir. Sakif kabilesine mensup olan Hâris b. Kelede ünlü bir hekimdi. Diyârbekrî Müellefe-i Kulûb listesinde Hâris b. Kelede'yi kalpleri İslam'a ısındırılanlardan kabul eder. Buna göre Ci'rane'de

³¹³ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/1-2, 307.

³¹⁴ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 151-152.

³¹⁵ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I, 421; İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 151-152.

kendisine 100 deve verilmiştir.³¹⁶ Ancak daha önce de geçtiği üzere Arap hekimlerinden Hâris b. Kelede, Müslüman olmadan vefat etmiştir.³¹⁷

İbn Hacer, Nudayr b. Hâris'in babası Hâris b. Kelede'nin Müslüman olduğu bilgisinin yanlış olduğunu ifade eder.³¹⁸

2.30. Harmele b. Hevze

Nesebi Harmele b. Hevze b. Hâlid b. Rebîa b. Amr b. Âmir b. Sasaa el-Âmirî'dir.

Daha önce geçtiği üzere Harmele b. Hevze Müellefe-i Kulûb kabul edilenlerdendir.³¹⁹ İbn Hazm, Müellefe-i Kulûb'den kendilerine 100 deveden az ganimet verilenler arasında Harmele b. Hevze'nin de ismini zikreder.³²⁰

2.31. Hâtib b. Abdiluzzâ

Nesebi Hâtib b. Abdiluzzâ b. Ebî Kays b. Abd-i Vüdd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl el-Âmirî el-Kureşî'dir. Huveytib b. Abdiluzzâ'nın kardeşi olan Hâtib b. Abdiluzzâ'nın hayatı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadık.

Bazı kaynaklara göre Hâtib b. Abdiluzzâ'nın kalpleri İslâm'a ısındırılan kimselerdendir.³²¹ Kendisine ne kadar ganimet verildiği ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır.³²²

2.32. Hişâm b. Amr

Nesebi Hişâm b. Amr b. Rebîa b. Hâris b. Hudeyb b. Nasr b. Cezîme b. Mâlik b. Âmr b. Lüey el-Kureşî el-Âmirî'dir.

³¹⁶ Diyârbekrî, *Târîhu'l-Hamîs*, s. 113-115.

³¹⁷ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 143.

³¹⁸ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/1-2, 289; 301-302.

³¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bk. Hâlid b. Hevze Maddesi.

³²⁰ İbn Hazm, s. 194-196.

³²¹ Ebû Mûsâ Zeyl adlı eserinde, Abdullah b. Eclah babasından ve Bişr b. Teym ve diğer bazı müelliflerden Müellefe-i Kulûb'dan olduğunu belirtmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/ 1-2, 315

³²² Şâmî, V, 577.

Kaynaklarda yer alan bilgilerde, Kureyş'in Benî Hâşim ve Benî Muttalib'e karşı uyguladığı sosyal ve ekonomik boykot yıllarında Hişâm b. Amr'ın, Hâşim ailesine yiyecek taşıırken çektiği eziyet dile getirilmektedir. Onun Benî Hâşim'le akrabalık ilişkisi vardı. Bu sebeple boykotun yazılı olduğu belgeyi bozmak üzere annesi Benî Muttalib'den olan Züheyr b. Ebî Ümeyye ile anlaşarak boykotun yazıldığı sahifenin yırtılmasında etkin rol oynamıştır.³²³

İbn Hişâm eserinde, Hişâm b. Amr'ın boykotun sona ermesi konusundaki faaliyetlerinden dolayı onu medheden pek çok şiire yer vermektedir. Bunlardan biri Ebû Tâlib'in yazmış olduğu şiidir.³²⁴

Kureyş kabilesine mensup olan Hişâm b. Amr'ın ne zaman Müslüman olduğu kaynaklarda belirtilmemektedir.

İbn İshâk'tan gelen rivayete göre Hz. Peygamber Huneyn ganimetlerinden Hişâm b. Amr'a yüz deveden daha az miktarda ganimetten pay verilmişti.³²⁵ Bazı kaynaklarda kendisine Huneyn ganimetlerinden 50 deve verildiği de nakledilir.³²⁶

İbn Abdilberr, Hişâm'a verilen ganimet miktarı konusunda *ed-Dürer* adlı eserinde İbn İshak'tan rivâyetle ne kadar verildiğinin kaydedilmediğini belirtirken, *el-İstîâb* adlı eserinde 100 deveden az verildiğini ifade etmektedir.³²⁷

Ganimet dağıtımının ardından Hişâm b. Amr, Müellefe-i Kulûb'un samimi Müslüman olanlarından kabul edilir.³²⁸

³²³ İbn Hişâm, II, 19-21; İbn Hazm, s. 54-55; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III/6, 288.

³²⁴ Şiir için bk. İbn Hişâm, II, 23-28.

³²⁵ İbn Hişâm, IV, 135-136; Halife b. Hayyât, s. 43; Taberî, II, 86-94; İbn Hazm, s. 194-196.

³²⁶ İbn Sa'd, II, 152-157; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II, 268-273; İbn Seyyidünnâs, II, 260; Diyârbekrî, II, 113-115; Şâmî, V, 576-586.

³²⁷ İbn Abdilberr, *ed-Dürer*, s. 231-232.

³²⁸ İbn Hazm, s. 194-196.

Sonuç olarak, Müellefe-i Kulûb içerisinde yer alan Hişâm b. Amr'a Hz. Peygamber Huneyn ganimetlerinden pay ayırmıştır. Onun ganimet dağıtımında Müslüman olup olmadığı ile ilgili bir bilgi karşımıza çıkmamaktadır.

2.33. Hişâm b. Velîd b. Muğîre

Kureyş kabilesine mensup olan Hişâm b. Velîd, Hâlid b. Velîd'in kardeşidir.

Kaynaklarımızda Hişâm b. Velîd'in hayatı ile ilgili rivâyetler oldukça azdır.

Mekke'de Benî Mahzûm'dan olan bir topluluk Müslüman olmuş gençleri cezalandırmak üzere aralarında anlaşmışlardı. İslâm dinine başkalarının da girmesinden korkuyorlardı. Bu amaçla Müslüman bir genç olan Velîd b. Velîd'i henüz Müslüman olmamış bulunan kardeşi Hişâm b. Velîd'den istediler. O da kardeşi Velîd'i öldürmemeleri karşılığında vereceğini söyleyerek bir şiir okudu. Bu şiir İbn İshâk tarafından nakledilir. Bunun üzerine Benî Mahzûm'dan olan bu kişiler, Hişâm'ın şiirindeki sert ifadelerinden dolayı, kardeşini almaktan vazgeçmişlerdir.³²⁹ Buradan Hişâm b. Velîd'in, kardeşi Velîd b. Velîd'i Müslüman olmasına rağmen korumaya çalıştığı anlaşılmaktadır.

Hişâm b. Velîd'in ne zaman Müslüman olduğu ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Kaynaklarımızda Hişâm, Müellefe-i Kulûb kabul edilir.³³⁰ Fakat kendisine Huneyn ganimetlerinden ne kadar verildiği ile ilgili bir bilgiye sahip değiliz.

2.34. Huveytîb b. Abdiluzzâ [ö. 54/674 (?)]

Nesebi Ebû Muhammed Huveytîb b. Abdiluzzâ b. Ebi Kays b. Abd-i Vüdd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl el-Âmirî el-Kureşî'dir.

³²⁹ Şiir için bk. İbn Hişâm, I, 433- 434.

³³⁰ İbn Hişâm, IV, 134-142; İbn Hazm, s. 194-196; İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, 742; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III/ 6, 288 (İbn Abdilberr'den naklader); Şâmî, V, 582.

Kureyş kabilesinden olan Huveytıb b. Abdiluzzâ, Mekke’de okuma yazma bilenlerdi.³³¹ 60 yıl Câhiliye’de 60 yıl Müslüman olduktan sonra olmak üzere 120 yıl yaşamış ve Medine’de vefat etmiştir.³³²

Huveytıb b. Abdiluzzâ’nın Müslüman Olmadan Önceki Faaliyetleri

Kaynaklarda Huveytıb ile ilgili bilgilerin, Müslümanların Medine’ye hicretinin ardından Mekke ile Medine arasındaki ilişkiler çerçevesinde yoğunlaştığı dikkatimizi çekmektedir.

Hz. Peygamber’in Zeyd b. Hârise başkanlığında gönderdiği ilk seriyye, Huveytıb b. Abdiluzzâ’nın da bulunduğu Kureyş kervanı üzerineydi. Bu olayda kaçıp kurtulan Mekke müşriklerinden birisi de Huveytıb b. Abdiluzzâ’dır.³³³

Bedir Gazvesi’nde ise, onun müşrik ordusuna para yardımında bulunduğu biliniyor. Ayrıca, Bedir’de müşriklerin yenilgisi ardından, Uhud Savaşı’nın yapılmasına karar verenler arasında Huveytıb da yer alıyordu.³³⁴

Konumuzla ilgili bir başka rivâyete göre, Hudeybiye Anlaşmasını yapmak üzere Mekkeliler Hz. Peygamber’e Süheyl b. Amr ile beraber Huveytıb’i de göndermişlerdi.³³⁵ Ayrıca Hz. Peygamber’in Hudeybiye’den bir yıl sonra gerçekleştirdiği anlaşmaya göre üç gün süreli olarak Mekke’de kalıp yapacağı kaza umresinde, sürenin sona erdiğini tebliğ etmek üzere gelenler yine Süheyl b. Amr ve Huveytıb b. Abdiluzzâ idi.³³⁶

³³¹ Çubukçu, “Huveytıb b. Abdiluzza”, *DİA*, III, 430- 431.

³³² Â. Köksal, IV, 143.

³³³ Â. Köksal, III, 36.

³³⁴ Çubukçu, “Huveytıb b. Abdiluzza”, *DİA*, III, 430- 431.

³³⁵ Taberî, II, 441.

³³⁶ Taberî, II, 258. İbn İshâk’ın naklettiği rivâyete göre, Hz. Peygamber’e kaza umresinin süresini bildirmek üzere sadece Huveytıb gitmişti. Ayrıca onun, Hz. Peygamber’in bir gün daha Mekke’de kalma talebini sert bir dille reddettiği belirtiliyor. Bk. İbn İshâk, (nşr. A. Ferîd), s. 503; İbn Hişâm, IV, 12-14.

Buraya kadar zikrettiğimiz rivâyetlerden, onun Mekke'nin ileri gelenlerinden olmasından dolayı birtakım faaliyetlerinin yanında, Mekkeliler arasında diplomatik bir yönünün de olduğunu söyleyebiliriz.

Huveytıb b. Abduluzza'nın Müslüman Olması

Hudeybiye anlaşmasını imzalayanlardan birisi olan Huveytıb b. Abduluzzâ, Mekke'nin fethi öncesinde anlaşma maddelerine aykırı hareket eden Kureyşlilerdendi.³³⁷

Münzir b. Cehm ve diğer bazı müelliflerden nakledilen bir rivâyete göre Huveytıb Mekke'nin fethedildiği gün şiddetli bir korkuya kapılmıştı.³³⁸ Mekke'nin fethi sırasında Hz. Peygamber tarafından haklarında ölüm cezası verilenlerden olduğu için³³⁹ kaçıp gizlendiyse de daha sonra Ebû Zerr el-Gıfârî'nin himâyesinde Hz. Peygamber'in huzuruna gelerek Müslüman oldu. Huveytıb ile Ebû Zerr arasında geçen konuşma Vâkıdî'nin *Megâzi* ve Hâkim'in *Müstedrek* adlı eserinde ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır.³⁴⁰ Burada zikredilen konuşmadan onun daha önce defalarca Müslüman olmaya teşebbüs ettiği fakat atalarının ona karşı çıkmasından dolayı bunu gerçekleştiremediğini öğreniyoruz.

İbn Abdilberr'in naklettiğine göre Huveytıb Mekke'nin fethinde onun, oğlu Ebû Süfyân b. Huveytıb b. Abduluzzâ ile beraber Müslüman olmuştur.³⁴¹

Mekke'nin Fethi Sonrasında Huveytıb b. Abduluzzâ

Kaynaklarda Mekke'nin fethinin ardından gerçekleştirilen Huneyn Savaşı'nda Mekke'nin ileri gelenlerinden Huveytıb b. Abduluzzâ da katılmıştır. Ayrıca Huveytıb,

³³⁷ Vâkıdî, II, 783.

³³⁸ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/1-2, 48.

³³⁹ Taberî, II, 472. Vâkıdî tarafından verilen bilgiye göre Huveytıb'ın öldürülmeleri istenen kimselerden olmadığı anlaşılıyor. Bk. Vâkıdî, II, 849-850.

³⁴⁰ Vâkıdî, II, 849-850; Hâkim, *Müstedrek*, III, 492-493.

³⁴¹ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 814.

savaş hazırlıkları için Hz. Peygamber'e ödünç 40.000 dirhem parayı Hz. Peygamber'e borç olarak vermiştir.³⁴²

İncelediğimiz kaynakların tamamında Huveytıb b. Abdiluzzâ Müellefe-i Kulûb kabul edilmektedir.³⁴³ Kaynaklarda kendisine verilen ganimet miktarı 100 deve olarak zikredilir.³⁴⁴

Huveytıb, Mekke'deki evini Muaviye'ye 40.000 dînara sattı. Mekkeliler onun bu yaptığına şaşırarak: "*Ey Ebû Muhammed, 40.000 dînar mı ?*" dendiğinde, o şöyle cevap vermişti: "*Geçindirdiği beş kişi nüfusu olan bir kişi için bu nedir ki?*"³⁴⁵

Hz. Peygamber kendisine Huneyn ganimetlerinden ihsânda bulunduktan sonra, Huveytıb b. Abdiluzzâ Medine'ye yerleşmiş ve orada vefat etmiştir.³⁴⁶

2.35. İkrime b. Âmir

Nesebi İkrime b. Âmir b. Hişâm b. Abd-i Menaf b. Abdiddâr b. Kusay b. Kilâb el-Kureşî el-Abderî'dir.

Fil vakası öncesinde İkrime b. Âmir'in, Hz. Peygamber'in dedesi Abdulmuttalib'in 200 devesini ele geçiren Esved b. Maksud'a, bedduasını içeren şiiri İbn Hişâm'ın eserinde yer almaktadır.³⁴⁷

Hayatı ile ilgili ulaşabildiğimiz diğer bir bilgi ise İkrime b. Âmir'in Mekke'nin fethinden sonra Dâr'ün-Nedve'deki evini 100 bin dirheme Muâviye'ye satmasıdır.³⁴⁸

³⁴² İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/1-2, 48.

³⁴³ Bk. Ekler.

³⁴⁴ İbn Hişâm, 4/135-136; Şâmî, 5/578. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi Ebû Süfyân b. Huveytıb de babası ile birlikte Mekke'nin fethinde Müslüman olduğu halde, kendisine Huneyn ganimetlerinden bir şey verilmediği dikkatimizi çekmektedir.

³⁴⁵ İbn Kuteybe, *Maârif*, 311-312.

³⁴⁶ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/1-2, 48.

³⁴⁷ İbn İshâk (A. Ferid), s. 47; İbn Hişâm, I, 85-89.

³⁴⁸ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/3-4, 258.

Kaynaklarda İbnü'l-Kelbî'den nakille kalpleri İslâm'a ısındırılan kişilerden kabul edilmektedir.³⁴⁹ İbn Hazm, kendilerine 100 deveden daha az miktarda ganimet verilen kişiler arasında İkrime b. Âmir'i de zikretmektedir.³⁵⁰

Sonuç olarak, İkrime b. Âmir'in Fil Vakası öncesinde Ebrehe'nin ordusu için beddua ettiği ve Mekke'deki evini Muâviye'ye 100 bin dirheme sattığı kaynaklarda yer almaktadır. Bu bilgiler dışında sosyal hayatına dâir herhangi bir rivâyet dikkatimizi çekmemektedir. İkrime b. Âmir'in Müellefe-i Kulûb olduğu kabul edilmekle birlikte bazı kaynaklarda kendisinin İkrime b. Ebî Cehil ile karıştırılmış olması muhtemeldir.

2.36. İkrime b. Ebî Cehil

Nesebi Amr b. Hişam b. Muğire b. Abdillâh b. Amr b. Mahzûm b. Yakaza b. Mürre b. Ka'b b. Lüey el-Kureşî el-Mahzûmî'dir.

Kureyş kabilesinin Mahzûm koluna mansup olan İkrime, babası Ebû Cehil gibi Câhiliye'de Hz. Peygamber'e düşmanlık besleyenlerdendi. Babası ile beraber katıldığı Bedir Savaşı'nda Ebû Cehil öldürülünce, Mahzûm oğullarının başkanlığı İkrime b. Ebî Cehil'e geçti.³⁵¹

Uhud Savaşı öncesinde İkrime b. Ebî Cehil, Hz. Peygamber'e karşı açılacak savaşa teşvik edenlerdendi. İkrime'nin aralarında bulunduğu yakınlarını Bedir'de kaybeden bir grup Mekkeli, Ebû Süfyân'a ve ticaret kervanlarından kazanç sağlayan kimselerin yanına giderek açılacak savaşta yardımda bulunmalarını ve intikam almalarında katkı sağlamalarını istediler. İkrime b. Ebî Cehil Uhud Gazvesi'nde müşrik ordusunun sol kanadının komutanıydı.³⁵²

³⁴⁹ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 581; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/3-4, 258; Şâmî, V, 581.

³⁵⁰ İbn Hazm, s. 194-196.

³⁵¹ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I, 323-324.

³⁵² İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II, 142-145.

İbn Abdilberr, İkrime'nin Uhud Savaşı'nda şehit ettiği iki Ensâri'den bahsetmektedir.³⁵³

Hicrî 8. yılda Mekke'nin fethinden önce Hâlid b. Velid Medine'ye gidip Müslüman olmak istediğinde arkadaşı İkrime'ye birlikte gitmeyi teklif etmişti. Fakat İkrime bu teklifi sert bir şekilde reddetmiştir.³⁵⁴

Mekke fethedildiğinde bütün Mekkeliler bağışlandığı halde haklarında buldukları yerde öldürülmeleri emredilen kişilerden birisi İkrime b. Ebî Cehil idi.³⁵⁵ Arkadaşlarıyla beraber Mekke'nin fethinde Hâlid b. Velid komutasındaki birlikte savaştıktan sonra Yemen'e kaçtığı kaynaklarda belirtilmektedir. Fetih günü Müslüman olan eşi Ümmü Hakîm bint Hâris b. Hişâm'ın eman isteği üzerine bağışlanmış, daha sonra Mekke'ye dönüp Müslüman olmuştur.

İkrime b. Ebî Cehil, meşhur bir biniciydi. Hz. Peygamber'in, onun Mekke'ye dönüşünü görünce: "*Muhâcir Sûvârî, hoş geldin.*" diyerek sevincini dile getirdiği belirtilmektedir.³⁵⁶

Bazı kaynaklarda İkrime b. Ebî Cehil Müellefe-i Kulûb kabul edilir.³⁵⁷ Kaynaklarda İslâm'ı kabul ettikten sonra İkrime'nin iyi bir Müslüman olduğu vurgulanmaktadır.³⁵⁸ Bununla birlikte İbn Hazm'ın görüşüne göre İkrime b. Ebî Cehil kalpleri İslam'a ısındırılan Kureyşlilere denk olmasına rağmen, Hz. Peygamber'in sağlıklı bir şekilde iman ettiklerine güvendiği ve ganimet vermediği kişilerdendir.³⁵⁹

³⁵³ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 463. Farklı bir açıdan bakıldığında, bu bilgi Ensar'ın Müellefe-i Kulûb'a karşı gösterdiği tepkiyi anlamamıza yardımcı olmaktadır.

³⁵⁴ Vâkıdî, II, 745-748.

³⁵⁵ Taberî, II, 472.

³⁵⁶ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 581; Aydınlı, "İkrime b. Ebî Cehil", *DİA*, XXII, 42-43.

³⁵⁷ Şâmî, V, 577; Diyârbekrî, II, 113-115.

³⁵⁸ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 581.

³⁵⁹ İbn Hazm, s. 194-196.

Hız. Peygamber'in onu Hevâzin'e zekat memuru olarak görevlendirmişti. İkrime'nin, Hız. Ebû Bekir'in hilâfetinde irtidat olaylarının yoğun bir şekilde yaşandığı Yemen'e gönderilmiştir.

Yermük Savaşı'nda vefat ettiği belirtilmektedir.³⁶⁰ Zübeyr'den nakledildiğine göre Hâris b. Hişâm, İkrime b. Ebî Cehil ve Süheyl b. Amr Yermük Savaşı'nda şehit oldular. Vefatları esnasında üçü de çok susamıştı. Fakat su içmede birbirlerini öncelediklerinden dolayı hiç birisi su içmeden vefat etmiştir.³⁶¹

2.37. Ka'b b. Ahnes

Şâmî, Halebî'den nakille Ka'b b. Ahnes'i kalpleri İslam'a ısındırılan kimselerden zikreder.³⁶² Kaynaklarımızı incelediğimizde onunla ilgili farklı bir bilgi karşımıza çıkmamaktadır.

2.38. Kays b. Adiy

Kays b. Adiy'in Müellefe-i Kulûb listelerinde ismi geçtiği görülmektedir. Hız. Peygamber kendisine Huneyn ganimetlerinden Kureyş'in seçkin kimselerine verdiği gibi yüz deve vermiştir.

İbn Sa'd ve İbn Seyyindünnâs ise Müellefe-i Kulûb listesinde Sehm kabilesinden Kays b. Adiy'e Huneyn ganimetlerinden 100 deve verildiğini belirtmektedir.³⁶³

Diğer bazı kaynaklara göre Müellefe-i Kulûb kabul edilen Sehm kabilesinden Adiy b. Kays ile Kays b. Adiy'in isimleri karıştırılmaktadır. Şâmî'nin bu noktada bahsettiğimiz ihtilafa dikkat çektiğini söyleyebiliriz.³⁶⁴

³⁶⁰ Vefâtı ile ilgili farklı rivâyetler için bk. İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 581.

³⁶¹ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 582.

³⁶² Şâmî, V, 582.

³⁶³ Bk. Ekler.

³⁶⁴ Şâmî, V, 581.

2.39. Kays b. Mahreme b. Muttalib

Nesebi Kays b. Mahreme b. Muttalib b. Abd-i Menaf b. Kusay el-Kureşî el-Muttalibi'dir.

Kureyş kabîlesine mensup olan Kays b. Mahreme'nin hayatına dâir elde edebildiğimiz bilgiler oldukça sınırlıdır.

İbn Abdilberr'e göre onun doğumu Fil olayının yaşandığı yıla tesâdüf eder. Hatta Hz. Peygamber'le aynı yıl doğduğu söylenmektedir.³⁶⁵

Kaynaklarda ne zaman Müslüman olduğuna dair bir bilgiye rastlayamadık. Vâkîdî'den gelen rivâyete göre, Hayber'de ele geçen yiyeceklerden 30 vesk alanlar arasındadır. Bu hususta Vâkîdî, Kays b. Mahreme'nin hissesinin 30 değil de 50 vesk olduğunu ifade ederek düzeltmede bulunmaktadır.³⁶⁶

Bu rivayetlerden onun Hayber seferinin yapıldığı tarihten önce Müslüman olduğunu anlıyoruz. Ayrıca Hudeybiye anlaşmasının maddeleri bu süreçte geçerliliğini korduğuna göre Kays b. Mahreme Mekke'de yaşamıyordu. Medine'de olduğuna dâir bir bilgiye ulaşamadığımızı ifade etmekle yetiniyoruz.

Konumuz açısından önemli olan husus, onun bazı kaynaklar tarafından Müellefe-i Kulûb içerisinde zikredilmesidir.³⁶⁷

İbn Abdilberr, Kays b. Mahreme'ye Huneyn ganimetlerinden verilen miktarın diğer Müellefe-i Kulûb gibi 100 deveye ulaşmadığını belirtmektedir. Hatta Abbâs b. Mirdâs'a ilk verilen ganimet miktarı gibi birkaç deve verildiği söylenir. Kays b. Mahreme b. Muttalib, Müellefe-i Kulûb'dan İslâm'ı güzel olanlardandır.³⁶⁸

³⁶⁵ İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, s. 607.

³⁶⁶ Vâkîdî, II, 693- 695.

³⁶⁷ İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, s. 607; Şâmî, V, 582.

³⁶⁸ İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, s. 487; 607.

2.40. Lebîd b. Rebîa

Nesebi Ebû Âkil Lebîd b. Rebîa b. Mâlik b. Ca'fer el-Âmirî el-Ca'ferî'dir.

Hız. Peygamber'in doğumundan yaklaşık 15-20 yıl kadar önce doğduğu düşünölmektedir. Uzun bir ömür yaşadığı ve Kûfe'de vefat ettiği biliniyor.³⁶⁹

Lebîd b. Rebîa'nın Şâirliği

Lebîd, şâirliği ile genç yaşta Mekke'de tanınmıştı. Kabe'nin duvarına asılan Muallaka şiirlerinden birisi de kendisine aittir. Bazı müelliflerce bedevi şairlerin şiirleri arasında onun şiirleri en çok beğenilen eserler arasındadır.³⁷⁰

İbn Hişâm'ın *Sîre* adlı eserinde yer verdiği, yıldırım isabetiyle ölen kardeşi Erbed b. Rebîa için kaleme aldığı uzun mersiye, Lebîd'in özgün bir eseri olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁷¹

Konumuz açısından önem arzeden bir bilgi olarak gördüğümüz, Lebîd ile Osman b. Maz'un arasında geçen bir diyalog, kaynaklarda ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır. Bu diyalog esnasında, onun Müslüman olmadan önce söylediği şu sözler dikkat çekicidir: "İyi biliniz ki Allah'tan başka her şey bâtıldır. Her nimet de şüphesiz yok olmaya mahkumdur".³⁷² Hız. Peygamber, onun bu sözlerini duyunca, hiçbir şairin ağzından bundan daha doğru bir söz çıkmadığını ifade etmiştir.³⁷³

Sonuç olarak Müslüman olmadan önceki hayatına dâir ulaştığımız rivâyetlere göre Lebîd b. Rebîa Câhiliye döneminde şairliği ile ön plana çıkmış bir şahsiyettir ve Müslüman olmamasına rağmen, İslâm inancına uygun bir beyit söylemekten çekinmemiştir.

³⁶⁹ İbn Kuteybe, s. 332.

³⁷⁰ Tülücü, "Lebîd b. Rebîa", *DİA*, XXII, 122.

³⁷¹ Lebîd b. Rebîa'nın şiiri için bk. İbn Hişâm, IV, 297- 303.

³⁷² İbn Hişâm, II, 217.

³⁷³ Tülücü, "Lebîd b. Rebîa", *DİA*, XXII, 122.

Lebîd b. Rebîa'nın Müslüman Olması

Genel olarak onun, hicrî 9. yılda Müslüman olduğu kabul edilmektedir. Bir rivâyete göre Lebîd b. Rebîa, Benî Kilâb'ın elçi heyeti ile Hz. Peygamber'e gelerek, o heyetle birlikte Müslüman olmuştur.³⁷⁴

Kaynaklarda onun hicrî 9. yıl öncesinde Müslüman olduğuna dâir bir bilgiye rastlayamadık. Fakat yukarıda zikrettiğimiz Hz. Peygamber'in takdîrine şâyân olan şiirinden başka, yine İbn Hişâm'ın bizlere sunduğu Lebîd'in Allah'a inancını gösteren şiiri,³⁷⁵ bizi hicrî 9. yıldan önce Müslüman olduğu düşüncesine götürmektedir. Bu konunun farklı bir çalışmada incelenmeye değer olduğunu düşünüyoruz.

İbn Sa'd ve İbn Kuteybe gibi müellifler, onun Müslüman olduktan sonra şiir söylemediğini kaydetmişlerdir. Bazı çağdaş araştırmacılar şiirlerindeki İslâmî motiflere dayanarak onun Müslüman olduktan sonra da az miktarda şiir söylediğini ileri sürmektedir.³⁷⁶ Görüldüğü üzere, şu anda elimizdeki bilgiler çerçevesinde bunun tam olarak tespiti mümkün görünmemektedir.

Lebîd b. Rebîa Müellefe- i Kulûb'tan Olup Olmadığı Hususu

Lebîd b. Rebîa'nın kalpleri İslâm'a ısındırılan kimselerden olduğu bazı kaynaklarımızda belirtiliyor.³⁷⁷ Ancak onun, Huneyn Gazvesi'ne katıldığı ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Kendisine Huneyn ganimetlerinden verilen miktar ise bilinmemektedir.

2.41. Mahreme b. Nevfel (ö. 54/674)

Nesebî Ebû Safvân (Ebü'l Misver) Mahreme b. Nevfel b. Üheyb b. Abd Menâf'dır.

³⁷⁴ Tülücü, "Lebîd b. Rebîa", *DİA*, XXII, 122.

³⁷⁵ Lebîd'in İbn Hişâm'da zikredilen şiiri: "Allah'a hamd ederim ki, O'nun bir misli yoktur. Hayır, onun elindedir; dilediğini yapar." İbn Hişâm, II, 217.

³⁷⁶ Tülücü, "Lebîd b. Rebîa", *DİA*, XXII, 122.

³⁷⁷ İbn Hişâm, IV, 134-142; Şâmî, V, 582.

Kureyş kabilesinin Beni Zühre koluna mensup olup tarih ve nesep ile ilgili bilgisi vardı. Şahıslar ve kabileler arasında meydana gelen ihtilâflarda hakemlik yapardı.³⁷⁸

Ulaşabildiğimiz rivâyetlerden onun Kureyş kabilesinde önemli ve saygın bir yeri olduğunu anlıyoruz. Bu durum daha çok Kureyş tarihinde ve savaşlarında kendisini göstermektedir.³⁷⁹

Bedir Savaşı'nın yaşanmasında etkili olan Şam'dan dönen ticaret kervanında Mahreme b. Nevfel de bulunuyordu.³⁸⁰

Mahreme b. Nevfel Mekke'nin fethinde Müslüman olan Kureyşlilerdendir. Daha sonra Hz. Peygamber ile birlikte Huneyn gazvesine katılan Mahreme b. Nevfel'e Huneyn ganimetlerinden pay verilmiştir. Mahreme'ye Hz. Peygamber'in Huneyn ganimetlerinden ne kadar ganimet verdiği konusunda kaynaklarda farklı bilgiler bulunmaktadır. İbn İshâk tarafından, kendisine 100 deveden az verildiği belirtilirken,³⁸¹ Vâkıdî'den gelen rivâyette bu miktar 50 deve olarak zikredilir.³⁸²

Buradan Hz. Peygamber'in öncelikle 100 deve verdiği "Ashâbu Miîn" arasında yer almadığını tespit etmiş oluyoruz. Müellefe-i Kulûb'den Mahreme b. Nevfel'in sonradan samimi bir Müslüman olduğu bilinmektedir.³⁸³

Mahreme'nin Müslüman olduktan sonraki sosyal hayatına dâir Mahreme'nin oğlu Misver'in naklettiği bir rivâyeti burada sunmak istiyoruz. Hz. Peygamber'e dibâc kumaşından altın düğmeli birçok kaftan hediye edilmişti. Buhârî'nin zikrettiği bu

³⁷⁸ Sariçam, "Mahreme b. Nevfel", *DİA*, XXVII, 389-390.

³⁷⁹ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 676

³⁸⁰ İbn Hişâm, II, 338; İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 676; Sariçam, "Mahreme b. Nevfel", *DİA*, XXVII, 389-390.

³⁸¹ İbn Hişâm, IV, 488-498; Taberi, II, 86-94; İbn Hazm, s. 194-196.

³⁸² İbn Sa'd, II, 152-157; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, II, 268-273; İbn Seyyidünnâs, II, 260; Diyârbekrî, II, 113-115; Şâmî, V, 582.

³⁸³ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 676; İbn Hazm, s. 194-196.

rivâyete göre Hz. Peygamber'in bu kaftanları sahabelerinden bazılarına vermiş, kaftanlardan birisini Mahreme b. Nevfel için ayırmıştı.³⁸⁴

Bu rivâyet, Hz. Peygamber'in Mahreme'ye Huneyn ganimetlerinden verdikten sonra da hediyeler vermeye devam ettiğini göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Mahreme b. Nevfel Mekke'nin fethinden sonra vefat edinceye kadar Medine'de yaşamıştır. Vefatında 115 yaşlarındaydı. Vâkıdî'nin bildirdiğine göre Mahreme hicrî 54 yılında vefat edenlerdendi.

2.42. Mâlik b. Avf

Nesebi Mâlik b. Avf b. Sa'd b. Rebîa b. Yerbü b. Vâsile b. Dühmân b. Nasr b. Muâviye b. Bekr b. Hevâzin'dir.

Kaynaklarda Huneyn Gazvesi'nden önceki hayatına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Mâlik b. Avf şâirdi.³⁸⁵ Henüz 30 yaşlarında iken Huneyn Gazvesi'nde müşriklerin ordusunun kumandanlığını yapmıştı. Bu gazvede 30 yaşında olduğu belirtilmektedir.³⁸⁶

Mâlik b. Avf'ın önderliğinde Hz. Peygamber üzerine giden bu orduyla birlikte onların malları, kadımları, çocukları da bulunuyordu. Mâlik b. Avf bu şekilde ordunun daha iyi savaşacağını düşünüyordu. Onlarla birlikte bulunan, harp bilgisi ve görüşleri nedeniyle saygı gösterilen Düreyd b. Sımme onun bu düşüncesine karşı çıkmasına rağmen, Mâlik b. Avf bu durumu dikkate almamıştır.³⁸⁷ Bilindiği üzere, Huneyn'de müşriklerin ordusu dağıldı ve Mâlik b. Avf Taif'e kaçtı.³⁸⁸ İbn Hişâm'da yer alan bir şiirinde Mâlik b. Avf, savaş meydanında kaçışını bizzat kendisi şiirinde ayıplamıştı.³⁸⁹

³⁸⁴ Buhârî, Libâs, 12; Edeb, 82.

³⁸⁵ İbn Abdilber, s. 661.

³⁸⁶ Vâkıdî III, 885; İbn Sa'd, II, 114.

³⁸⁷ İbn Hişâm, IV, 80-82.

³⁸⁸ Vâkıdî, III, 917.

³⁸⁹ Şiir için bk. İbn Hişâm, IV, 118.

Hız. Peygamber, Hevâzin ardından Tâif'e doğru ilerlerken, Mâlik b. Avf'ın kalesinin yıkılmasını istedi. Ve bunun üzerine kale yıkıldı.³⁹⁰

Rivayetlerden Hız. Peygamber'in Tâif kuşatmasını kaldırıp ganimetlerin toplandığı Ci'rane'ye gelince Hevâzin kabilesinin gelmesi için ganimet dağıtımını geciktirdiği anlaşılmaktadır.³⁹¹

Vâkıdî'de yer alan bir rivâyete göre, Hevâzinliler Ci'rane'ye gelmekte gecikince Hız. Peygamber'in Hevâzin esirlerini ve mallarını dağıtırken Mâlik b. Avf'ın ailesi ile malını bu dağıtımın dışında tutmuştu.³⁹²

Hız. Peygamber Mâlik b. Avf'a Müslüman olarak geldiği takdirde ailesi, malı ile birlikte kendisine 100 deve vereceğini va'd etmiştir. Bunun üzerine Mâlik b. Avf Ci'rane'ye gelerek Müslüman olmuştur.³⁹³ Mâlik b. Avf'ın Müslüman olduğunda söylediği Hız. Peygamber'i öven bir şiiri kaynaklarda yer almaktadır.³⁹⁴

Mâlik b. Avf Müellefe-i Kulüb olarak üzerinde ittifak edilen isimlerdendir. Hız. Peygamber Huneyn ganimetlerinden 100 deveyi kendisine hediye ederek onun kalbini İslam'a ısındırmak istemiştir.³⁹⁵

Mâlik b. Avf, Müellefe-i Kulüb'dan İslâm'ı güzel olanlardan kabul edilmektedir.³⁹⁶

Hız. Peygamber Mâlik b. Avf'ı kendi kabilesiyle birlikte Tâif kabilesinin çevresinde bulunan kabilelere vali olarak göndermiştir.³⁹⁷ Böylece özellikle Sakîf kabilesinin Müslüman olmasında onun önemli katkısı olmuştur.³⁹⁸

³⁹⁰ İbn Hişâm, IV, 171.

³⁹¹ Vâkıdî, III, 944; İbn Sa'd, II, 152.

³⁹² Vâkıdî, III, 954-955.

³⁹³ İbn Hişâm, IV, 133-134.

³⁹⁴ Şiir için Bk. İbn Hişâm, IV, 134; Vâkıdî, III, 956; *el-İsâbe*, III/6, 31-32.

³⁹⁵ Bk. Ekler.

³⁹⁶ İbn Hişâm, III, 134; İbn Abdilberr, *el-İstîab*, 661; İbn Hazm, s. 194-196.

³⁹⁷ İbn Hişâm, IV, 134; Vâkıdî, III, 955.

Sonuç olarak, Mâlik b. Avf Huneyn ganimetlerinin dağıtıldığı Ci'râne'ye gelerek Müslüman olmuş ve kendisine 100 deve verilerek kalpleri İslâm'a ısındırılan kimselerden kabul edilmiştir. Ayrıca onun Müslüman olmasıyla İslâm dininin farklı kabilelere yayılma imkanı bulduğunu söyleyebiliriz.

2.43. Muâviye b. Ebî Süfyân

Nesebi Muâviye b. Ebû Süfyân b. Harb b. Ümeyye b. Abd-i Şems b. Abd-i Menâf el-Ümevî el-Kureşî'dir. Kureyş kabilesinin seçkin kimselerinden Ebû Süfyân b. Harb'in oğludur.

Huneyn ganimetlerinin dağıtımında Hz. Peygamber babası Ebû Süfyân'a 100 deve ve 40 ukıyye verdiğiğinde, Ebû Süfyân'ın oğulları için de ganimet istemesi üzerine Hz. Peygamber, Muâviye b. Ebî Süfyân'a da 100 deve ve 40 ukıyye vermiştir.³⁹⁹

2.44. Muti' b. Esved

Nesebi Muti' b. Esved b. Hârise b. Nadlê b. Avf b. Ubeyd b. Avic b. Adiy b. Ka'b el-Kureşî el-Adevî'dir.

Kureyş kabilesinin seçkin kimselerinden olan Muti' b. Esved'in asıl adı el-Âs idi. İbn Abdilberr'in *el-İstîâb* adlı eserinde belirtildiği üzere Muti' ismini kendisine Hz. Peygamber vermiştir. Rivâyette, Muti' b. Esved'e, Müslüman olduktan sonra Hz. Peygamber'e itaatindeki titiz davranışından dolayı bu ismin verildiği vurgulanmaktadır.⁴⁰⁰

Kaynaklarda onun, Mekke'nin fethinde Müslüman olduğu belirtiliyor.⁴⁰¹

³⁹⁸ Küçükaşçı, "Mâlik b. Avf", *DİA*, XXVII, 504-505; Aycan, "Sakif Kabilesi ve Taif Şehrine İslam Tarihi Açısından Bir Bakış", Ankara Üni. İlahiyat Fakültesi D., XXXIV, Ankara 1993, s. 209-235.

³⁹⁹ İbn Hişâm, IV, 135-142; İbn Sa'd, II, 152-157; İbn Seyyidünnâs, II, 260; Şâmî, V, 582; Diyârbekrî, II, 113-115.

⁴⁰⁰ Rivâyetin tamamını görmek için bk. İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 703.

⁴⁰¹ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 703; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III/6, 105.

İbn Hişâm tarafından nakledilen rivâyete göre onun Müellefe-i Kulûb içerisinde zikredildiğini anlıyoruz.⁴⁰² İbn Hazm, Müellefe-i Kulûb'tan iyi Müslüman olanlar arasında Mutî' b. Esved'in de olduğunu ve kendisine Huneyn ganimetlerinden 100 deveden az miktarda ganimet verildiğini ifade eder.⁴⁰³

Bununla birlikte İbn Hacer, Mekke'nin fethinde Müslüman olan Mutî' b. Esved'i Müellefe-i Kulûb'dan zikretmemektedir.⁴⁰⁴

Mutî' b. Esved Hz. Osman'ın hilâfeti döneminde vefât etmiştir.⁴⁰⁵

2.45. Nevfel b. Muâviye

Nevfel b. Muâviye'nin önce Benî Dîl b. Bekr b. Abd-i Menâf b. Kinâne sonra Benî Nüfâse b. Adî b. Dîl'den olduğu kaydedilmektedir.⁴⁰⁶ Nesebi Nevfel b. Muâviye b. Urve b. Sahr b. Rezn b. Ya'mer b. Nüfâse b. Adiy b. Dîl'dir.

Kaynaklarda 60 yılı Câhiliye'de olmak üzere 120 yıl yaşadığı belirtilmekle birlikte yaklaşık 100 yıl yaşadığına dair rivâyetler de vardır. Mekke'nin fethinin öncesinde Müslüman olmuş ve Hz. Peygamber ile birlikte Mekke'nin fethine katılmıştır.

Ulaşabildiğimiz rivâyetlerden onun Müslüman olmadan önce Mekke'nin fethini hazırlayan Huzaa ile Benî Bekir arasında çıkan savaşta önemli bir etkiye sahip olduğunu anlıyoruz. O sırada Nevfel b. Muâviye Benî Bekir'in yöneticisi olarak ordunun başında bulunuyordu.⁴⁰⁷

Hicrî 7. yılda Huzaalılarla aralarında olan bir düşmanlıktan dolayı Nevfel b. Muâviye yapılacak savaşta Kureys'ten yardım istemişti. Vâkıdî'de yer alan bir bilgiye göre,

⁴⁰² İbn Hişâm, IV, 134-142; İbn Hazm, s. 194-196; Şâmî, V, 582.

⁴⁰³ İbn Hazm, s. 194-196.

⁴⁰⁴ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III/6, 105. Söz konusu rivâyet İbn Sa'd tarafından nakledilmektedir.

⁴⁰⁵ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, 703.

⁴⁰⁶ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 717.

⁴⁰⁷ İbn Hazm, s. 176-177.

Kureyş'in ileri gelenleri bu konuda tereddüt göstererek Hz. Peygamber'in galip geleceğini düşünüyorlardı. Kureyş'in yardım etmeme kararı nedeniyle Nevfel b. Muâviye amacına ulaşamamıştı.⁴⁰⁸

İbn Hişâm tarafından Kureyş'ten Benî Bekr'e gizlice silah yardımı yaparak savaşanların olduğu ve böylece Hudeybiye anlaşmasının ihlal edildiği nakledilir.⁴⁰⁹

Nevfel b. Muâviye, kendisine tabi olanlarla Huzaalıları harem sınırına kadar sürdüğünde kavmi onu Harem'de savaşmaktan men etmek istedi. Bunun üzerine Nevfel b. Muâviye ağır sözler sarf ederek⁴¹⁰ kavmini intikam konusunda teşvik etmiştir.⁴¹¹

Nevfel b. Muâviye Hz. Peygamber ile beraber Mekke'nin fethine, ardından gerçekleştirilen Huneyn Gazvesi ve Tâif Kuşatması'na katılmıştır. Tâif Muhasarası uzadığında Hz. Peygamber, Nevfel b. Muâviye'yi yanına çağırarak görüşünü sormuştu. O da Tâif üzerine gidildiği takdirde çıkmak durumunda kalacaklarını, fakat bırakılırsa da onlardan bir zarar gelmeyeceğini ifade etmişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber muhasaranın kaldırılmasını istemiştir.⁴¹²

Nevfel b. Muaviye hicrî 8. yılda Mekke'nin fethinden önce Müslüman olup Hz. Peygamber'le birlikte Medine'ye gitmiştir. Yezid'in hilâfeti zamanında vefat edinceye kadar burada yaşamıştır.⁴¹³

Bazı kaynaklarda Nevfel b. Muâviye kalpleri İslâm'a ısındırılan kimselerden kabul edilir. İbn Hazm, Hz. Peygamber'in kendisine 100 deveden daha az ganimet verdiğini ifade etmektedir.⁴¹⁴

⁴⁰⁸ Vâkıdî, II, 730-731.

⁴⁰⁹ İbn Hişâm, IV, 31-39.

⁴¹⁰ "Bu gün benim için ilah milah yoktur. Ey Benî Bekr oğulları öldürünüz ve öcünüzü alınız" Rivâyetin tamamını görmek için Bk. İbn Hişâm, IV, 32; Vâkıdî, II, 783; İbn Hazm, s. 224.

⁴¹¹ İbn Hazm, s. 176-177.

⁴¹² Vâkıdî, *Meğâzi*, III, 937; İbnü'l-Esr, *Kâmil*, II, 141; Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, 494.

⁴¹³ İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, s. 717.

2.46. Nudayr b. Hâris b. Alkame (ö. 15/636)

Nesebi Ebû'l-Hâris Nudayr b. Hâris b. Alkame b. Kelede b. Abdimenâf b. Abdiddâr b. Kusay el-Kureysî el-Abderî'dir. Ünlü Arap tabiplerinden Hâris b. Kelede'nin oğlu olduğu söylenirse de bu doğru görünmemektedir.⁴¹⁵

Kaynaklarda onun ismi ile ilgili karışıklıklar dikkat çekmektedir. Babası Rehin lakabı ile tanınan Hâris b. Alkame'dir.⁴¹⁶ Nudayr, çoğu zaman babası ile karıştırılarak Hâris b. Hâris diye anılmış, bazen de kardeşi Nadr ile karıştırılmıştır.⁴¹⁷

Nudayr'ın kardeşi Nadr b. Hâris b. Alkame b. Kelede, Hz. Peygamber'e düşmanlık besleyenlerdendi.⁴¹⁸ Nadr, Kureyş kabilesinin Benî Abdiddâr ailesinin ileri gelenlerinden olup İslam'a karşı gelenlerin başında geliyordu. Bedir'de esir düşen Nadr b. Hâris'in Hz. Peygamber'in isteğiyle öldürüldüğü bilinmektedir.⁴¹⁹

Nudayr b. Hâris'in ne zaman Müslüman olduğu ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Mûsa b. Ukbe onun Habeşistan muhacirlerinden olduğunu belirtmektedir.⁴²⁰ İbn Adilberr, onun Mekke'nin fethinde Müslüman olduğunu söyleyenler olsa da Habeşistan Muhâcirlerinden olduğu görüşünün daha doğru olduğunu ileri sürmektedir.⁴²¹

İbn Hazm, Hâris b. Hâris'i Müellefe-i Kulûb listesinde zikrederken aslında Nudayr b. Hâris b. Alkame'yi kastetmektedir. İbn Hazm'a göre onun Habeşistan'a hicret edenlerden olduğunun ifade edilmesi hatadır. Zira bu durumda onun kendisine ganimet verilerek Müellefe-i Kulûb'dan sayıldığı için Allah'a sığınması gerekirdi.⁴²²

⁴¹⁴ İbn Hişâm, IV, 134-142; İbn Hazm, s. 194-196; Şâmî, V, 582.

⁴¹⁵ Bk. Hâris b. Hâris b. Kelede Maddesi.

⁴¹⁶ İbn Adilberr, *el-İstiâb*, s. 730.

⁴¹⁷ Şahtar, "Nudayr b. Hâris", *DİA*, XXXIII, 224.

⁴¹⁸ İbn Hazm, s. 46.

⁴¹⁹ İbn Adilberr, *el-İstiâb*, s. 730; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III/ 6, 236.

⁴²⁰ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III/ 6, 238-239.

⁴²¹ İbn Adilberr, *el-İstiâb*, s. 730.

⁴²² İbn Hazm, s. 194-196.

Nudayr b. Hâris Hz. Peygamber'in Huneyn ganimetlerinden kendisine yüz deve ayrıldığını öğrenince, menfaati için İslam dinini kabul ediyor görünmekten dolayı memnun olmamış, ancak bu konuda bir talebi olmadığından kendisine verilen yüz deveyi kabul etmiştir. Daha sonra Nudayr b. Hâris Medine'ye yerleşmiş ve iyi bir Müslüman olmuştur.⁴²³ Netice olarak Nudayr b. Hâris b. Alkame'nin İbn Abdilberr tarafından Müellefe-i Kulûb kabul edildiğini söyleyebiliriz. Hz. Peygamber Huneyn ganimetlerinden kendisine yüz deve ihsanda bulunmuştur.⁴²⁴

Nudayr'ın ismi konusundaki karışıklıkların Müellefe-i Kulûb'un tespiti noktasında bazı yanlışlıklara yol açtığı ve tarihî rivâyetlerin aktarımında karşımıza çıkan yazım hatasının olduğu görülmektedir.

İbn Hacer ve Şâmî'ye göre Nudayr b. Hars b. Alkame kalpleri İslam'a ısındırılanlardandır.⁴²⁵ Bu noktada sözkonusu kaynaklarda zikri geçen Nudayr b. Hars b. Kelede şeklindeki ismin yazım hatasından kaynaklandığını düşünmek mümkündür.

Nudayr b. Hâris b. Alkame dışında kaynaklarda Nadr b. Hars b. Alkame,⁴²⁶ Nudayr b. Hars b. Alkame,⁴²⁷ Nudayr b. Hâris b. Kelede,⁴²⁸ Nadr b. Hâris b. Kelede⁴²⁹ gibi farklı yazım biçimleri dikkat çekmektedir.

2.47. Osman b. Nevfel

Diyârbekrî, Osman b. Nevfel'i Müellefe-i Kulûb kabul etmektedir. Kendisine Huneyn ganimetlerinden 50 deve verilmiştir.⁴³⁰

⁴²³ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 730; Şahtar, "Nudayr b. Hâris", *DİA*, XXXIII, 224.

⁴²⁴ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 730.

⁴²⁵ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III/6, 238-239; Şâmî, V, 577.

⁴²⁶ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III/6, 236.

⁴²⁷ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III/6, 238-239; Şâmî, V, 577.

⁴²⁸ Taberî, *Târih*, II, 90.

⁴²⁹ İbn Hişâm, IV, 136-142; İbn Sa'd, II, 152-153; Halife b. Hayyât, s. 43; İbn Seyyidünnâs, II, 260.

⁴³⁰ Diyârbekrî, II, 113-115.

2.48. Osman b. Vehb

Kureyş kabilesinin Mahzûm koluna mensup olan Osman b. Vehb'in hayatı ile ilgili ulaşabildiğimiz rivayetler oldukça sınırlıdır.

İbn Sa'd tarafından belirtildiğine göre Osman b. Vehb Müellefe-i Kulûb'dandı. Hz. Peygamber Huneyn ganimetlerinden ona 50 deve ihsanda bulunmuştu. Kaynaklarımızdan Şâmî bu bilgiyi teyit etmektedir.⁴³¹

2.49. Rakîm b. Sâbit b. Sa'lebe (?)

Rakîm b. Sâbit b. Sa'lebe, Hz. Peygamber'le beraber Huneyn Gazvesi'ne katılmış ve bu gazvede şehit düşmüştür.⁴³²

Şâmî Rakîm b. Sâbit'in Müellefe-i Kulûb olduğu bilgisini İbn Seyyidünnâs'tan nakletmektedir.⁴³³ Ancak İbn Seyyidünnâs'ın Müellefe-i Kulûb listesini incelediğimizde bu isme rastlayamıyoruz.⁴³⁴

Sonuç olarak Şâmî'nin farklı kaynaklardan nakillerle oluşturduğu Müellefe-i Kulûb listesinde Rakîm b. Sâbit b. Sa'lebe'nin ismine yer verilmektedir. Ancak Rakîm b. Sâbit'in Huneyn Gazvesi'nde şehit olduğu göz önünde bulundurulursa bu mümkün görünmemektedir.

2.50. Safvân b. Ümeyye

Nesebi Safvân b. Ümeyye b. Halef b. Vehb b. Huzâfe b. Cumah el-Kureyşî el-Cumahî'dir.

Künyesi Ebû Vehb'dir. Ebû Ümeyye şeklinde de künyelenir. Kureyş kabilesinin ileri gelenlerinden Safvân b. Ümeyye Câhiliye döneminde Hübel putunun yanında fal okları

⁴³¹ İbn Sa'd, II, 152-157; Şâmî, V, 581.

⁴³² İbn Sa'd, II, 152; İbn Hazm, s. 192.

⁴³³ Şâmî, V, 578.

⁴³⁴ Bk. İbn Seyyidünnâs, II, 260.

çekme görevini yapardı. Kureyş müşrikleri arasında Safvân'ın, en açık ve düzgün bir konuşma diline sahip olduğu bilinir.⁴³⁵

Kaynaklarda yer alan rivâyetlere göre, Mekke'nin önde gelenlerinden Bedir Gazvesi'ne katılmayıp Mekke'de kalanlardan birisi de Safvân b. Ümeyye idi. Bedir'de babasının ve kardeşinin öldürüldüğü haberini aldığı anda Safvân b. Ümeyye bu haberin gerçek olduğuna bir süre inanmamıştı.⁴³⁶

İbn İshâk'tan gelen bir rivâyetten, Safvân b. Ümeyye'nin, Bedir'de oğlu esir düşen Umeyr b. Vehb'i Hz. Peygamber'i öldürmesi konusunda teşvik ettiği anlaşılmaktadır. Umeyr'in çocuklarını ve borcunu üstlenen Safvân, Umeyr b. Vehb Medine'ye gittiği zaman onun gelişini bekliyor ve Mekke'ye gelen kabilelerden onunla ilgili bilgi almaya çalışıyordu. Ancak Safvân'a Umeyr'in Müslüman olduğu haberi verildi. Bunun üzerine Safvân b. Ümeyye onunla asla konuşmayacağına ve ona hiçbir türlü menfaat sağlamayacağına yemin etmiştir.⁴³⁷

Safvân b. Ümeyye'nin babası Ümeyye b. Halef ve kardeşi Ali b. Ümeyye'nin öldürülmesi üzerine Bedir Gazvesi'nden sonra Hz. Peygamber'e karşı Kureyşlilerle birlikte hareket ettiğini söyleyebiliriz.⁴³⁸ Bilindiği üzere Ebû Süfyân Uhud'dan ayrıldığı zaman Medine'ye dönüp, kalan Müslümanları yok etmek istemişti. İbn Hişâm'a göre Safvân b. Ümeyye b. Halef, onu bu düşüncesinden vazgeçirmeye çalışmıştır.⁴³⁹

Mekke fethedileceği sırada Hz. Peygamber altı kişi ve dört kadının öldürülmesini istemişti. Taberî, Safvân b. Ümeyye'yi öldürülmesi istenen kimseler arasında zikretmektedir.⁴⁴⁰

⁴³⁵ İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, s. 342-343.

⁴³⁶ İbn Hişâm, II, 386-397; Taberî, II, 396-397; İbn Hazm, s. 119.

⁴³⁷ İbn Hişâm, II, 404-407.

⁴³⁸ İbn Hişâm, III, 83-85.

⁴³⁹ İbn Hişâm, III, 139.

⁴⁴⁰ Taberî, II, 67-68.

Mekke'nin fethinde Safvân b. Ümeyye, Süheyl b. Amr ve İkrime b. Ebî Cehil savaşmak için toplanmışlardı. Mekke'nin girişinde Hâlid b. Velid'in askerleri ile karşılaştılar ve kısa sürede yenildiler. Bunun üzerine Safvân b. Ümeyye öldürülme korkusuyla Yemen'e kaçıdır.⁴⁴¹

Onun kaçtığını öğrenen Umeyr b. Vehb Hz. Peygamber'e gelerek Safvân için himaye talebinde bulundu. Bunun üzerine Hz. Peygamber de Umeyr'e sarığını vererek Safvân b. Ümeyye'nin ikna edilmesini sağlamıştır. Hz. Peygamber'in yanına getirdiğinde Safvân, Hz. Peygamber'den müslümanlığı tercih edip etmeme hususunda iki ay süre isteyince ona dört ay süre verildi.⁴⁴²

Mekke'nin fethinden sonra Hz. Peygamber Hevazın kabilesinin üzerine gitmek için hazırlık yaptığı zaman, ona Safvân b. Ümeyye'nin zırhlarının ve silahlarının olduğu söylendi. Bunun üzerine Huneyn Gazvesi için Hz. Peygamber Safvân b. Ümeyye'den yaklaşık 100 zırhını ve savaş için yeterli miktarda silahını ödünç olarak istemiştir.⁴⁴³

Ayrıca Vâkîdî'de yer alan bir rivâyete göre Hz. Peygamber Mekke'nin zenginlerinden olan Safvân b. Ümeyye'den ordunun ihtiyaçları için 50 bin dirhemi borç olarak almıştır.⁴⁴⁴

Safvân b. Ümeyye Huneyn'de Hz. Peygamber'in kendisini serbest bıraktığı müddet içerisinde müşrik olarak bulunuyordu. İbn Hişâm'ın naklettiği bir rivâyete göre, Huneyn Gazvesi'nde Müslümanların dağılmasından memnun olan bir grup Mekkeli arasında Safvân b. Ümeyye'nin kardeşi de vardı. Safvân, kardeşinin "Artık bugün sihir bozulmuştur." sözü üzerine ona sert bir şekilde tepki göstermiş ve şöyle söylemişti:

⁴⁴¹ İbn Hişâm, IV, 49-51.

⁴⁴² İbn Hişâm, IV, 60-61; Vâkîdî, II, 853-854.

⁴⁴³ İbn Hişâm, IV, 83.

⁴⁴⁴ Vâkîdî, II, 863.

”Hevazin’den bir kişinin bana hakim olmasındansa Kureys’ten bir kişinin hakim olması daha iyidir.”⁴⁴⁵

Safvân b. Ümeyye’nin Ci’rane’de Müslüman Olması

Safvân b. Ümeyye Huneyn ganimetlerinin dağıtıldığı Ci’rane’de Müslüman olmuştur. Hz. Peygamber Huneyn Savaşı için ödünç olarak aldığı savaş malzemelerini geri vermek istediğinde onun Müslüman olmayı arzu ettiği bilinmektedir.⁴⁴⁶

Vâkıdî tarafından nakledilen bir rivâyette onun Ci’rane’de Huneyn ganimetlerinin çokluğundan etkilendiği görülmektedir. Rivâyetin devamından Hz. Peygamber’in Safvân b. Ümeyye’ye Huneyn ganimetlerinden cömertçe ihsanda bulunduğu anlaşılmaktadır.⁴⁴⁷

Tirmizî’nin naklettiği diğer bir rivâyette Safvân b. Ümeyye Hz. Peygamber hakkındaki düşüncesinin değişimini şöyle dile getirmektedir: “Hz. Peygamber insanlardan en çok buğzettiğim kişi iken Huneyn günü bana verdi ve vermeye devam etti ki insanlardan en çok sevdiğim kişi oldu.”⁴⁴⁸

Safvân b. Ümeyye incelediğimiz kaynakların tamamında Müellefe-i Kulûb arasında zikredilmektedir. Hz. Peygamber’in ona Huneyn ganimetlerinden 100 deve verdiği belirtilmektedir.⁴⁴⁹

Hadis kaynaklarımızdan Tirmizî’nin naklettiği diğer bir rivâyete göre Safvân b. Ümeyye, Hz. Peygamber’e bir miktar süt ve salatalık göndermiştir.⁴⁵⁰ Ayrıca Safvân b.

⁴⁴⁵ İbn Hişâm, IV, 86.

⁴⁴⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 401.

⁴⁴⁷ Vâkıdî, II, 854-855.

⁴⁴⁸ Tirmizî, Zekat, 30; İbnü’l-Esir, *Üsdü’l-Gâbe*, III, 24.

⁴⁴⁹ Bk. Ekler.

⁴⁵⁰ Tirmizî, İsti’zan ve Âdab, 18.

katıldığı bir düğün yemeğinde Hz. Peygamber'in tavsiyelerini beraberindekilere anlatmıştır.⁴⁵¹

2.51. Sâib b. Ebi's-Sâib

Nesebi Sâib b. (Sayfî b. Âiz) Ebi's-Sâib b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'dur. Babası Sayfî b. Âiz, Ebi's-Sâib künyesiyle meşhur olmuştur. Sâib b. Ebi's-Sâib, Kureyş kabilesinin Mahzûm koluna mensuptur.⁴⁵²

Kaynaklarda yer alan bilgilere göre, Sâib b. Ebi's-Sâib, Hz. Peygamber'in ortağı idi. Ayrıca Hz. Peygamber onun için şöyle söylemiştir: "Sâib, ne güzel ortaktır; ne mücadele yapar ne münâzaa yapar."⁴⁵³

İbn Hazm, Sâib b. Ebi's-Sâib'in ismini Bedir'de öldürülen müşriklerin listesinde zikretmekle beraber bunun ihtilafı bir husus olduğunu ifade etmektedir. Diğer bir rivâyete göre, Bedir'de öldürülmemiş, aksine bu olaydan sonra Müslüman olmuştur.⁴⁵⁴

Aynı kaynaktan geldiğini düşündüğümüz rivâyetlere göre Sâib b. Ebi's-Sâib, kalpleri İslâm'a ısındırılan kimselerdendir.⁴⁵⁵ İbn Hazm Sâib b. Ebi's-Sâib'i 100 deveden daha az ganimet verilen kimselerden zikreder.⁴⁵⁶

2.52. Saîd b. Yerbû'

Nesebi Saîd b. Yerbû' b. Ankese b. Âmir b. Mahzûm el-Kureşî el-Mahzûmî'dir.

Kureyş kabilesinin Mahzûm koluna mensup olan Saîd b. Yerbû'un hayatı ile ilgili verilen bilgilerden, onun lakabıyla anıldığını, "Saîd" adının kendisine Hz. Peygamber

⁴⁵¹ Tirmîzî, Taâm, 31.

⁴⁵² İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 310-311.

⁴⁵³ İbn Hişâm, II, 469; İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 310-311; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/3-4, 60.

⁴⁵⁴ İbn Hazm, s. 119.

⁴⁵⁵ İbn Hişâm, IV, 134-142; İbn Hazm, s. 194-196; Şâmî, V, 578.

⁴⁵⁶ İbn Hazm, s. 194-196.

tarafından verildiğini anlıyoruz. Mekke'nin fethinden önce Müslüman olmuş ve Huneyn Gazvesi'ne katılmıştır.⁴⁵⁷

Kaynaklarda Hz. Peygamber'in Huneyn ganimetlerinden Saîd b. Yerbû'a 50 deve ihsanda bulunduğu belirtilir.⁴⁵⁸

Vefât tarihi kesin olmamakla birlikte, Vâkıdî tarafından Muâviye'nin hilâfetinde hicrî 54 yılında vefat edenler arasında ismi zikredilmektedir.

2.53. Sayfî b. Âiz

Nesebi Sayfî b. Âiz Ebi's-Sâib b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'dur. Kureyş kabilesinin Mahzûm koluna mensup olan Sayfî b. Âiz, Ebi's-Sâib künyesiyle meşhur olmuştur.⁴⁵⁹

Sayfî b. Âiz'in Müellefe-i Kulûb olduğu bilgisi sadece Şâmî tarafından söylenmektedir. Kendisine ne kadar ganimet verildiği ile ilgili herhangi bir malumat bulunmamaktadır. Ayrıca Şâmî, Müellefe-i Kulûb listesinde hem Sayfî b. Âiz'i hem de oğlu Sâib b. Ebi's-Sâib'i zikretmektedir.⁴⁶⁰

2.54. Sehl b. Amr

Nesebi Sehl b. Amr b. Abd-i Şems b. Abd-i Vüdd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Lüeyy el-Kureşî el-Âmirî'dir.

Şâmî, farklı kaynaklardan elde ettiği rivayetlerden oluşturduğu Müellefe-i Kulûb listesinde, Süheyl b. Amr ile birlikte kardeşi Sehl b. Amr'ı da kalpleri İslam'a ısındırılan kimselerden zikrederek ona da 100 deve ganimet verildiğini belirtmektedir.⁴⁶¹

⁴⁵⁷ İbn Abdilberr, *el-İstâb*, s. 274.

⁴⁵⁸ İbn İshâk, s. 580-585; İbn Hişâm, IV, 134-142; İbn Sa'd, II, 152-157.

⁴⁵⁹ İbn Abdilberr, *el-İstâb*, s. 310-311.

⁴⁶⁰ Şâmî, V, 578. Ayrıca bk. Sâib b. Ebi's-Sâib Maddesi.

⁴⁶¹ Şâmî, V, 579.

2.55. Sehmî (Adiy b. Kays)

Nesebi Adiy b. Kays b. Huzâfe es-Sehmî'dir.⁴⁶² Kaynakların verdiği bilgilerden, bu kişinin ismi konusunda karışıklıkların olduğu görülmektedir.

İbn İshâk, Sehmî adlı kişinin Müellefe-i Kulûb'dan olduğu ve Huneyn ganimetlerinden kendisine 50 deve verildiği bilgisini vermektedir. İbn Hişâm'a göre bu kişinin adı Adiy b. Kays'dır.⁴⁶³

Farklı bir açıdan bakıldığında Sehmî diye nitelendirdiğimiz kimse, Rağîb el-İsfehânî tarafından "Sehm kabilesinden bir kişi" şeklinde Müellefe-i Kulûb listesinde zikredilmektedir.⁴⁶⁴

Adiy b. Kays ile ilgili İbn Abdilberr, Müellefe-i Kulûb içerisinde zikredildiğini fakat bunun kesin olmadığını ifade etmektedir.⁴⁶⁵

İbn Hacer, Adiy b. Kays ve Kays b. Adiy'in aynı kişi olduklarını belirtirken Adiy b. Kays'a 50 deve verildiğini İbn Hişâm'dan nakleder.⁴⁶⁶

Rivâyetlerden çıkardığımız sonuçlara göre, Sehmî adlı kişinin Sehm kabilesine mensup bir kimse olduğunu ve Huneyn ganimetlerinden kendisine 50 deve verildiğini söyleyebiliriz. Yine Sehm kabilesinden olan Kays b. Adiy'e Huneyn ganimetlerinden 100 deve verildiği ve Sehmî dediğimiz kişiden farklı birisi olduğu görülmektedir.⁴⁶⁷

2.56. Süfyân b. Abdülesed

Nesebi Süfyân b. Abdülesed b. Hilâl b. Abdillâh b. Amr b. Mahzûm'dur.

⁴⁶² Şâmî, V, 581.

⁴⁶³ İbn Hişâm, VI, 136.

⁴⁶⁴ İsfehânî, *el-Ağânî*, XIV, 302.

⁴⁶⁵ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 577.

⁴⁶⁶ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/ 3-4, 231-232; Şâmî, V, 581.

⁴⁶⁷ Bk. Kays b. Adiy Maddesi.

Kureyş kabilesinin Mahzûm koluna mensup olan Süfyân b. Abdülesed'in çocukları Habeşistan'a hicret eden Müslümanlardandı.⁴⁶⁸

Kendisinin ne zaman Müslüman olduğu ile ilgili bir bilgiye sahip değiliz. Kaynaklarda kalpleri İslâm'a ısındırılan kimselerden olduğu belirtilse de⁴⁶⁹ İbn Adilberr bu bilginin kesin olmadığını ifade etmektedir.⁴⁷⁰

2.57. Süheyl b. Amr el-Âmirî'

Nesebi Süheyl b. Amr b. Abd-i Şems b. Abd-i Vüdd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Lüeyy el-Kureşî el-Âmirî'dir. Künyesi Ebû Yezid'dir.⁴⁷¹

Kureyş kabilesinin ileri gelenlerinden Süheyl b. Amr Câhiliye döneminde Rifade⁴⁷² görevini yerine getirenlerdendi.⁴⁷³ Bununla birlikte onun, Kureyş'in etkili söz söyleyen hatiplerinden olduğunu söyleyebiliriz.⁴⁷⁴

Süheyl b. Amr'ın oğlu Abdullah, Habeşistan'a hicret eden Müslümanlardandı. Babası Abdullah'ı Mekke'ye dönüşü sırasında yakalayarak dininden dönmesi için uğraştıysa da, Abdullah b. Süheyl Bedir'de Müslüman saflarına katılarak Medine'ye gitmiştir.⁴⁷⁵

Sehle ve Ümmü Gülsüm adlarındaki kızlarının da Habeşistan'a hicret edip dönenler arasında ismi zikredilmektedir.⁴⁷⁶ Ayrıca Süheyl b. Amr'ın kardeşleri Salî b. Amr ve Sükrân b. Amr da Habeşistan'a hicret eden Müslümanlardandı.⁴⁷⁷

⁴⁶⁸ İbn Hazm, s. 52; Habeşistan'a hicret edenler için bk. Öztürk, *Etiyopya'da İslâmiyet*, I, 90-102.

⁴⁶⁹ İbn Hişâm, IV, 134-142; İbn Hazm, s. 194-196; İbn Adilberr, *el-İstîâb*, s. 296; İbn Hacer, II/ 3-4, 106; Şâmî, V, 579.

⁴⁷⁰ İbn Adilberr, *el-İstîâb*, s. 296; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/ 3-4, 106.

⁴⁷¹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/3-4, 146; Â. Köksal, VIII, 311.

⁴⁷² Rifade, yemek vermektir. Her yıl Mekke'de hacılar Arafat'tan Müzdelife'ye geldiklerinde Kureyş onlara yemek yedirirdi. Bu konukluğa Rifade denirdi. Bkz. Taberî, II, 335.

⁴⁷³ İbn Hişâm, II, 320-321.

⁴⁷⁴ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/3-4, 146.

⁴⁷⁵ İbn Hişâm, II, 10.

⁴⁷⁶ İbn Hişâm, II, 6; Öztürk, *Etiyopya'da İslâmiyet*, I, 116-117.

⁴⁷⁷ İbn Hazm, s. 54; Öztürk, *Etiyopya'da İslâmiyet*, I, 93.

Hız. Peygamber'in eşi Hz. Hatice ve amcası Ebû Tâlib'in vefatının ardından eman arayışı ile Taif'e gittiği fakat bu girişiminden olumlu bir sonuç alamayınca Mekke'ye geri dönmek için yola çıktığı bilinmektedir. Mekkeliler Hz. Peygamber'in Taif'ten döndüğünü haber aldıklarında onun Mekke'ye girmesine izin vermemek üzere anlaştılar. Bunun üzerine Hira mağarasına gelen Hz. Peygamber bazı Mekkelilere haber göndererek Mekke'ye girebilmek için eman istemişti.

İbn Hişâm'da yer alan bir rivâyete göre Hz. Peygamber'in Taif dönüşünde eman için haber gönderdiği Mekkelilerden birisi Süheyl b. Amr'dı. Onun Hz. Peygamber'in eman talebine: “*Benî Âmir, Benî Ka'b'ı ahd ve emana almıyor*” şeklinde cevap verdiği nakledilmektedir.⁴⁷⁸ Bununla birlikte farklı bir rivayette Süheyl b. Amr'ın Hz. Peygamber'in eman teklifini kabul ederek onun Mekke'ye girmesini sağladığı ifade edilmektedir.⁴⁷⁹

Sonuç olarak Hz. Peygamber'in Mekkelilerden Süheyl b. Amr'a eman talebiyle haber göndermesini göz önünde bulundurduğumuzda, onun Müslümanlara karşı ılımlı bir tavır sergilediğini söylemek mümkündür.

Bedir Savaş'ında Süheyl b. Amr

Kaynaklarda belirtildiği üzere Mekke'de şerefli bir konuma sahip olan Süheyl b. Amr Bedir Savaşı'na müşrik saflarında katılmış ve esir düşmüştü.⁴⁸⁰

Bedir Gazvesi'nde Süheyl b. Amr esir alınarak Hz. Peygamber'e getirilince, Ömer b. Hattâb'ın ona karşı öfkelenildiğini gören Hz. Peygamber onun hakkında: “*Ya Ömer, onu bırak, ileride hoşuna gidecek bir tavır alacaktır.*” demiştir. Daha sonra ele alacağımız

⁴⁷⁸ İbn Hişâm, II, 20-21.

⁴⁷⁹ Taberî, II, 373.

⁴⁸⁰ İbn Hişâm, II, 384; İbn Hazm, s. 122.

üzere Süheyl'in bu tutumunun Hz. Peygamber'in vefatı sonrasında yaşanan irtidat olaylarının yatışmasında etkili olduğunu anlıyoruz.⁴⁸¹

Yukarıda zikredildiği üzere, Süheyl'in oğlu Abdullah b. Süheyl Habeşistan'a hicret etmiş ancak babası tarafından hapsedildiği için Medine'ye hicret edememişti. Onun Bedir Savaşı'nda Abdullah b. Süheyl Hz. Peygamber'in ordusuna geçerek Medine'ye gitmeyi başarmıştır.⁴⁸²

Süheyl b. Amr'ın Hudeybiye Anlaşmasındaki Fonksiyonu

Hudeybiye anlaşmasını sağlamak üzere Mekkeliler, Hz. Peygamber'e Süheyl b. Amr ve Huveytib b. Abdiluzzâ'yı göndermişlerdi.⁴⁸³

Hz. Peygamber'in Hudeybiye'de Süheyl b. Amr'ın gelişi duyulunca Süheyl'in ismi ile tefeül ederek beraberindekilere "işiniz kolaylaştı" dediği ifade edilmektedir. İbn Hişâm'ın naklettiğine göre, Hz. Peygamber Süheyl b. Amr'ın geldiğini görünce Kureyş'in barışmak niyetinde olduğunu anlamıştı.⁴⁸⁴

Kaynaklarda Hz. Peygamber ve Süheyl b. Amr arasında anlaşma metni yazılırken Süheyl'in "Muhammedün Resûlüllah" ifadesine karşı çıktığı onun yerine "Muhammed b. Abdillah" yazdırıldığı nakledilmektedir.⁴⁸⁵

Anlaşma yazılırken Süheyl b. Amr'ın oğlu Ebû Cendel'in gelmesine rağmen anlaşma tamamlandığından dolayı Ebû Cendel babasına geri verilmiştir.

Süheyl'in diğer oğlu Abdullah b. Süheyl Müslümanlardan Hudeybiye anlaşması için şahit tutulanlardandır.⁴⁸⁶

⁴⁸¹ Vâkıdî, I, 107.

⁴⁸² İbn Hazm, s. 56-57.

⁴⁸³ Taberî, II, 441.

⁴⁸⁴ İbn Hişâm, III, 435.

⁴⁸⁵ İbn Hişâm, III, 436-437.

⁴⁸⁶ İbn Hişâm, III, 437-438.

Kaynaklarda verilen bilgilerden Hudeybiye anlaşmasından bir yıl sonra gerçekleştirilen kaza umresi için Mekke'de bulunan Müslümanlara, anlaşma şartları gereğince üçüncü günün sonunda Müslümanlara sürenin bittiğini bildirmek üzere Mekkeliler Süheyl b. Amr ve Huveytib b. Abdiluzzâ'yı göndermişlerdi.⁴⁸⁷

Ulaşabildiğimiz rivâyetlerden anlaşıldığı üzere Süheyl b. Amr'ın diplomatik yönü dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda onun Kureyş kabilesine mensup olup, daha önce zikrettiğimiz üzere iyi bir hatip olmasının da etkili olduğu görülmektedir.

Mekke'nin Fethinde Süheyl b. Amr

Hudeybiye anlaşmasını ihlal ederek Benî Bekirlerle birlikte Huzaalılara karşı gizlice savaşan Mekkeliler arasında Süheyl b. Amr da bulunuyordu.⁴⁸⁸ Bu olay üzerine Hz. Peygamber'in Mekke'nin fethi için yola çıktığı bilinmektedir.

Kaynaklarda yer alan bir rivâyette, Mekke'nin fethi öncesinde Süheyl b. Amr, Safvân b. Ümeyye ve İkrime b. Ebî Cehil'in Mekke'nin girişinde savaşmak için bir grup askeri toplanmışlardı. Halid b. Velid'in kumandanlığında bir grup askerin geçişinde yaşanan kısa bir çarpışmanın ardından öldürülme korkusuyla Süheyl b. Amr'ın atlı olarak kaçtığı belirtilmektedir.⁴⁸⁹

Vâkıdî'nin bildirdiğine göre Mekke'nin fethedildiği gün Abdullah b. Süheyl babası için Hz. Peygamber'den eman istemişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber Süheyl b. Amr için eman vermiştir.⁴⁹⁰

Hz. Peygamber Mekke'ye girince tavafın adından şöyle seslendi: "Ey kavmim ne düşünürsünüz? Sizlerin bana yaptıkları yerine ben size nasıl davranayım?". Bunun

⁴⁸⁷ Taberî, II, 458.

⁴⁸⁸ Diyârbekrî, II, 77.

⁴⁸⁹ Vâkıdî, II, 823; Taberî, III, 118.

⁴⁹⁰ Vâkıdî, II, 846-847.

üzerine henüz Müslüman olmamış bulunan Süheyl b. Amr Hz. Peygamber'e affedilmelerini umduğunu söylemiştir.⁴⁹¹

Süheyl b. Amr'ın Ci'rane'de Müslüman Olması

Süheyl b. Amr, Mekke'nin fethinden sonra Hz. Peygamber'in beraberinde Huneyn Gazvesi'ne katılmıştır. Hz. Peygamber kendisine Huneyn ganimetlerinden 100 deve ihsan etmiştir.⁴⁹²

İncelediğimiz kaynakların tamamında Müellefe-i Kulûb arasında ismi zikredilmektedir.⁴⁹³

Süheyl b. Amr'ın Müslüman olduktan sonra özellikle Hz. Peygamber'in vefatının ardından önemli yararlılıkları olduğu görünmektedir. Hz. Peygamber vefat edince, Mekkelilerin birçoğu irtidat etmek istediler. Bunun üzerine Süheyl b. Amr kalktı ve bir konuşma yaptı. Halkın İslam dini üzerinde sebat etmesi için Hz. Ebû Bekir'in Medine'deki hutbesini andıran konuşmasıyla Mekke'de irtidat olaylarının yatışmasını sağladığı belirtilmektedir.⁴⁹⁴

Süheyl b. Amr Hz. Ömer'in halifeliğinde Şam'a gitmiş, orada Amvas vebasından vefat etmiştir.⁴⁹⁵

2.58. Süheyl b. Amr el-Cumahî

Kureyş kabilesinin Benî Cumah koluna mensuptur.

İbn Hacer *el-İsâbe* adlı eserinde Süheyl b. Amr el-Âmirî'yi Müellefe-i Kulûb'dan zikretmekle birlikte Süheyl b. Amr el-Cumahî adlı farklı bir kişinin de kalpleri İslâm'a ısındırılanlardan olduğunu ifade etmektedir.⁴⁹⁶

⁴⁹¹ Taberî, II, 474.

⁴⁹² İbn Hişâm, IV, 134-142; İbn Hazm, s. 194-196; Şâmî, V, 579.

⁴⁹³ Bk. Ekler.

⁴⁹⁴ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, II, 480.

⁴⁹⁵ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/3-4, 147.

Yaptığımız araştırmada Süheyl b. Amr el-Cumahî'nin Müellefe-i Kulûb'dan olduğunu destekleyen farklı bir rivayete ulaşamadığımızı belirtmek istiyoruz.

2.59. Şeybe b. Osman b. Ebî Talha

Nesebi Şeybe b. Osman b. Ebî Talha b. Abdiluzzâ b. Osman b. Abdiddâr b. Kusay el-Kureşî el-Abderî el-Hacebî el-Mekkî'dir.

Kureyş kabilesine mensuptur. Babası Osman b. Ebî Talha Uhud'da Ali b. Ebî Tâlib tarafından öldürülmüştü.⁴⁹⁷ Şeybe b. Osman Uhud Savaşı'nda babasıyla birlikte pek çok yakınını da kaybetmiştir.⁴⁹⁸

Şeybe b. Osman Mekke'nin fethinde Müslüman olmuş ve daha sonra Hz. Peygamber'le birlikte Huneyn gazvesine katılmıştır. Diğer bir rivâyete göre, Huneyn Gazvesi'nde Müslüman olmuştur.

İbn Hişâm'ın naklettiği, İbn Abdilberr'in *el-İstîâb* adlı eserinde de karşımıza çıkan bir rivâyette Huneyn Savaşı'na Hz. Peygamber'le beraber katılan Şeybe b. Osman'ın Hz. Peygamber'den intikam almak istemesinden bahsedilmektedir. Huneyn savaşında Şeybe b. Osman, Hz. Peygamber'in ordusu bir ara dağılmca, ondan intikam alabileceğini düşünmüştü. Çünkü yukarıda da zikrettiğimiz üzere Şeybe, babasını ve yakınlarını Uhud savaşında kaybetmişti. Onun, bunu yapmak istediğinde hissettiği acizlik ve halsizlik nedeniyle bu girişiminde başarılı olamamıştır.⁴⁹⁹

Konumuz açısından Şeybe b. Osman b. Ebî Talha'nın bazı kaynaklarda Müellefe-i Kulûb'dan birisi olarak zikredilmesi dikkatimizi çekmektedir.⁵⁰⁰

⁴⁹⁶ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/3-4, 147.

⁴⁹⁷ İbn Abdilberr *el-İstîâb* adlı eserinde Osman b. Talha'nın kim tarafından öldürüldüğü ile ilgili çelişkiye düşmektedir. Bk. İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 336, 555.

⁴⁹⁸ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 555.

⁴⁹⁹ İbn Hişâm, IV, 87; İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 336

⁵⁰⁰ İbn Hişâm, IV, 134-142; İbn Hazm, s. 194-196; İbn Abdilberr, s. 336.

İbn Hazm ve İbn Abdilberr, onun kalpleri İslâm'a ısındırılan kimselerin faziletlilerinden olduğunu belirtmektedir.⁵⁰¹ Şeybe'ye Huneyn ganimetlerinden 100 deveden daha az miktarda ganimet verilmiştir.⁵⁰²

Rivayetlerden çıkardığımız sonuçlara göre Şeybe b. Osman'ın Mekke'nin fethinde, pek çok Mekkeli gibi Müslüman olmak durumunda kaldığı ifade edilebilir. Huneyn Savaşı'nda Hz. Peygamber'den intikam almak istemesi, onun İslâm'ı tam olarak benimsemediğini göstermektedir. Bu bağlamda Hz. Peygamber, Huneyn ganimetlerinden verdikten sonra onun iyi bir Müslüman olduğunu söyleyebiliriz.

Son olarak Şeybe b. Osman'ın Mekke'deki konumunu göstermesi bakımından önem arz eden bir bilgiyi sunmak istiyoruz. Mekke'nin fethi sonrasında Kâbe'nin Hicâbe vazifesi Osman b. Talha'da idi. Hz. Peygamber, Kâbe anahtarlarını bulundurma vazifesini yine Osman b. Talha'ya ve onunla birlikte amcasının oğlu Şeybe b. Osman'a verdi. Böylece onlar Kâbe'nin hâcipliğini üstlendiler.⁵⁰³

Muâviye'nin hilâfetinin sonlarında, bir rivâyete göre de Yezid halîfe olduğunda vefât ettiği bilinmektedir.⁵⁰⁴

2.60. Tuleyk b. Süfyân

Nesebi Tuleyk b. Süfyân b. Abd-i Menâf'dır.

Kaynaklarda Tuleyk b. Süfyân Huneyn ganimetlerinden Hz. Peygamber'in kendilerine ganimet verdiği kimselerden birisi olarak zikredilir.⁵⁰⁵

⁵⁰¹ İbn Hazm, s. 194-196; İbn Abdilberr, s. 336.

⁵⁰² İbn Hazm, s. 194-196.

⁵⁰³ İbn Hişâm, II, 130; İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 336; Ünal, "Kâbe", *DİA*, XXIV, 19.

⁵⁰⁴ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 336.

⁵⁰⁵ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 369; Şâmî, V, 578. İbn Hişâm tarafından nakledilen Müellefe-i Kulûb listesinde sadece Hakîm'in babası Tuleyk b. Süfyân yer almaktadır. Bk. İbn Hişâm, IV, 135-142; İbn Hazm, s. 194-196.

Tuleyk b. Süfyân'a verilen ganimet miktarı ile ilgili İbn Hazm, Hz. Peygamber'in kendilerine 100 deveden daha az miktarda ganimet verdiği kimselerden olduğunu ifade etmektedir.⁵⁰⁶

2.61. Umeyr b. Ahnes b. Şerîk

Nesebi Umeyr b. Ahnes b. Şerîk b. Amr b. Vehb b. Alâc b. Ebî Seleme b. Abduluzza b. Gayra b. Avf b. Sakif es-Sekafi'dir.

Müellefe-i Kulûb kabul edilen Ahnes b. Şerîk'in oğlu Umeyr b. Ahnes de Hişâm b. Kelbî tarafından kalpleri İslâm'a alıştırılan kişilerdendir. İbn Hacer tarafından nakledilen bu rivâyete göre Hz. Peygamber Umeyr b. Ahnes b. Şerîk'e Huneyn ganimetlerinden 50 deve vermiştir.⁵⁰⁷

Rivâyetler ışığında hem Ahnes b. Şerîk'in hem de oğlu Umeyr b. Ahnes'in Müellefe-i Kulûb olarak nitelendirildiği ortaya çıkmaktadır.⁵⁰⁸ Fakat bu bilgilerimizi destekler mahiyette herhangi bir rivâyete rastlayamadık.

2.62. Umeyr b. Vedeka (Vezeka)

Kaynaklarda hayatına dair oldukça sınırlı bilgiler bulunmaktadır. Ulaşabildiğimiz rivayetleri incelediğimizde ismi ile ilgili ihtilaflar dikkatleri çekmektedir.

Halife b. Hayyât'ın *Târih* adlı eserinde Müellefe-i Kulûb arasında zikretmiş olduğu Umeyr b. Vezeka adlı kişi,⁵⁰⁹ farklı kaynaklarımızda Umeyr b. Vedeka şeklinde karşımıza çıkmaktadır.⁵¹⁰

İbn Abdilberr ve kendisinden nakleden İbn Hacer, Hz. Peygamber'in Umeyr b. Vedeka'ya Huneyn sonrasında Ci'râne'de toplanan ganimetlerden 100 deveden daha az

⁵⁰⁶ İbn Hazm, s. 194-196.

⁵⁰⁷ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III/5-6, 29.

⁵⁰⁸ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III/5-6, 29; Şâmî, V, 581.

⁵⁰⁹ Halife b. Hayyât, *Târih*, s. 43.

⁵¹⁰ Bk. Ekler.

miktarda ganimet verdiğini kaydetmektedir. İbn Hacer buna ek olarak Müellefe-i Kulûb listesinde, İbn İshâk'ın Umeyr b. Vedeka yerine Umeyr b. Vehb el-Cumahî'yi zikrettiğini belirtmektedir.⁵¹¹

Şâmî ise eseri *Sübülü'l-Hüdâ*'da hem Umeyr b. Vedeka'yı hem de Umeyr b. Vehb el-Cumahî'yi kalpleri İslam'a ısındırılanlardan zikreder.⁵¹²

Sonuç olarak, Halife b. Hayyât'ın Müellefe-i Kulûb listesinde zikredilen Umeyr b. Vezeka adlı kişinin kaynakların bir kısmında Umeyr b. Vedeka şeklinde yer almaktadır. Bu ismin bu şekilde farklı yazılış biçimlerinin, tarihî rivâyetlerin aktarımı esnasında karşımıza çıkan yazım (noktalama) hatasından kaynaklandığını düşünmek mümkündür.

İbn Hişâm ve daha sonra gelen bazı müelliflerce Müellefe-i Kulûb listelerinde Umeyr b. Vedeka veya Vezeka yerine Umeyr b. Vehb'in zikredildiği anlaşılmaktadır.

2.63. Umeyr b. Vehb b. Halef

Nesebi Umeyr b. Vehb b. Halef b. Huzâfe b. Cumah el-Kureşî el-Cumahî'dir. Ebû Ümeyye şeklinde künyelenir. Umeyr b. Vehb, Bedir Gazvesi'nde müşriklerin safında savaşa katılmıştır. Bu savaşta Hz. Peygamber'in ordusundaki askerlerin durumunu öğrenmek üzere Kureyşliler Umeyr b. Vehb'i görevlendirmişlerdi.⁵¹³

Kaynaklarda Bedir Savaşı'nda Kureyşlilerin yenilgisinin ardından Kureyş'in ileri gelenlerinden Safvân b. Ümeyye ve Umeyr b. Vehb arasında geçen diyalog zikredilir. Bir rivâyete göre, Umeyr b. Vehb çocuklarının maddî ve manevî sorumluluğunu üstlenen Safvân'ın teşvikiyle Hz. Peygamber'i öldürmek üzere Medine'ye gitmek istedi. Rivâyetin devamından Bedir Savaşı'nın intikamını almak üzere Medine'ye giden

⁵¹¹ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 487; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III/5-6, 36.

⁵¹² Şâmî, V, 581.

⁵¹³ İbn Hişâm, II, 357-358.

Umeyr b. Vehb'in Hz. Peygamber'in huzurunda Müslüman olduğu ve Mekke'ye geri döndüğü nakledilir.⁵¹⁴

Müslüman olduktan sonra Mekke'ye dönmek için Hz. Peygamber'den izin isteyen Umeyr b. Vehb, Hz. Peygamber'e "Ey Allah'ın Resûlü, ben bundan önce Müslümanlara eziyet ediyordum, şimdi de bana izin ver Mekke'ye gideyim, insanları Allah'a davet edeyim ve daha önce ashabını rahatsız ettiği gibi, şimdi de kafirleri rahatsız edeyim". şeklinde düşüncelerini ifade etmişti. Mekke'ye gelince onun gayretiyle pek çok kişi Müslüman oldu. Umeyr b. Vehb daha önce Müslümanlara din konusunda gösterdiği eziyeti, Müslüman olduktan sonra muhalefet edenlere karşı göstermiştir.⁵¹⁵

İbn Hişâm tarafından Umeyr b. Vehb'in Uhud Savaşı'nda şehit olduğu nakledilmekte⁵¹⁶ ise de bunun yazım hatasından kaynaklanmış olması muhtemeldir. Zîra yine İbn Hişâm'ın eserinde Uhud sonrası dâir Umeyr b. Vehb'in hayatı hakkında bilgiler bulunmaktadır.⁵¹⁷ Bu konuda Halife b. Hayyât, Umeyr b. Vehb'in Müellefe-i Kulüb arasında zikredilişinin hata olduğu bilgisini vermektedir.⁵¹⁸

Hz. Peygamber Umeyr b. Vehb'e Huneyn ganimetlerinden 100 deveden daha az ganimet vermiştir.⁵¹⁹ Bununla birlikte bazı kaynaklarda ona 50 deve ganimet verildiği de ileri sürülmektedir.⁵²⁰

Müellefe-i Kulüb kabul edilen Umeyr b. Vehb'in, iklim koşulları ve hasat mevsimi nedeniyle Tebuk seferine çıkan Hz. Peygamber'le birlikte gitmeyip, sonradan pişman olarak yolda Hz. Peygamber'e yetişenler olduğunu söyleyebiliriz.⁵²¹

⁵¹⁴ İbn Hişâm, II, 316-317; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III/5-6, 36.

⁵¹⁵ İbn Hişâm, II, 318-319; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II, 132-133.

⁵¹⁶ İbn Hişâm, III, 135.

⁵¹⁷ İbn Hişâm, IV, 130-143.

⁵¹⁸ Halife b. Hayyât, *Târîh*, s. 43.

⁵¹⁹ İbn İshâk, s. 580-585; İbn Hişâm, IV, 135-142; Taberî, II, 86-94; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II, 268-273; Şâmî, V, 581.

⁵²⁰ İbnü'l-Esîr, II, 268-273; Şâmî, V, 581.

Rivâyetlerden çıkan sonuçlara göre İbn İshâk ve İbn Hişâm tarafından nakledilen Umeyr b. Vehb'in Uhud gazvesinde vefât ettiğine dâir yer alan bilginin tekrar gözden geçirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Zira bu bilgi Müellefe-i Kulûb kabul edilenlerin tespiti noktasında önem arz etmektedir.

2.64. Uyeyne b. Hısn

Nesebi Uyeyne b. Hısn b. Huzeyfe b. Bedr b. Amr b. Ceriyye b. Levzân b. Sa'lebe b. Adiy b. Fezâre el-Fezârî'dir. Künyesi Ebû Mâlik'dir. İsmi Huzeyfe olduğu söylenir. Lâkâbı Uyeyne idi.⁵²²

Vâkıdî'den nakledildiğine göre, Uyeyne b. Hısn'ın memleketinin otları azalıp hayvanlar için verimsiz hale gelmişti. Bunun üzerine Uyeyne'nin, Hz. Peygamber ile görüşüp Medine yakınlarında hayvanlarını otlatmak üzere ondan üç aylık izin istemiştir. Rivâyetin devamında Uyeyne b. Hısn'ın, izni bittiğinde Medine'den henüz ayrılmışken geri dönerek Hz. Peygamber'in otlamakta olan develerini aldığından bahsedilir.⁵²³

İslam tarihinde Zû Kared Gazvesi olarak bilinen bu olay ile ilgili İbn Hişâm, Hasan b. Sâbit'in Uyeyne hakkındaki bir şiirini zikretmektedir.⁵²⁴

Fezâre kabilesinden olan Uyeyne b. Hısn, aynı zamanda Hendek Savaşı'nda Gatafan'ın kumandanlarından birisiydi.⁵²⁵ Hendek Gazvesi'ne Mekke dışından katılan Gatafan yöneticilerinden Uyeyne b. Hısn Hz. Peygamber'le anlaşma yapmak istemiş, savaştan geri dönmelerine karşılık Medine meyvalarının üçte birinin verilmesi isteğinde bulunmuştu.

Tüm bu bilgilerde onun dünya servetine düşkünlüğü dikkat çekmektedir.

⁵²¹ İbn Hişâm, IV, 159.

⁵²² İbn Hacer, *el-İsâbe*, III/5-6, 55-56.

⁵²³ İbn Hişâm, III, 293-298; Taberî, II, 430-431.

⁵²⁴ İbn Hişâm, III, 298-299.

⁵²⁵ İbn Hişâm, III, 224.

Uyeyne b. Hısn'ın Müslüman Olması

Vâkıdî'nin zikrettiği Uyeyne ve Hâris b. Avf arasında geçen konuşmadan, Uyeyne'nin İslâm dinini içine sindiremediğini anlıyoruz. Uyeyne b. Hısn, kendisinden önce iman eden Müslümanların övüneceğini düşünerek çekinip Müslüman olmaya cesaret edememişti. Ancak Mekke fethinin öncesinde Uyeyne b. Hısn, Hz. Peygamber'in yanına birçok Arap kabilelerinin toplanarak fetih için hazırlık yaptığını öğrendi. Bunun üzerine Mekke'den dönen Ferve b. Hübeyre ile konuşup Hz. Peygamber'in gâlip geleceğini anladığında Uyeyne Müslüman olmaya karar vermiştir.⁵²⁶

Vâkıdî, Uyeyne b. Hısn'ın kavminden bazı kimselerle hemen yola çıkarak Medine'ye geldiğini belirtmektedir. Hz. Peygamber'in yola çıktığını öğrenince arkalarından giderek Arc mevkiinde Hz. Peygamber'e yetiştiği ve Müslüman olduğu kaydedilmektedir.

Hz. Peygamber'in Mekke'nin fethi için ordusunu savaş düzenine koyması sırasında Uyeyne b. Hısn, kabilelerin sancak ve bayraklar aldıklarını görünce, canının sıkıntısından parmaklarını ısırmağa başlamıştı.⁵²⁷ Hatta Abbâs b. Mirdâs'ın atlar üzerinde Süleymoğullarından 900 kişi ile geldiğini gören Uyeyne'nin, kavminin daha üstün olduğundan bahsederek Hz. Peygamber'in yanında Abbâs b. Mirdâs ile tartışmıştır.⁵²⁸

Huneyn Gazvesi ve Sonrasında Uyeyne b. Hısn

Uyeyne b. Hısn, Mekke'nin fethinin ardından Hz. Peygamber ile Taif Muhasarası'na ve Huneyn Gazvesi'ne katılmıştır. İbn Hişâm tarafından nakledildiğine göre Taif Kuşatması kaldırılıp geri dönme kararı verildiğine Uyeyne gizli niyetini açıklamıştı.

⁵²⁶ Vâkıdî, II, 729-731.

⁵²⁷ Vâkıdî, II, 802-804.

⁵²⁸ Vâkıdî, II, 813-814.

Anlaşıldığı üzere o, Sakîf kabilesinin özelliklerinden bahsedip, dünyalık birtakım faydalar umarak bu savaşa katıldığını belirtmekteydi.⁵²⁹

Ci'rane'de Hevâzin elçiler heyeti geldiğinde Hz. Peygamber'in isteğiyle herkes esirleri geri vermeyi kabul ederken sadece üç kişi buna razı olmamıştı. Bilindiği üzere bu üç kişi arasında Uyeyne b. Hısn da bulunuyordu.⁵³⁰

Kaynaklarda Uyeyne'nin Müellefe-i Kulûb'dan olduğu ve kendisine 100 deve ganimet verildiği zikredilmektedir.⁵³¹ İbn Hacer, herhangi bir sebep belirtmeksizin Uyeyne b. Hısn'ı Müellefe-i Kulûb kabul etmenin doğru olmadığını ileri sürmektedir.⁵³²

Daha sonra Hz. Peygamber tarafından Beni Temîm üzerine gönderildi.⁵³³ Fakat Hz. Ebû Bekir'in hilafeti zamanında irtidat ettiği belirtilmektedir.⁵³⁴ Bir müddet sonra tekrar Müslüman olduğu anlaşılan Uyeyne'nin hayatı boyunca hep kusurlu olarak yaşadığı kaydedilmektedir.⁵³⁵ Bu bağlamda başlangıçta Hz. Peygamber'in kendisine Huneyn ganimetlerinden vermesi sebebiyle Müellefe-i Kulûb'dan olduğu bilinen Uyeyne'nin irtidat etmesi sebebiyle bu sınıf içerisinde kabul görmediği anlaşılmaktadır.

Diyârbekri, eserinde yer verdiği sınıflandırmada Hz. Peygamber'in Müellefe-i Kulûb'dan bazı kimselere ganimet verilmesinin sebebinin onların kötülüklerinden korunmak için olduğu ifade etmektedir. Uyeyne b. Hısn bu kimselerden zikredilir.⁵³⁶

Hz. Peygamber onun hakkında "el-Ahmak el-Mut'a" (sözü tutulan ahmak) dediği nakledilmektedir.⁵³⁷

⁵²⁹ İbn Hişâm, IV, 127.

⁵³⁰ İbn Hişâm, IV, 132.

⁵³¹ İbn Hişâm, IV, 135-142; Şâmî, V, 581.

⁵³² İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/5-6, 55-56.

⁵³³ İbn Hişâm, IV, 269.

⁵³⁴ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/5-6, 55-56.

⁵³⁵ İbn Hazm, s. 194-196.

⁵³⁶ Diyârbekrî, II, 113-115.

⁵³⁷ Süheylî, *er-Ravdu'l-Ünüf*, VII, 287-288.

2.65. Ühayha b. Ümeyye

Nesebi Ühayha b. Ümeyye b. Halef b. Vehab b. Huzâfe b. Cumah el-Cumahî'dir.

Kureyş kabilesinin seçkin kimselerinden Safvân b. Ümeyye'nin kardeşidir. Babaları Ümeyye b. Halef, Hz. Peygamber'e düşmanlık edenlerdendi.

Hayatı ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşamamış bulunuyoruz. Kaynaklarda Müellefe-i Kulûb olarak zikredilmektedir.⁵³⁸ Ühayha b. Ümeyye b. Halef'in Müellefe- i Kulûb'dan olduğu bilgisini İbn Hacer, Abdân el- Mervezî'den nakletmiştir.⁵³⁹

2.66. Vâbısa b. Hâlid

Nesebi Vâbısa b. Hâlid b. Abdullah b. Amr b. Mahzûm el-Kureşî el-Mahzûmî'dir.

Kureyş kabilesinin Mahzûm koluna mensup olan Vâbısa b. Hâlid, İbn Hacer'in *el-İsâbe* adlı eserinde belirttiği üzere, Hişâm b. Kelbî tarafından Müellefe-i Kulûb kabul edilir.⁵⁴⁰

Kaynaklarımızda bu rivayet dışında kendisi ile ilgili herhangi bir bilgiye tesâdüf olunamamıştır.

2.67. Verkâ b. Hâbis

Nesebi Verkâ b. Hâbis b. İkal b. Muhammed b. Süfyân el-Mücâşî et-Temîmî ed-Dârimî'dir.

İbn Hacer diğer kaynaklarda rastlamadığımız bir bilgi sunmaktadır. Buna göre Ahmed b. Sinan Medâinî'den rivâyetle Akra' b. Hâbis'in kardeşi Verkâ b. Hâbis de Müellefe-i Kulûb kabul edilmektedir.⁵⁴¹

⁵³⁸ İbn Hişâm, IV, 134-142; İbn Hazm, s. 194-196; İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 73; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/ 1-2, 21; Şâmî, V, 577.

⁵³⁹ Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/1-2, 21.

⁵⁴⁰ İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 310.

⁵⁴¹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 317.

2.68. Yezîd b. Ebî Süfyân

Kureyş kabilesinin önde gelenlerinden Ebû Süfyân b. Harb'in oğludur. Babası gibi Mekke'nin fethinde Müslüman olmuştur. Daha sonra Hz. Peygamber'le birlikte Huneyn Gazvesi'ne katıldığı kaynaklarda yer almaktadır.⁵⁴²

Kaynaklarda yer alan bilgilere göre, Huneyn ganimetlerinin dağıtımında Hz. Peygamber babası Ebû Süfyân'a 100 deve ve 40 ukıyye verdiğinde, Ebû Süfyân'ın oğulları için de ganimet istemesi üzerine Hz. Peygamber, Yezid b. Ebî Süfyân'a da 100 deve ve 40 ukıyye vermiştir.⁵⁴³

2.69. Zeydü'l- Hayl

Nesebi Zeydü'l- Hayl b. Mühelhil b. Zeydmünhib et-Tâî'dir. Zeydü'l-Hayl şâir ve dili etkili bir biçimde kullanabilen iyi bir hatipti.⁵⁴⁴

Mekke'nin fethi sonrasında⁵⁴⁵ Benî Tay kabileleriyle beraber Medine'ye gelerek Müslüman olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda onun, Benî Tay temsilcilerinin başkanı olduğunu söyleyebiliriz. Hz. Peygamber Benî Tay temsilcilerine İslâm dinini anlatınca, hep birlikte Müslüman oldular.⁵⁴⁶

Muahhar kaynaklardan Şâmî'nin naklettiği bir rivayete göre, Zeydü'l-Hayl Müellefe-i Kulûb arasında zikredilmektedir.⁵⁴⁷ Kaynaklarda verilen bilgilerden, Hz. Peygamber'in, Müslüman olduktan sonra Zeydü'l-Hayl'in ismini Zeydü'l-Hayr şeklinde değiştirdiğini ve kendisine ikta yoluyla arazi verdiğini anlıyoruz.⁵⁴⁸

⁵⁴² İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 759-760.

⁵⁴³ İbn Sa'd, II, 152-157; İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 759-760; İbn Seyyidünnâs, II, 260; Şâmî, V, 582; Diyârbekrî, II, 113-115.

⁵⁴⁴ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 252.

⁵⁴⁵ Benî Tayy kabilelerinin Mekke'ye gelişi, hicri 10 yılında (Taberî, *Târih*, III, 166) bazı kaynaklara göre ise hicri 9. yılında idi (İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 252).

⁵⁴⁶ İbn Hişâm, IV, 224; İbn Sa'd, I, 321; Â. Köksal, X, 6-7.

⁵⁴⁷ Şâmî, V, 578.

⁵⁴⁸ İbn Kuteybe, *Maârif*, s. 229.

Konumuzla ilgili diğeri bir rivâyette, Hz. Ali'nin Yemen'den gönderdiği altının Hz. Peygamber tarafından dört kişi arasında paylaştırıldığından bahsediliyor. Bu kişilerden birisi Zeydü'l-Hayl olarak ifade edilmekle beraber ilgili rivâyette diğeri üç kişinin de Müellefe-i Kulûb'dan olduğu görülmektedir.⁵⁴⁹

Vefât tarihini tam olarak bilemediğimiz Zeydü'l-Hayl'ın bir rivâyete göre Hz. Ömer'in hilâfedinin sonlarında vefat ettiği belirtilmektedir.⁵⁵⁰

2.70. Züheyr b. Ebî Ümeyye

Nesebi Züheyr b. Ebî Ümeyye b. Muğîre b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'dur. Kureys kabilesinin Mahzûm koluna mensup olan Züheyr b. Ebî Ümeyye, Hz. Peygamber'in eşi Ümmü Seleme'nin⁵⁵¹ kardeşi idi.⁵⁵²

Müslüman olmadan önce Züheyr b. Ebî Ümeyye, Hz. Peygamber'i açıkça yalanlayan, getirdiklerini reddeden ve yaptıklarını yeren bir kimse olduğu kaynaklarda belirtilir.⁵⁵³ İbn Hazm *el-Cevâmi'* adlı eserinde onu, Hz. Peygamber'e düşmanlık edenler arasında zikreder.⁵⁵⁴

İslâm'ın ilk yıllarında Benî Hâşim ve Benî Muttalib'e karşı Mekkelilerin sosyal ve ekonomik boykot uyguladıklarına daha önce değinmiştik. Züheyr'in annesi, Benî

⁵⁴⁹ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 252; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/ 3-4, 34-35. Ayrıca bu paylaşırma esnasında yaşanan Zü'l-Huveysıra isimli kişinin ganimet dağıtımına ilişkin itirâzını içeren bir olayın farklı kaynaklarda Huneyn ganimetlerinin dağıtımında zikredilmesi, muahhar kaynaklarda karşılaşılan kronoloji problemini bir kez daha göstermektedir. Bk. İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II, 250-273.

⁵⁵⁰ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 252.

⁵⁵¹ Ümmü Seleme'nin Huneyn Savaşı'na katıldığı ve cephe arkasında yürütülen sağlık hizmetlerinde bulunduğu anlaşılıyor (Bk. Öztürk, *Hz. Peygamber döneminde sağlık hizmetlerinde kadının yeri*, s. 137). Fakat kaynaklarımızı incelediğimizde o, kardeşi Züheyr gibi Müellefe-i Kulûb içerisinde mütalaa edilmemiştir. Onun İslâm'ın ilk yıllarında Müslüman olduğu ve Habeşistan'a hicret ettiği bilinmektedir. Sonuç olarak bu bize, Müellefe-i Kulûb'un yeni Müslüman olanlardan olup, kalplerini İslâm üzere sabit kılmak veyahut imanlarını kuvvetlendirmek üzere ganimet verilenlerden oluştuğunu bir kez daha göstermektedir.

⁵⁵² Beyhakî, *Delâil* (Kalabî Baskısı), V, 80; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/3-4, 14; Şâmî, V, 578.

⁵⁵³ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II, 75.

⁵⁵⁴ İbn Hazm, *el-Cevâmi'*, s. 46.

Muttalib'den olmasından dolayı boykot yıllarında zor durumda kalmıştı. Kaynaklarımızda yer alan bir rivâyete göre, Züheyr b. Ebî Ümeyye'nin Müslümanlara uygulanan boykotun bozulması için gayret sarfetmiş, hatta Hişâm b. Amr ile anlaşarak boykotun yazıldığı belgeyi bozmuştur.⁵⁵⁵ Bu bağlamda Züheyr'in, Benî Muttalib'den olan annesinin boykot yıllarında zor durumda kalmasına razı olmadığı söylenebilir.

Bu rivâyetler dışında, onun Müslüman olmadan önceki hayatına dâir farklı bir bilgiye sahip değiliz. Kaynaklarda Züheyr'in ne zaman Müslüman olduğu tam olarak belirtilmemekle beraber, Mekke'nin fethinde Müslüman olduğu kabul edilmektedir. Aynı kaynaktan geldiğini düşündüğümüz rivâyete göre, Züheyr b. Ebî Ümeyye kalpleri İslam'a ısrındırılan kişilerdendir.⁵⁵⁶ Hz. Peygamber'in kendisine Huneyn ganimetlerinden ne kadar verildiği ise bilinmemektedir.

Müellefe-i Kulûb olarak kabul edilen bu altmış kişi dışında, çalışmamız esnasında dikkatimizi çeken kalpleri İslam'a ısrındırılan bu kişilerle denk olan, bazı isimleri burada sunmak istiyoruz. Dikkatimizi çeken husus birazdan ele alacağımız bu kişilerin Müellefe-i Kulûb ile pek çok ortak özellikleri bulunmasına rağmen, kaynaklarda kalpleri İslam'a ısrındırılan kişilerden zikredilmemeleridir. Bu kişilerin hayatları incelenirken Müellefe-i Kulûb arasında yer almama nedenleri de tespit edilmeye çalışılmıştır.

Attâb b. Esîd (ö. 13/634)

Nesebi Attâb b. Esîd b. Ebi'l-İs b. Ümeyye el-Ümevî el-Kureşî'dir. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır. Hâlid b. Esîd'in anne ve baba bir kardeşidir. Mekke'nin fethedildiği gün iki kardeş Müslüman olmuşlardır.⁵⁵⁷ Kaynaklarda Attâb b. Esîd'in Müellefe-i

⁵⁵⁵ İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 14-20. Ayrıca Bk. Hişâm b. Amr Maddesi.

⁵⁵⁶ İbn Hişâm, *es-Sîre*, IV, 134-142; İbn Hazm, s. 194-196; Şâmî, V, 576-586. Ayrıca İbn Hacer'in *el-İsâbe* adlı eserinde ifade ettiği üzere, Hişâm b. Kelbî Züheyr'i Müellefe-i Kulûb içerisinde zikreder. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/3-4, 14.

⁵⁵⁷ İbn Kuteybe, s. 194.

Kulûb'dan olduğuna dair bir bilgi yer almazken, kardeşi Hâlid b. Esîd'in kalpleri İslâm'a ısındırılan kimselerden olduğunu biliyoruz.

İbn Hazm, bunun sebebini Attâb b. Esîd'de bulunan kuvvetli imana bağlamaktadır. Bu rivâyete göre Hz. Peygamber fetih günü ve sonrasında Müslüman olanlar arasında, kendilerine ganimet verilen seçkin kimselere denk kimseler de vardı. Fakat Hz. Peygamber onlara ganimet vermemişti. Çünkü bu kimseler Allah'a sağlıklı bir şekilde iman etmiş ve teslim olmuş Müslümanlardı. İbn Hazm, bu kişiler arasında Attâb b. Esîd'i de zikretmektedir. Huneyn gazvesine çıkarken Hz. Peygamber onu, 20 yaşlarında olmasına rağmen Mekke'ye vali tayin etmiştir.⁵⁵⁸

Attâb b. Esîd, Hz. Ebû Bekir'in hilâfeti döneminde de Mekke valiliği görevini sürdürmüş ve onunla aynı gün Mekke'de vefat etmiştir. Bazı kaynaklarda ise Hz. Ömer'in hilâfetinin son yıllarında vefat ettiği kaydedilmektedir.⁵⁵⁹

Büdeyl b. Verkâ ve Abdullah b. Verkâ

Nesebi Büdeyl b. Verkâ b. Abduluzza b. Rebîa (Amr) el-Huzâî'dir. Huzaa kabîlesinin başkanıdır.⁵⁶⁰

İbn İshâk'tan rivayetle, Mekke'nin fethi öncesinde Hz. Peygamber'den haber almak için Mekke civarını araştıranlardan birisi Büdeyl b. Verkâ idi. Bu sırada arkadaşları Hakîm b. Hizâm ve Ebû Süfyân ile Müslümanlar tarafından yakalanıp Hz. Peygamber'e getirilmeleri üzerine Müslüman oldukları belirtilmektedir.⁵⁶¹ Zührî tarafından nakledilen diğer bir rivâyete göre, Hakîm b. Hizâm, Büdeyl b. Verkâ ve oğlu Abdullah b. Verkâ Mekke fethinin hemen öncesinde Merrü'z-Zehrân denilen yerde Müslüman olmuşlardı. Daha sonra Büdeyl oğlu Abdullah ile birlikte Huneyn Gazvesi'ne ve Taif

⁵⁵⁸ İbn Hazm, s. 194-196.

⁵⁵⁹ Atar, "Attâb b. Esîd", *DİA*, IV, 93.

⁵⁶⁰ Kandemir, "Büdeyl b. Verkâ", *DİA*, VI, 482-483.

⁵⁶¹ Süheylî, *Ravdu'l-Ünüf*, VII, 61.

Muhasarası'na katılmıştır.⁵⁶² Bununla birlikte kaynaklarda Hz. Peygamber'in onu, Huneyn esirleri ve ganimet mallarının Ci'râne denilen yere götürülüp korunması ile görevlendirdiği zikredilmektedir.⁵⁶³

Netice olarak Büdeyl b. Verkâ ve oğlu Abdullah b. Verkâ'nın Müellefe-i Kulub kabul edilen kişilerle ortak özellikleri bulunmasına rağmen, kaynaklarda Müellefe-i Kulub içerisinde yer almadıkları görülmektedir.

Velid b. Abdüşşems b. Muğire

Nesebi Velid b. Abdüşşems b. Muğire b. Abdullah b. Amr b. Mahzûm el-Kureşî el-Mahzûmî'dir.

Kureyş kabilesinin Mahzûm koluna mensup olan Velid b. Abdüşşems b. Muğire'nin Mekke'nin fethinde Müslüman olduğu bilinmektedir. Velid b. Abdüşşems b. Muğire, Yemame günü Hâlid b. Velid'in sancağı altında şehit olmuştur.⁵⁶⁴

Kabilesinin ileri gelenlerinden olup fetih günü Müslüman olmasına rağmen onun, kaynaklarda Müellefe-i Kulub içerisinde yer almaması dikkat çekmektedir.

⁵⁶² İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, 92.

⁵⁶³ İbn'ül-Esîr, *el-Kâmil*, III, 246. Ayrıca belirtmek gerekirse Hz. Peygamber'in bu görevi başka kişilere verdiği ile ilgili bilgilere de kaynaklarda rastlıyoruz. Burada Huneyn ganimet miktarının sayıca çokluğu da dikkate alınır, birkaç kişiye görev verildiğini düşünmek mümkündür.

⁵⁶⁴ İbn Abdilberr, *el-İstîâb*, s. 751.

SONUÇ

Ele aldığımız bu çalışmada tarihi malzemenin imkân verdiği ölçüde Müellefe-i Kulûb kavramı ve oluşumu ile ilgili bilgiler verildikten sonra Hz. Peygamber döneminde Müellefe-i Kulûb kabul edilen kişilerin kimler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Öncelikle Müellefe-i Kulûb'un isimleri hususunda kaynakların tamamının üzerinde ittifak ettiği kişiler tespit edilmiştir. Bunların yedi kişi olduğu görülmektedir (Bk. Liste-3). Diğer isimler üzerinde ittifak bulunmamaktadır.

Bununla birlikte Müellefe-i Kulûb'un tespitinde kaynaklarda yer alan liste farklılıkları dikkat çekmektedir (Bk. Liste-1). İbn Abdilberr örneğinde olduğu gibi isim listelerindeki farklılıkların bir kısmı, müelliflerin bazı eserlerinde bilgileri özet olarak vermelerinden kaynaklanmış görünmektedir. Aynı şekilde Halîfe b. Hayyât, İbn Kuteybe, İbnü'l-Esîr gibi müelliflerin Müellefe-i Kulûb listelerinde de benzer durum söz konusudur (Bk. Liste-2).

Müellefe-i Kulûb kabul edilen kişilerin sayısı 70'dir. Bunlardan 16'sı hicrî 8. yılda Mekke'nin fethinde Müslüman olmuştur. Kalpleri İslam'a ısındırılan kişilerden Mekke'nin fethi öncesinde hicrî 8. yılda Medine'ye gelerek Müslüman olanlar da bulunmaktadır. Müellefe-i Kulûb'dan Safvân b. Ümeyye'nin ise Ci'rane'de ganimet dağıtımında Hz. Peygamber kendisine ihsanda bulununca Müslüman olduğu bilinmektedir. Malik b. Avf ise Hz. Peygamber'in kendisine 100 deve vermeyi vaad etmesi üzerine Müslüman olmuştur.

Huneyn Gazvesi'nden elde edilen ganimetler Ci'rane'de toplanmıştır. Kaynaklar burada toplanan ganimet miktarı üzerinde ittifak etmişlerdir. Hz. Peygamber Ci'rane'de toplanan ganimetlerin tasarruf yetkisi kendisine ait olan (Enfal, 8/41) beşte birinden Müellefe-i Kulûb'a vermiştir.

Ci'rane'de ganimet dağıtımına önce Müellefe-i Kulûb'dan başlanmıştır. Bunlardan bazılarına 100 deve ganimet verilmiştir. Daha sonra bu kişiler Ashab-ı Miîn olarak adlandırılmışlardır. Müellefe-i Kulûb'un bazılarına ise 50 deve ganimet verilmiştir. Kaynaklarda ne kadar verildiği tespit edilemeyen ancak 100 deveden daha az ganimet verilenler zikredilmektedir (Bk. Liste-5).

Müellefe-i Kulûb'dan Abbâs b. Mirdâs kendisinde birkaç deve verilmesini az bularak bir şiir okuyarak sitemini dile getirmiştir. Bunun üzerine kendisine istediği miktarda ganimet vermiş ve Müellefe-i Kulûb kabul edilmiştir.

Yaptığımız araştırmada Müellefe-i Kulûb'un çeşitli kabilelere mensup insanlardan meydana geldiği tespit edilmiştir (Bk. Liste-4). Kureyş kabilesi başta olmak Benî Süleym, Benî Temim, Benî Dîl, Benî Fezare gibi kabileler bunlar arasında zikredilebilir. Müellefe-i Kulûb'un kabilelerinde saygın bir konuma sahip olduğu bilinmektedir. Müellefe-i Kulûb oluşunda ittifak bulunan yedi kişinin tamamı kabilelerinin ileri gelenlerinden, nüfuz sahibi kişilerdir. Ayrıca bunlardan Abbâs b. Mirdâs, Mâlik b. Avf, Lebîd b. Rebîa ve Zeydül-Hayl gibi kişilerin aynı zamanda şair oldukları görülmektedir. Bunlardan başka Müellefe-i Kulûb içerisinde dili etkili bir biçimde kullanabilen, kavminin şerefli kimselerinden Süheyl b. Amr ve Safvan b. Ümeyye de yer almaktadır. Kaynakların ittifakla Müellefe-i Kulûb kabul ettiği Akra' b. Hâbis, kabile içinde çıkan anlaşmazlıkların çözümünde başvurulan itibar sahibi bir kişidir.

Tezimizde kalpleri İslam'a ısındırılan kimselerin sosyal hayatlarını Müslüman olduktan öncesi ve sonrası ile bir bütün olarak inceledik. Hz. Peygamber'in bu uygulaması İslam dininin farklı kabilelere yayılmasını sağlamıştır. Örneğin Müellefe-i Kulûb'dan Mâlik b. Avf Taif ve çevresine vali olarak gönderilmiş, bu sayede özellikle Sakif ve Taif kabilelerinin İslam dinini kabul etmelerinde etkili olmuştur.

Nitekim Hz. Peygamber Müellefe-i Kulûb'a ganimet vermesinin sebebi bu kişilerin samimi bir Müslüman olmasını sağlamak, kabilesinde nüfuz sahibi olanların kabilelerini de İslam'a alıştırmak gibi sebeplere dayanmaktadır.

Huneyn ganimetlerinin dağıtılmasının ardından Müslümanlar Hz. Peygamber bu uygulamasının nedenini kavrayamamışlardır. Özellikle Ensar'ın bu hususta serzenişte bulunduğu bilinmektedir. Hz. Peygamber'e oldukça fakir olup Ashab-ı Suffa'dan Cüayl b. Süraka'ya niçin ganimet vermediği sorulduğunda Hz. Peygamber Müellefe-i Kulûb'a vermesinin nedenini açıkça ifade etmiştir. Neticede Hz. Peygamber imanı zayıf olan kimselere kalplerini İslam'a alıştırmak üzere ganimet verdiğini, buna karşın Cüayl b. Süraka'nın sağlam bir imana sahip olduğunu vurgulamıştır.

Hz. Peygamber Ensar'ı ganimet dağıtımını ile ilgili söylemleri üzerine Ensar'ı toplamış ve onlara hitap etmiştir. Bu konuşmanın ardından Ensar, Hz. Peygamber'in Müellefe-i Kulûb'a ganimet vermesindeki nedeni anlamışlardır. Hatta bu uygulama toplum içinde övülme veya yerilme konusu olmuştur.

Bununla birlikte Mekke'nin fethinde Müslüman olup Huneyn Gazvesi'nde önemli yararlılıklar gösteren kadınların Müellefe-i Kulûb arasında zikredilmediği görülmektedir.

Kaynakları incelediğimizde bazı müellifler tarafından Müellefe-i Kulûb ile ilgili yapılan değerlendirmeler dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda Halebî ve Diyârbekrî gibi bazı müellifler eserlerinde Müellefe-i Kulûb ile ilgili sınıflandırmalara yer vermişlerdir. İlk dönem İslam tarihi kaynaklarında karşılaşmadığımız bu durumun, ilerleyen yüzyıllarda Müellefe-i Kulûb'un durumunu tespit etme ihtiyacından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Yine özellikle tabakat kitaplarımızda bu kişilerin bazılarının sonradan samimi bir Müslüman olduğuna dair ifadelerin yer aldığı görülmektedir.

Benzer bir değerlendirme İbn Hazm tarafından da yapılmaktadır. İbn Hazm Müellefe-i Kulûb kabul edilenleri eserinde zikrettikten sonra Uyeyne b. Hısn dışında hepsinin iyi bir Müslüman olduğunu ifade eder. Burada Uyeyne b. Hısn'ın hayatı boyunca hep kusurlu yaşadığı belirtilir. Yaptığımız araştırma sonucunda Müellefe-i Kulûb'dan Uyeyne b. Hısn'ın Müslüman olup Ci'rane'de ganimet aldıktan bir süre sonra irtidat ettiğini ve sonradan yeniden Müslüman olduğunu ifade edebiliriz. Müellefe-i Kulûb kabul edilen Alkame b. Ülâse de Müslüman olduktan sonra irtidat etmiş, sonra tekrar İslam dinine dönmüştür.

Bunun dışında kaynaklarda Müellefe-i Kulûb ile benzer özellikler taşımasına rağmen sağlıklı bir şekilde iman ettiğinden dolayı ganimet verilmeyen kişilerden bahsedilmektedir. İkrime b. Ebî Cehil, Attâb b. Esîd, Cübeyr b. Mut'im bunlardan bazılarıdır. Bu durum Müellefe-i Kulûb'a niçin ganimet verildiği noktasında yapılan değerlendirmelerin bir sonucudur.

Müellefe-i Kulûb kabul edilenlerden Muti' b. Esved, Zeydü'l-Hayl ve Said b. Yerbü'ün isimlerini kendilerinde bulunan güzel vasıflara atfen değiştirmiştir.

Hiz. Peygamber'in Müellefe-i Kulûb'a Huneyn ganimetlerinden verdikten sonra da hediyeler vermeye devam ettiği tespit edilmiştir. Hiz. Ali'nin Yemen'den gönderdiği altını Müellefe-i Kulûb'dan dört kişi arasında paylaşması buna örnektir. Bunun dışında Hiz. Peygamber kendisine hediye gelen çok değerli kaftanlardan bir tanesini Müellefe-i Kulûb'dan Mahreme b. Nevfel için ayırmıştır. Ayrıca Hiz. Peygamber Zeydü'l-Hayl'a ikta yoluyla arazi vermiştir.

Müellefe-i Kulûb da Hiz. Peygamber'e muhtelif zamanlarda hediyeler sunmayı ihmal etmemiştir. Ebû Cehm b. Huzeyfe Hiz. Peygamber'e değerli bir kumaştan yapılmış Hamîsa hediye etmiştir. Safvân b. Ümeyye de Hiz. Peygamber'e, zaman zaman yiyecek ikramında bulunmuştur.

Müellefe-i Kulûb'dan bir kısmı Medine'ye yerleşmiş ve orada vefat etmiştir. Bazıları ise Yermük Savaşı'na katılmış ve şehit olmuşlardır.

Hz. Peygamber'in vefatından sonra Müellefe-i Kulûb'dan Akra' b. Hâbis gibi kişiler yalancı peygamberlerle etkin bir şekilde mücadele etmişlerdir. Etkili bir hitabet gücüne sahip olan Süheyl b. Amr ise halkın İslam dini üzerinde sebat etmesi için Hz. Ebû Bekir'in Medine'deki hutbesini andıran konuşmasıyla Mekke'de irtidat olaylarının yatışmasını sağlamıştır. Yine Müellefe-i Kulûb'dan İkrime b. Ebî Cehil, Hz. Ebû Bekir'in hilafetinde irtidat olaylarının yoğun bir şekilde yaşandığı Yemen'e gönderilmiştir.

KAYNAKÇA

- ABDÜRREZZAK, Ebû Bekir Abdürezzak b. Hemmâm es-San'ânî el-Himyerî (ö. 211/826), *el-Musannef* (thk. Habîburrahmân el-A'zamî) I-XI, Beyrut 1983.
- AHMED B. HANBEL, (ö. 241/855), *el-Müsned* (nşr. Nâsırüddîn Elbânî), I-VI, Beyrut ts.
- ATAR, Fahrettin, "Attâb b. Esîd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, IV, s. 93.
- AYCAN, İrfan, "Ebû Süfyân", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, X, s. 230-232.
- AYCAN, İrfan, "Sakif Kabilesi ve Taif Şehrine İslam Tarihi Açısından Bir Bakış", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara 1993.
- AYDINLI, Abdullah, "İkrime b. Ebî Cehil", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXII, s. 42-43.
- BALYUZİ, H., M., *Hz. Muhammed ve İslam Devri* (trc. Süreya Güler), İstanbul 1996.
- BEYHAKÎ, Ebû Bekir Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, I-VII, Beyrut 1988.
- BUHÂRÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail (ö. 256/870), *el-Câmiu's-Sahîh* (nşr. Bedrettin Çetiner), I-VIII, İstanbul 1979.
- ÇUBUKÇU, Asri, "Huveytib b. Abdiluzzâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, III, s. 430-431.
- DAVUDOĞLU, Ahmed, *Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, I-XI, İstanbul 1973.
- DEMİRCAN, Adnan, *Hz. Peygamber Devrinde Münafıklar*, Esra Yayınları, İstanbul 1996.
- DİYÂRBEKRÎ, Hüseyin b. Muhammed b. Hasan (ö. 990/1582), *Târîhul'l-Hamîs fi Ahvâli'l-Enfüsi Nefis*, I-II, Beyrut ts.
- DOĞRUL, Ömer Rıza, *Asr-ı Saadet*, I-V, İstanbul 1973.

- EL-FÂSÎ, Takiyyüddîn Muhammed b. Ahmed el-Hasenî el-Mekkî, *İkdü's-Semîn fi Târîhi'l-Beledi'l-Emîn*, I-VII, Beyrut 1998.
- HAMÎDULLAH, Muhammed, *İslam Peygamberi*, (çev. Salih Tuğ), 6. baskı, I-II, İrfan Yayıncılık, İstanbul 2003.
- HAMÎDULLAH, Muhammed, "Huneyn Gazvesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XVIII, s. 376-377.
- HAMÎDULLAH, Muhammed, "Hz. Peygamber'in Büyük Düşmanlarının Psikolojisi" (çev. İsmail Yakıt), *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, VI, Erzurum 1986.
- HÂKİM, Ebû Abdullah İbnü'l-Beyyi Muhammed en-Nisâbü'rî (ö. 405/1014), *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, I-IV, Beyrut ts.
- HALEBÎ, Nürettin Ali b. İbrâhim (ö. 1044/1634), *İnsânü'l-Uyûn fi Sîreti'l-Emîni'l-Me'mûn (es-Sîretü'l-Halebiyye)*, I-III, Mısır ts.
- HALÎFE B. HAYYÂT, Ebû Amr (ö. 240/854), *Târîhu Halîfe İbn Hayyât* (thk. Ekrem Ziyâ el-Umerî, 2. baskı, Riyad 1985.
- HALÎL B. AHMED, *Kitâbu'l-Ayn Müretteben alâ Hurûfi'l-Mu'cem*, I-IV, Beyrut 2003.
- İBN ABDİLBERR, Ebû Ömer Cemaluddîn Yusuf b. Abdillâh en-Nemeri (ö. 463/1071), *el-İstîâb fi Ma'rifeti'l-Ashâb*, Beyrut ts.
- İBN ABDİLBERR, Ebû Ömer Cemaluddîn Yusuf b. Abdillâh en-Nemeri (ö. 463/1071), *ed-Dürer fi İhtisâri'l-Megâzî ve's-Siyer*, Ürdün 2002.
- İBN HABİB, Ebû Ca'fer Muhammed (ö. 254/859), *Kitâbu'l-Muhabber*, (thk. Ilse Lichtentadter), Beyrut 1361.
- İBN HACER, Şihâbuddîn Ahmed b. Ali el-Askalâni (ö. 852/144), *el-İsâbe fi Temyîzi's-Sahâbe*, I-VIII, Beyrut ts.
- İBN HAZM, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Saîd el-Endelûsî (ö. 456/1064), *el-Cevâmiu's-Sîratü'n-Nebeviyye*, Beyrut 1982.

- İBN HİBBÂN, Ebû Hatim Muhammed (ö. 354/965), *es-Sîretü'n-Nebeviyye ve'l-Ahbâru'l-Hulefâ*, Beyrut 1991.
- İBN HİŞÂM, Ebû Muhammed Abdülmelik (ö. 218/833), *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, I-IV, Mısır 1995.
- İBN İSHÂK, Muhammed b. Yesar (ö. 151/768), *Kitâbü'l-Mübtede' ve'l-Mebas ve'l-Meğâzî: Sîretü İbn İshâk* (thk. Ahmed Ferid), I-VI, Beyrut ts.
- İBN KESİR, İsmail b. Ömer (ö. 774/1373), *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, I-XIV, Beyrut 1992.
- İBN KUTEYBE, Ebu Muhammed Abdullah b. Müslim ed-Dineveri (ö. 276/889), *el-Mearif* (nşr. Servet Ukkâşe), Mısır 1992.
- İBN MANZÛR, *Lisânu'l-Arab* (tah. Abdullah Ali el-Kebîr), I-VI, Beyrut ts.
- İBN SA'D, Muhammed (ö. 230/845), *el-Tabakatü'l-Kübrâ* (nşr. İhsan Abbas), I-VIII, Beyrut, ts.
- İBN SEYYİDÜNNÂS, Ebu'l Feth Fethuddin Muhammed (ö. 734/1334), *Uyûnu'l-Eser fi Fünni'l-Meğâzî ve's-Şemâil ve's-Siyer* (nşr. Muhammed ed-İd el-Hatravi-Muhyiddin Mestu), I-II, Beyrut ts.
- İBN UKBE, Ebû Musa (ö. 141/?), *el-Meğâzî* (nşr. Muhammed Bakşîş Ebû Mâlik), Rabat 1994.
- İBNÜ'L-ESİR, İzzüddîn Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Cezerî (ö. 630/1232), *el-Kâmil fi't-Târîh* (thk. Carolus Johannes Tornberg), I-XIII, Beyrut 1965.
- _____ *Üsdü'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahâbe* (thk. Ali Muhammed Muavviz), I-VII, Beyrut, ts.
- İSFEHÂNÎ, Ebü'l-Ferec (ö. 356/967), *Kitâbu'l-Eğânî*, I-XXIV, Kahire 1963.
- KALLEK, Cengiz, "Müellefe-i Kulûb", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXXI, s. 475.
- KANDEMİR, Yaşar, "Büdeyl b. Verka", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, VI, s. 482-483.

- KANDEMİR, Yaşar, ‘*Ebû Süfyân el-Hâşimî*’, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, X, s. 232.
- KAZANCI, A. Lütfi, ‘*Akra’ b. Hâbis*’, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, II, s. 285.
- KÖKSAL, Âsım, *H. Muhammed (a.s.) ve İslâmiyet Medine Devri*, Şâmil Yayınevi, İstanbul 1981.
- KÖTEN, Akif, ‘*Ebû Cehm b. Huzeyfe*’, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, X, s. 118-119.
- KÜÇÜKAŞÇI, Mustafa Sabri, ‘*Mâlik b. Avf*’, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXVII, s. 504-505.
- LİNGS, Martin, *H. Peygamber’in Hayatı* (çev. Nazife Şişman), İstanbul 1996.
- MUKÂTİL B. SÜLEYMAN, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, I-V, Mısır 1989.
- MÜCÂHİT B. CEBR, *el-Mekkî el-Mahzûmî*, *Tefsîru Mücâhid* (tah. Muhammed Abdü’s-Selâm), I-II, Mısır 1989.
- MÜSLİM, Ebu’l-Hüseyn el-Haccâc el-Kuşeyrî (ö. 261/865), *el-Câmiu’s-Sahîh*, I-V, Kahire 1955-1956.
- ÖNKAL, Ahmet, ‘*Ci’rane*’, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, VIII, s. 25.
- ÖNKAL, Ahmet, ‘*Alkame b. Üläse*’, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, II, s. 468.
- ÖNKAL, Ahmet, ‘*Cübeyr b. Mut’im*’, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, VIII, 190.
- ÖZTÜRK, Levent, *Etiyopya’da İslamiyet I*, Ayışığı Yayınları, İstanbul 2001.
- ÖZTÜRK, Levent, *H. Peygamber Döneminde Sağlık Hizmetlerinde Kadınların Yeri*, İstanbul 2001.
- SARIÇAM, İbrahim, ‘*Hakîm b. Hizâm*’, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XV, s. 187.

- SARIÇAM, İbrahim, ‘‘Mahreme b. Nevfel’’, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXVII, s. 389-390.
- SEMHÛDÎ, Nureddîn Ali b. Ahmed (ö. 911/1505), *Vefâu'l-Vefâ bi Ahbâri Dâri'l-Mustafa* (thk. Muhammed Muhyiddîn Abdülhamîd), I-IV, Beyrut ts.
- SEZİKLÎ, Ahmet, *H. Peygamber Devrinde Nifak Hareketleri*, Ankara 1994.
- SÛHEYLÎ, Abdurrahmân (ö. 581/1185), *er-Ravdu'l-Ünüf* (thk. Abdurrahmân el-Vekîl), I-VII, Kahire 1967-1970.
- ŞÂMÎ, Muhammed b. Yusuf es-Salihî (ö. 942/1536), *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fi Sîreti Hayri'l-'İbâd*, (nşr. Mustafa Abdülvâhid), I-XII, Kahire 1998.
- TABERÎ, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir (ö. 310/922), *Târîhu'r-Rûsul ve'l-Mülük* (thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhim), I-XI, Beyrut, ts.
- TİRMİZÎ, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ (ö. 279/892), *Sünenü't-Tirmizî*, I-X, İstanbul ts.
- TÛLÛCÛ, Süleyman, ‘‘Lebîd b. Rebîa’’, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXVII, s. 122.
- VÂKİDÎ, Muhammed Ömer (ö. 207/822), *Kitâbu'l-Megâzi* (nşr. Marsden Jones), I-III, Beyrut 1989.
- WATT, W. Montogomery, *Peygamber ve Devlet Adamı Hz. Muhammed* (çev. Ünal Çağlar, Yöneliş Yayınları, İstanbul 2001.
- ZEHEBÎ, Şemsüddin Ebi Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman (ö. 748/1347), *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, (nşr. Şuayb el-Arnâvud ve ark.), I-XXV, Beyrut 1996.

EKLER

EK-1: Bazı Kaynaklara Göre Müellefe-i Kulûb'a Ait İsim Listeleri*

1. [İbn İshâk (ö. 151/768), *Sîretü İbn İshâk* (nşr: A. Ferid)]

Alâ b. Cârîye es-Sekaffî

Abbâs b. Mirdâs

Akra' b. Hâbis

Ebû Süfyân b. Harb

es-Schmî

Hakîm b. Hizâm

Hâris b. Hâris b. Kelede

Hâris b. Hişâm

Hişâm b. Amr

Huveytîb b. Abdiluzzâ

Mahreme b. Nevfel

Mâlik b. Avf

Muâviye b. Ebî Süfyan

Safvân b. Ümeyye

Saîd b. Yerbû'

Süheyl b. Amr

Umeyr b. Vehb el-Cumahî

Uyeyne b. Hısn

* Listeler oluşturulurken, ilgili kaynakta kendisi hakkında kesin kanaat belirtilmeyen isimler soru işaretiyle verilmiştir.

2. [İbn Hişâm (ö. 218/838), *es-Sîretü 'n-Nebeviyye*]

Alâ b. Cârîye es-Sekafî
Abbâs b. Mirdâs
Adiy b. Kays (Sehmî)
Akrâ' b. Hâbis
Alkame b. Üläse
Ebû Cehm b. Huzeyfe
Ebüssenâbil b. Ba'kek
Ebû Süfyân b. Harb
Hakîm b. Hizâm
Hâlid b. Esîd
Hâlid b. Hevze
Hâlid b. Hişâm b. Muğîre
Hâris b. Hişâm
Harmele b. Hevze
Hişâm b. Amr
Hişâm b. Velîd b. Muğîre
Huveytîb b. Abdiluzzâ
İkrime b. Âmir
Lebîd b. Rebîa
Mahreme b. Nevfel
Mâlik b. Avf
Muâviye
Mutî' b. Esved
Nadr b. Hâris b. Kelede (el-Hâris)
Nevfel b. Muâviye
Safvân b. Ümeyye
Sâib b. Ebi's-Sâib
Saîd b. Yerbû'
Süfyân b. Abdülesed
Süheyl b. Amr
Şeybe b. Osman b. Ebî Talha
Tuleyk b. Süfyân b. Ümeyye
Umeyr b. Vehb b. Halef
Uyeyne b. Hısn
Ühayha b. Ümeyye
Züheyr b. Ebî Ümeyye

3. [İbn Sa‘d (ö. 230/884), *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*]

Alâ b. Cârîye es-Sekafî
Abbâs b. Mirdâs
Akra b. Hâbis
Ebû Süfyân b. Harb
Esîd b. Cârîye es-Sekafî
Hakîm b. Hizâm
Hâris b. Hişâm
Hişâm b. Amr
Huveytîb b. Abdiluzzâ
Kays b. Adiy
Mahreme b. Nevfel
Mâlik b. Avf
Muâviye
Nadr b. Hâris b. Kelede
Osman b. Vehb
Safvân b. Ümeyye
Sâid b. Yerbû‘
Süheyl b. Amr
Uyeyne b. Hısn
Yezîd b. Ebî Süfyân

4. [Halife b. Hayyât (ö. 240/854), *Târihu Halife b. Hayyât*]

Alâ b. Cârîye

Abbâs b. Mirdâs

Akra' b. Hâbis

Ebû Süfyân b. Harb

Hakîm b. Hizâm

Hâris b. Hişâm

Hişâm b. Amr

Huveytîb b. Abdiluzzâ

Mahreme b. Nevfel

Mâlik b. Avf

Nadr b. Hâris b. Kelede

Safvân b. Ümeyye

Saîd b. Yerbû'

Süheyl b. Amr

Umeyr b. Vezeka

Uyeyne b. Hısn

5. [İbn Kuteybe (ö. 276/889), *el-Meârif*]

Abbâs b. Mirdâs

Akra' b. Hâbis

Ebû Süfyân b. Harb

Hakîm b. Hizâm

Hâris b. Hişâm

Huveytîb b. Abdiluzzâ

Mâlik b. Avf

Muâviye b. Ebî Süfyan

Safvân b. Ümeyye

Süheyl b. Amr

6. [Taberî (ö. 310/922), *Târîhu'r-Rusûl ve'l-Mülûk*]

Alâ b. Cârîye es-Sekafî

Abbâs b. Mirdâs

Akra' b. Hâbis

Ebû Süfyân b. Harb

Hakîm b. Hizâm

Hâris b. Hişâm

Hişâm b. Amr

Huveytîb b. Abdiluzzâ

Mahreme b. Nevfel

Mâlik b. Avf

Muâviye b. Ebî Süfyan

Nudayr b. Hâris b. Kelede

Safvan b. Ümeyye

Saîd b. Yerbû'

Sehmî (Adiy b. Kays)

Süheyl b. Amr

Umeyr b. Vehb el-Cumahî

Uyeyne b. Hısn

7. [İbn Hazm (ö. 456/1064), *el-Cevâmiu's-Sîreti'n-Nebeviye*]

Alâ b. Cârîye es-Sekafî
Abbâs b. Mirdâs
Adiy b. Kays
Akra' b. Hâbis
Alkame b. Üläse
Ebû Cehm b. Huzeyfe
Ebüssenâbil b. Ba'kek
Ebû Süfyân b. Harb
Hakîm b. Hizâm
Hâlid b. Esîd
Hâlid b. Hevze
Hâlid b. Hişâm b. Muğîre
Hâris b. Hâris b. Kelede
Hâris b. Hişâm
Hermele b. Hevze
Hişâm b. Amr
Hişâm b. Velîd b. Muğîre
Huveytîb b. Abdiluzzâ
İkrime b. Âmir
Mahreme b. Nevfel
Mâlik b. Avf
Muâviye
Mutî' b. Esved
Nevfel b. Muâviye
Safvân b. Ümeyye
Sâib b. Ebi's-Sâib
Saîd b. Yerbû'
Süfyân b. Abdülesed
Süheyl b. Amr
Şeybe b. Osman b. Ebî Talha
Tuleyk b. Süfyân b. Ümeyye
Ühayha b. Ümeyye
Umeyr b. Vehb
Uyeyne b. Hısn
Züheyr b. Ebî Ümeyye

8/a. [İbn Abdilberr (ö. 463/1071), *el-İstiâb*]*

Alâ b. Cârîye es- Sekaff
Abbâs b. Mirdâs
Adiy b. Kays (es-Sehmî) (?)
Akra' b. Hâbis
Alkame b. Üläse
Ebû Süfyân b. Harb
Hakîm b. Hizâm
Hakîm b. Tuleyk b. Süfyân
Hâlid b. Hevze
Hâlid b. Hişâm b. Muğîre (?)
Hâris b. Hâris b. Kelede es-Sekaff
Hâris b. Hişâm
Harmele b. Hevze
Hişâm b. Amr
Hişâm b. Velîd b. Muğîre
Huveytib b. Abdiluzzâ
İkrime b. Âmir
Kays b. Mahreme b. Muttalib
Mahreme b. Nevfel (?)
Mâlik b. Avf
Muâviye
Mutî' b. Esved
Nudayr b. Hâris b. Alkame b. Kelede
Safvân b. Ümeyye
Sâib b. Ebi's-Sâib
Saîd b. Yerbû'
Süfyân b. Abdülesed (?)
Süheyl b. Amr
Şeybe b. Osman b. Ebî Talha (?)
Tuleyk b. Süfyân b. Ümeyye
Ühayha b. Ümeyye
Umeyr b. Vedeka
Yezîd b. Ebî Süfyân
Züheyr b. Ebî Ümeyye (?)

* Eserlerin karşılaştırılmalı olarak gösteren liste-2'de İbn Abdilberr'in *el-İstiâb* adlı eserindeki isim listesi esas alınmıştır.

8/b. [İbn Abdilberr (ö. 463/1071), *ed-Dürer*]

Alâ b. Cârîye es-Sekâfi
Abbâs b. Mirdâs
Adiy b. Kays
Akra' b. Hâbis
Alkame b. Ülâse
Ebû Cehm b. Huzeyfe
Ebüssenâbil Amr b. Ba'kek
Ebû Süfyân b. Harb
El-Muğîre b. el-Hâris
Hakîm b. Hizâm
Hâlid b. Esîd
Hâlid b. Hevze
Hâlid b. Hişâm
Hâris b. Hişâm
Harmele b. Hevze
Hişâm b. Amr
Huveytîb b. Abdiluzzâ
Lebîd b. Rebîa
Mahreme b. Nevfel
Mâlik b. Avf
Muâviye
Mutî' b. Esved
Nudayr b. Haris b. Alkame (?)
Nevfel b. Muâviye
Safvân b. Ümeyye
Sâib b. Ebi's-Sâib
Saîd b. Yerbû'
Süfyân b. Abdülesed
Süheyl b. Amr
Şeybe b. Osman
Tuleyk b. Süfyân
Ühayha b. Ümeyye
Umeyr b. Vehb
Uyeyne b. Hisn
Züheyr b. Ebî Ümeyye

9. [Süheylî (ö. 581/1185), *er-Ravdu'l-Ünüf*]

Alâ b. Cârîye es-Sekafî
Abbâs b. Mirdâs
Adiy b. Kays (Sehmî)
Akra' b. Hâbis
Alkame b. Ülâse
Ebû Cehm b. Huzeyfe
Ebüssenâbil b. Ba'kek
Ebû Süfyân b. Harb
Hakîm b. Hizâm
Hâlid b. Esîd
Hâlid b. Hevze
Hâlid b. Hişâm b. Muğîre
Hâris b. Hâris b. Kelede
Hâris b. Hişâm
Harmele b. Hevze
Hişâm b. Amr
Hişâm b. Velîd b. Muğîre
Huveytîb b. Abdiluzzâ
İkrime b. Hâşim
Lebîd b. Rebîa
Mahreme b. Nevfel
Mâlik b. Avf
Muâviye
Mutî' b. Esved
Nevfel b. Muâviye
Safvân b. Ümeyye
Sâib b. Ebi's-Sâib
Said b. Yerbû'
Süfyân b. Abdülesed
Süheyl b. Amr
Şeybe b. Osman b. Ebî Talha
Tuleyk b. Süfyân b. Ümeyye
Ühayha b. Ümeyye
Umeyr b. Vehb
Züheyr b. Ebî Ümeyye

10. [İbnü'l-Esîr (ö. 630/1233), *el-Kâmil*]

Alâ b. Cârîye es-Sekafî

Abbâs b. Mirdâs

Akra' b. Hâbis

Ebû Süfyân b. Harb

Hakîm b. Hizâm

Hâris b. Hişâm

Hişâm b. Amr

Huveytîb b. Abdiluzzâ

Mahreme b. Nevfel

Mâlik b. Avf

Safvân b. Ümeyye

Said b. Yerbû'

Süheyl b. Amr

Umeyr b. Vehb

Uyeyne b. Hısn

11. [İbn Seyyidinnâs (ö. 734/1334), *Uyûnu'l-Eser*]

Alâ b. Cârîye es-Sekaffî

Abbâs b. Mirdâs

Akra' b. Hâbis et-Temimî

Ebû Süfyân b. Harb

Esîd b. Cârîye es-Sekaffî

Hakîm b. Hizâm

Hâris b. Hişâm

Hişâm b. Amr el-Âmirî

Huveytîb b. Abdiluzzâ

Kays b. Adiy

Mahreme b. Nevfel

Mâlik b. Avf

Muâviye

Nadr b. Hâris b. Kelede

Osman b. Vehb

Safvân b. Ümeyye

Saîd b. Yerbû'

Süheyl b. Amr

Uyeyne b. Hisn

Yezîd b. Ebî Süfyân

12. [İbn Hacer (ö. 852/1448), *el-İsâbe*]

Alâ b. Cârîye es-Sekafî
Alâ b. Hars es-Sekafî
Abbâs b. Mirdâs
A'dâ b. Hâlid b. Hevze
Adiy b. Kays es-Sehmî
Ahnes b. Şerîk
Akra' b. Habîs
Amr b. Mirdâs
Ebû Süfyân b. Harb
Esîd b. Cârîye es-Sekafî
Hakîm b. Hizâm
Hakîm b. Tuleyk b. Süfyân
Hâlid b. Esîd
Hâlid b. Kays Sehmî
Hâris b. Hâris b. Kelede
Harmele b. Hevze
Hişâm b. Amr
Hişâm b. Velîd b. Muğîre
Huveytîb b. Abdiluzzâ
İkrime b. Âmir
Kays b. Mahreme
Mahreme b. Nevfel
Mâlik b. Avf
Nadr b. Hars b. Alkame
Nudayr b. Hars b. Alkame
Safvân b. Ümeyye (?)
Sahr b. Harb b. Ümeyye
Saîd b. Yerbû'
Süfyân b. Abdülesed
Süheyl b. Amr
Ühayha b. Ümeyye
Umeyr b. Ahnes b. Şerîk
Umeyr b. Vedeka
Uyeyne b. Hısn
Vâbisa b. Hâlid
Verkâ b. Hâbis
Züheyr b. Ebî Ümeyye

13. [Şâmi (ö. 942/?), *Sübülü'l-Hüddâ*]

Alâ b. Cârîye es-Sekafi
Abbâs b. Mirdâs
Abdurrahman b. Yerbû'
Adiy b. Kays
Akra' b. Hâbis
Alkame b. Ülâse
Amr b. Ehtem
Amr b. Hişâm
Amr b. Mirdâs
Cidd b. Kays Sehmî
Cübeyr b. Mut'im
Ebû Cehm b. Huzeyfe
Ebüssenâbil Amr b. Ba'kek
Ebû Süfyân b. Harb
El-Muğîre b. el-Hâris
Esîd b. Cârîye
Hakîm b. Hizâm
Hakîm b. Talîk b. Süfyân
Halef b. Hişâm
Hâlid b. Esîd
Hâlid b. Hevze
Hâlid b. Kays Sehmî
Hâris b. Hişâm
Hâtîb b. Abdiluzzâ
Harmele b. Hevze
Hişâm b. Amr
Hişâm b. Velîd el-Mahzûmî
Huveytîb b. Abdiluzzâ
Îkrime b. Âmir
Îkrime b. Ebî Cehil
Ka'b b. Ahnes
Kays b. Adiy
Kays b. Mahreme
Lebîd b. Rebîa
Mahreme b. Nevfel
Mâlik b. Avf
Muâviye

Mutî' b. Esved
Nudayr b. Hars b. Alkame
Nevfel b. Muâviye
Osman b. Vehb
Rukaym b. Sâbit
Safvân b. Ümeyye
Sahr b. Harb b. Ebî Süfyân
Sâib b. Ebi's-Sâib
Saîd b. Yerbû'
Sayfî b. Âiz
Sehl b. Amr
Süfyân b. Abdülesed
Süheyl b. Amr
Şeybe b. Osman
Tuleyk b. Süfyân
Ühayha b. Ümeyye
Umeyr b. Vedeka
Umeyr b. Vehb
Uyeyne b. Hısn
Übey b. Şerik
Yezîd b. Ebî Süfyân
Zeydü'l-Hayl
Züheyr b. Ebî Ümeyye

14. [Diyarbekrî (ö. 990/1582), *Târîhu'l-Hamîs*]

Alâ b. Hârise es- Sekaffî
Abbâs b. Mirdâs
Abdurrahman b. Yerbû'
Adiy b. Kays es-Sehmî
Akra' b. Hâbis
Alkame b. Adiy
Ebû Süfyân b. Harb
Hakîm b. Hizâm
Hâris b. Hişâm
Hâris b. Kelede
Hişâm b. Amr
Huveytîb b. Abdiluzzâ
İkrime b. Ebî Cehil
Mahreme b. Nevfel
Mâlik b. Avf
Muâviye b. Ebî Süfyân
Osman b. Nevfel
Safvân b. Ümeyye
Saîd b. Yerbû' el-Mahzûmî
Süheyl b. Amr
Umeyr b. Vehb
Uyeyne b. Hısn
Yezîd b. Ebî Süfyan
Zeydü'l-Hayl

15. [M. Âsım Köksal (*İslâm Tarihi*)]

Alâ b. Cârîye es-Sekafi
Abbâs b. Mirdâs
Adiy b. Kays
Akra' b. Hâbis
Alkame b. Üläse
Ebû Cehm b. Huzeyfe
Ebüssenâbil b. Ba'kek
Ebû Süfyân b. Harb
Esîd b. Hârise
Hakîm b. Hizâm
Hâlid b. Esîd
Hâlid b. Hevze
Hâlid b. Hişâm b. Muğîre
Hâris b. Hişâm
Harmele b. Hevze
Hişâm b. Amr
Hişâm b. Velîd b. Muğîre
Huveytub b. Abdiluzzâ
İkrime b. Âmir
Kays b. Adiy
Lebîd b. Rebîa
Mahreme b. Nevfel
Mâlik b. Avf
Muâviye
Mutî' b. Esved
Nudayr b. Hâris b. Kelede
Nevfel b. Muâviye
Osman b. Vehb
Safvân b. Ümeyye
Sâib b. Ebi's-Sâib
Saîd b. Yerbû'
Süfyân b. Abdülesed
Süheyl b. Amr
Şeybe b. Osman b. Ebî Talha
Tulayk b. Süfyân b. Ümeyye
Ühayha b. Ümeyye
Umeyr b. Vehb
Uyeyne b. Hısn
Yezîd b. Ebî Süfyân
Züheyr b. Ebî Ümeyye

EK-2: Tüm Eserleri Karşılaştırmalı Olarak Gösteren Listeler

	<i>İbn İshâk'a göre</i>	<i>İbn Hişâm'a göre</i>	<i>İbn Sa'd'a göre</i>
Alâ b. Cârîye	Alâ b. Cârîye	Alâ b. Cârîye	
Alâ b. Hârîse			Alâ b. Hârîse es-Sekafî
Alâ b. Hars es-Sekafî			
Abbâs b. Mirdâs	Abbâs b. Mirdâs	Abbâs b. Mirdâs	Abbâs b. Mirdâs
Abdurrahman b. Yerbû'			
Adâ b. Hâlid b. Hevze			
Ahnes b. Şurayk			
Akra' b. Hâbis	Akra' b. Hâbis	Akra' b. Hâbis	Akra' b. Hâbis
Alkame b. Adîy			
Alkame b. Üläse		Alkame b. Üläse	
Amr b. Ehtem			
Amr b. Hişâm			
Amr b. Mirdâs			
Cedd b. Kays es- Sehmî			
Cübeyr b. Mu'im			
Ebû Cehm b. Huzeyfe		Ebû Cehm b. Huzeyfe	
Ebû Süfyân b. Harb	Ebû Süfyân b. Harb	Ebû Süfyân b. Harb	Ebû Süfyân b. Harb
Ebüsßenâbil b. Ba'kek		Ebüsßenâbil b. Ba'kek	
el-Muğîre b. el-Hâris			
Esîd b. Cârîye			
Esîd b. Cârîye es-Sekafî			Esîd b. Cârîye es-Sekafî
es-Sehmî	es-Sehmî		
Esîd b. Hârîse			
Hakîm b. Hizâm	Hakîm b. Hizâm	Hakîm b. Hizâm	Hakîm b. Hizâm
Hakîm b. Tuleyk			
Halef b. Hişâm			
Hâlid b. Esîd		Hâlid b. Esîd	
Hâlid b. Hevze		Hâlid b. Hevze	
Hâlid b. Hişâm b. Muğîre		Hâlid b. Hişâm b. Muğîre	
Hâlid b. Kays es-Sehmî			
Hâlid b. Muğîre			
Hâris b. Hâris b. Kelede	Hâris b. Hâris b. Kelede		
Hâris b. Kelede			
Hâris b. Hişâm	Hâris b. Hişâm	Hâris b. Hişâm	Hâris b. Hişâm
Harmele b. Hevze		Harmele b. Hevze	
Hâtîb b. Abdiluzzâ			
Hişâm b. Amr	Hişâm b. Amr	Hişâm b. Amr	Hişâm b. Amr
Hişâm b. Velid b. Muğîre		Hişâm b. Velid b. Muğîre	
Hişâm b. Velid el-Mahzumî			
Huveytîb b. Abdiluzzâ	Huveytîb b. Abdiluzzâ	Huveytîb b. Abdiluzzâ	Huveytîb b. Abdiluzzâ
İkrime b. Âmir		İkrime b. Âmir	
İkrime b. Ebî Cehil			
İkrime b. Hâşim			
Ka'b b. Ahnes			
Kays b. Adîy			Kays b. Adîy
Kays b. Mahreme			
Lebîd b. Rebîa		Lebîd b. Rebîa	

	<i>İbn İshâk'a göre</i>	<i>İbn Hişâm'a göre</i>	<i>İbn Sa'd'a göre</i>
Mahreme b. Nevfel	Mahreme b. Nevfel	Mahreme b. Nevfel	Mahreme b. Nevfel
Mâlik b. Avf en-Nasrî	Mâlik b. Avf	Mâlik b. Avf	Mâlik b. Avf
Muâviye b. Ebî Süfyan	Muâviye b. Ebî Süfyan	Muâviye	Muâviye
Mut'î b. Esved		Mut'î b. Esved	
Nadr b. Hars b. Alkame			
Nadr b. Hâris b. Kelede		Nadr b. Hâris b. Kelede	Nadr b. Hâris b. Kelede
Nevfel b. Muâviye		Nevfel b. Muâviye	
Nudayr b. Hars b. Alkame			
Nudayr b. Hâris b. Kelede			
Nudayr b. Hâris b. Alkame			
Osman b. Nevfel			
Osman b. Vehb			Osman b. Vehb
Safvân b. Ümeyye	Safvân b. Ümeyye	Safvân b. Ümeyye	Safvân b. Ümeyye
Sahr b. Harb b. Ebî Süfyan			
Sahr b. Harb b. Ümeyye			
Sâib b. Ebî's-Sâib		Sâib b. Ebî's-Sâib	
Sâid b. Yerbû'	Sâid b. Yerbû'	Sâid b. Yerbû'	Sâid b. Yerbû'
Sayfî b. Aiz			
Sehl b. Amr			
Sehmî (Adiy b. Kays)		Sehmî (Adiy b. Kays)	
Şeybe b. Osman b. Ebî Talha		Şeybe b. Osman b. Ebî Talha	
Süfyan b. Abdülesed		Süfyan b. Abdülesed	
Süheyl b. Amr	Süheyl b. Amr	Süheyl b. Amr	Süheyl b. Amr
Tulayk b. Süfyan b. Ümeyye		Tulayk b. Süfyan b. Ümeyye	
Ühayha b. Ümeyye		Ühayha b. Ümeyye	
Umeyr b. Ahnes b. Şerik			
Umeyr b. Vedeka			
Umeyr b. Vehb	Umeyr b. Vehb	Umeyr b. Vehb	
Umeyr b. Vezeka			
Uyeyne b. Hisn	Uyeyne b. Hisn	Uyeyne b. Hisn	Uyeyne b. Hisn
Vabisa b. Hâlid			
Verka b. Hâbis			
Yezîd b. Ebî Süfyan			Yezîd b. Ebî Süfyan
Zeydû'l-Hayl b. Mûhelhil			
Züheyr b. Ebî Ümeyye		Züheyr b. Ebî Ümeyye	

* 1. Sütunda kaynak eserlerin tümünde zikri geçen isimler belirtilmiş, karşılaştırma imkanı sunması bakımından diğer sütunlarda kaynak isimleri verilmistir.

Halife b. Hayyât'a göre İbn Kuteybe'ye göre Taberî'ye göre

Alâ b. Cârîye	Alâ b. Cârîye		Alâ b. Cârîye es-Sekaff
Alâ b. Hârîse			
Alâ b. Hars es- Sekaff			
Abbâs b. Mirdâs	Abbâs b. Mirdâs	Abbâs b. Mirdâs	Abbâs b. Mirdâs
Abdurrahman b. Yerbû'			
Adâ b. Hâlid b. Hevze			
Ahnes b. Şurayk			
Akra' b. Hâbis	Akra' b. Hâbis	Akra' b. Hâbis	Akra' b. Hâbis
Alkame b. Adîy			
Alkame b. Ūlâse			
Amr b. Ehtem			
Amr b. Hişâm			
Amr b. Mirdâs			
Cedd b. Kays es- Sehmî			
Cübeyr b. Mut'im		Cübeyr b. Mut'im	
Ebû Cehm b. Huzeyfe			
Ebû Süfyân b. Harb	Ebû Süfyân b. Harb	Ebû Süfyân b. Harb	Ebû Süfyân b. Harb
Ebüs-senâbil b. Ba'kek			
el-Muğîre b. el-Hâris			
Esîd b. Cârîye			
Esîd b. Cârîye es-Sekaff			
es-Sehmî			
Esîd b. Hârîse			
Hakîm b. Hizâm	Hakîm b. Hizâm	Hakîm b. Hizâm	Hakîm b. Hizâm
Hakîm b. Tuleyk			
Halef b. Hişâm			
Hâlid b. Esîd			
Hâlid b. Hevze			
Hâlid b. Hişâm b. Muğîre			
Hâlid b. Kays es-Sehmî			
Hâlid b. Muğîre			
Hâris b. Hâris b. Kelede			
Hâris b. Kelede			
Hâris b. Hişâm	Hâris b. Hişâm	Hâris b. Hişâm	Hâris b. Hişâm
Harmele b. Hevze			
Hâtîb b. Abdiluzzâ			
Hişâm b. Amr	Hişâm b. Amr		Hişâm b. Amr
Hişâm b. Velid b. Muğîre			
Hişâm b. Velid el-Mahzumî			
Huveytîb b. Abdiluzzâ	Huveytîb b. Abdiluzzâ	Huveytîb b. Abdiluzzâ	Huveytîb b. Abdiluzzâ
İkrime b. Âmir			
İkrime b. Ebî Cehil			
İkrime b. Hâşim			
Ka' b b. Ahnes			
Kays b. Adîy			
Kays b. Mahreme			
Lebid b. Rebîa			

Halife b. Hayyât'a göre İbn Kuteybe'ye göre Taberî'ye göre

Mahreme b. Nevfel	Mahreme b. Nevfel		Mahreme b. Nevfel
Mâlik b. Avf en-Nasrî	Mâlik b. Avf	Mâlik b. Avf	Mâlik b. Avf en-Nasrî
Muâviye b. Ebî Süfyan		Muâviye b. Ebî Süfyan	Muâviye
Mut'î b. Esved			
Nadr b. Hars b. Alkame			
Nadr b. Hâris b. Kelede	Nadr b. Hâris b. Kelede		
Nevfel b. Muâviye			
Nudayr b. Hars b. Alkame			
Nudayr b. Hâris b. Kelede			Nudayr b. Hâris b. Kelede
Nudayr b. Haris b. Alkame			
Osman b. Nevfel			
Osman b. Vehb			
Safvân b. Ümeyye	Safvân b. Ümeyye	Safvân b. Ümeyye	Safvân b. Ümeyye
Sahr b. Harb b. Ebî Süfyan			
Sahr b. Harb b. Ümeyye			
Sâib b. Ebî's-Sâib			
Sâid b. Yerbû'	Sâid b. Yerbû'		Sâid b. Yerbû'
Sayfî b. Âiz			
Sehl b. Amr			
Sehmî (Adîy b. Kays)			Sehmî (Adîy b. Kays)
Şeybe b. Osman b. Ebî Talha			
Süfyan b. Abdülesed			
Süheyl b. Amr	Süheyl b. Amr	Süheyl b. Amr	Süheyl b. Amr
Tulayk b. Süfyan b. Ümeyye			
Ühayha b. Ümeyye			
Umeyr b. Ahnes b. Şerîk			
Umeyr b. Vedeka			
Umeyr b. Vehb			Umeyr b. Vehb
Umeyr b. Vezeka	Umeyr b. Vezeka		
Uyeyne b. Hisn	Uyeyne b. Hisn		Uyeyne b. Hisn
Vabisa b. Hâlid			
Verka b. Hâbis			
Yezîd b. Ebî Süfyan			
Zeydû'l-Hayl b. Mûhelhil			
Züheyr b. Ebî Ümeyye			

	<i>İbn Hazm'a göre</i>	<i>İbn Abdilberr' göre</i>	<i>Süheylî'ye göre</i>
A'la b. Cârîye	A'la b. Cârîye es- Sekafl	A'la b. Cârîye es- Sekafl	A'la b. Cârîye es- Sekafl
A'la b. Hârîse			
A'la b. Hars es- Sekafl			
Abbâs b. Mirdâs	Abbâs b. Mirdâs	Abbâs b. Mirdâs	
Abdurrahman b. Yerbü			
A'dâ b. Hâlid b. Hevze			
Ahnes b. Şurayk			
Akra b. Hâbis	Akra b. Hâbis	Akra b. Hâbis	Akra b. Hâbis
Alkame b. Adîy			
Alkame b. Üläse	Alkame b. Üläse	Alkame b. Üläse	Alkame b. Üläse
Amr b. Ehtem			
Amr b. Hişâm			
Amr b. Mirdâs			
Cedd b. Kays es-Sehmî			
Cübeyr b. Mut'im			
Ebû Cehm b. Huzeyfe	Ebû Cehm b. Huzeyfe		Ebû Cehm b. Huzeyfe
Ebû Süfyân b. Harb	Ebû Süfyân b. Harb	Ebû Süfyân b. Harb	Ebû Süfyân b. Harb
Ebüsßenâbil b. Ba'kek	Ebüsßenâbil b. Ba'kek		Ebüsßenâbil b. Ba'kek
el-Muğîre b. el-Hâris			
Esîd b. Cârîye			
Esîd b. Cârîye es-Sekafl			
es-Sehmî			
Esîd b. Hârîse			
Hakîm b. Hizâm	Hakîm b. Hizâm	Hakîm b. Hizâm	Hakîm b. Hizâm
Hakîm b. Tuleyk		Hakîm b. Tuleyk	
Halef b. Hişâm			
Hâlid b. Esîd	Hâlid b. Esîd		Hâlid b. Esîd
Hâlid b. Hevze	Hâlid b. Hevze	Hâlid b. Hevze	Hâlid b. Hevze
Hâlid b. Hişâm b. Muğîre	Hâlid b. Hişâm b. Muğîre	Hâlid b. Hişâm (?)	Hâlid b. Hişâm b. Muğîre
Hâlid b. Kays es-Sehmî			
Hâlid b. Muğîre	Hâlid b. Muğîre		
Hâris b. Hâris b. Kelede	Hâris b. Hâris b. Kelede	Hâris b. Hâris b. Kelede	Hâris b. Hâris b. Kelede
Hâris b. Kelede			
Hâris b. Hişâm	Hâris b. Hişâm	Hâris b. Hişâm	Hâris b. Hişâm
Harmele b. Hevze	Harmele b. Hevze	Harmele b. Hevze	Harmele b. Hevze
Hâtub b. Abdiluzzâ			
Hişâm b. Amr	Hişâm b. Amr	Hişâm b. Amr	Hişâm b. Amr
Hişâm b. Velid b. Muğîre	Hişâm b. Velid b. Muğîre	Hişâm b. Velid b. Muğîre	Hişâm b. Velid b. Muğîre
Hişâm b. Velid el-Mahzumî			
Huveytub b. Abdiluzzâ	Huveytub b. Abdiluzza	Huveytub b. Abdiluzzâ	Huveytub b. Abdiluzzâ
İkrime b. Âmir	İkrime b. Âmir	İkrime b. Âmir	
İkrime b. Ebî Cehil			
İkrime b. Hâşim			İkrime b. Hâşim
Ka'b b. Ahnes			
Kays b. Adîy			
Kays b. Mahreme		Kays b. Mahreme	
Lebid b. Rebîa			Lebid b. Rebîa

	<i>İbn Hazm'a göre</i>	<i>İbn Abdilberr' göre</i>	<i>Süheyl'ye göre</i>
Mahreme b. Nevfel	Mahreme b. Nevfel	Mahreme b. Nevfel (?)	Mahreme b. Nevfel
Mâlik b. Avf en-Nasrî	Mâlik b. Avf	Mâlik b. Avf	Mâlik b. Avf
Muâviye b. Ebî Süfyan	Muâviye	Muâviye	Muâviye
Mut'i b. Esved	Mut'i b. Esved	Mut'i b. Esved	Mut'i b. Esved
Nadr b. Hars b. Alkame			
Nadr b. Hâris b. Kelede			
Nevfel b. Muâviye	Nevfel b. Muaviye		Nevfel b. Muâviye
Nudayr b. Hars b. Alkame			
Nudayr b. Hâris b. Kelede			
Nudayr b. Hâris b. Alkame		Nudayr b. Hârisb. Alkame	
Osman b. Nevfel			
Osman b. Veheb			
Safvân b. Ümeyye	Safvân b. Ümeyye	Safvân b. Ümeyye	Safvân b. Ümeyye
Sahr b. Harb b. Ebî Süfyan			
Sahr b. Harb b. Ümeyye			
Sâib b. Ebî's-Sâib	Sâib b. Ebî's-Sâib	Sâib b. Ebî's-Sâib	Sâib b. Ebî's-Sâib
Sâid b. Yerbû'	Sâid b. Yerbû'	Sâid b. Yerbû'	Sâid b. Yerbû'
Sayfi b. Âiz			
Sehl b. Amr			
Sehmî (Adîy b. Kays)		Sehmî (Adîy b. Kays) (?)	
Şeybe b. Osman b. Ebî Talha		Şeybe b. Osman (?)	Şeybe b. Osman b. Ebî Talha
Süfyan b. Abdülesed	Süfyan b. Abdülesed	Süfyan b. Abdülesed (?)	Süfyan b. Abdülesed
Süheyl b. Amr	Süheyl b. Amr	Süheyl b. Amr	Süheyl b. Amr
Tuleyk b. Süfyan b. Ümeyye	Tuleyk b. Süfyan b.	Tuleyk b. Süfyan b.	Tulayk b. Süfyan b. Ümeyye
Ühayha b. Ümeyye	Ühayha b. Ümeyye	Ühayha b. Ümeyye	Ühayha b. Ümeyye
Umeyr b. Ahnes b. Şerik			
Umeyr b. Vedeka		Umeyr b. Vedeka	
Umeyr b. Vehb	Umeyr b. Vehb	Umeyr b. Vehb	Umeyr b. Vehb
Umeyr b. Vezeka			
Uyeyne b. Hisn	Uyeyne b. Hisn	Uyeyne b. Hisn	
Vabisa b. Hâlid			
Verka b. Hâbis			
Yezîd b. Ebî Süfyan		Yezîd b. Ebî Süfyan	
Zeydû'l-Hayl b. Mühelhil			
Züheyr b. Ebî Ümeyye	Züheyr b. Ebî Ümeyye	Züheyr b. Ebî Ümeyye (?)	Züheyr b. Ebî Ümeyye

	<i>İbnü'l- Eşr' göre</i>	<i>İbn Seyyidünnâs'a göre</i>	<i>İbn Hacer'e göre</i>
Alâ b. Cârîye	Alâ b. Cârîye es- Sekafi	Alâ b. Cârîye es- Sekafi	Alâ b. Cârîye es- Sekafi
Alâ b. Hârîse			
Alâ b. Hars es-Sekafi			Alâ b. Hars es-Sekafi
Abbâs b. Mirdâs	Abbâs b. Mirdâs	Abbâs b. Mirdâs	Abbâs b. Mirdâs
Abdurrahman b. Yerbû'			
A'dâ b. Hâlid b. Hevze			A'dâ b. Hâlid b. Hevze
Ahnes b. Şurayk			Ahnes b. Şurayk
Akra b. Hâbis	Akra' b. Hâbis	Akra' b. Hâbis	Akra' b. Hâbis
Alkame b. Adîy			
Alkame b. Ūlâse			
Amr b. Ehtem			
Amr b. Hişâm			
Amr b. Mirdâs			Amr b. Mirdâs
Cedd b. Kays es-Sehmî			
Cübeyr b. Mu'tim			
Ebû Cehm b. Huzeyfe			
Ebû Süfyân b. Harb	Ebû Süfyân b. Harb	Ebû Süfyân b. Harb	Ebû Süfyân b. Harb
Ebüsşenâbil b. Ba'kek			
el-Muğîre b. el-Hâris			
Esîd b. Cârîye			
Esîd b. Cârîye es- Sekafi		Esîd b. Cârîye es- Sekafi	Esîd b. Cârîye es- Sekafi
es-Sehmî			
Esîd b. Hârîse			
Hakîm b. Hizâm	Hakîm b. Hizâm	Hakîm b. Hizâm	Hakîm b. Hizâm
Hakîm b. Tuleyk			Hakîm b. Tuleyk
Halef b. Hişâm			
Hâlid b. Esîd			Hâlid b. Esîd
Hâlid b. Hevze			
Hâlid b. Hişâm b. Muğîre			Hâlid b. Hişâm b. Muğîre
Hâlid b. Kays es-Sehmî			Hâlid b. Kays es-Sehmî
Hâlid b. Muğîre			
Hâris b. Hâris b. Kelede			Hâris b. Hâris b. Kelede
Hâris b. Kelede			
Hâris b. Hişâm	Hâris b. Hişâm	Hâris b. Hişâm	
Harmele b. Hevze			Harmele b. Hevze
Hâtüb b. Abdiluzzâ			
Hişâm b. Amr	Hişâm b. Amr	Hişâm b. Amr	Hişâm b. Amr
Hişâm b. Velid b. Muğîre			Hişâm b. Velid b. Muğîre
Hişâm b. Velid el-Mahzumî			
Huveytib b. Abdiluzzâ	Huveytib b. Abdiluzzâ	Huveytib b. Abdiluzzâ	Huveytib b. Abdiluzzâ
İkrime b. Âmir			İkrime b. Âmir
İkrime b. Ebî Cehil			
İkrime b. Hâşim			
Ka'b b. Ahnes			
Kays b. Adîy		Kays b. Adîy	
Kays b. Mahreme			Kays b. Mahreme
Lebîd b. Rebîa			

	<i>İbnü'l- Estr' göre</i>	<i>İbn Seyyidünnâs'a göre</i>	<i>İbn Hacer'e göre</i>
Mahreme b. Nevfel	Mahreme b. Nevfel	Mahreme b. Nevfel	Mahreme b. Nevfel
Mâlik b. Avf en-Nasrî	Mâlik b. Avf	Mâlik b. Avf	Mâlik b. Avf
Muâviye b. Ebî Süfyan		Muâviye b. Ebî Süfyan	
Mur'î b. Esved			
Nadr b. Hars b. Alkame			Nadr b. Hars b. Alkame
Nadr b. Hâris b. Kelede		Nadr b. Hâris b. Kelede	
Nevfel b. Muâviye			
Nudayr b. Hars b. Alkame			Nudayr b. Hars b. Alkame
Nudayr b. Hâris b. Kelede			
Nudayr b. Hâris b. Alkame			
Osman b. Nevfel			
Osman b. Vehab			
Safvân b. Ümeyye	Safvân b. Ümeyye	Safvân b. Ümeyye	Safvân b. Ümeyye
Sahr b. Harb b. Ebî Süfyan			
Sahr b. Harb b. Ümeyye			Sahr b. Harb b. Ümeyye
Sâib b. Ebî's-Sâib			
Sâid b. Yerbû'	Sâid b. Yerbû'	Sâid b. Yerbû'	Sâid b. Yerbû'
Sayfî b. Âiz			
Sehl b. Amr			
Sehmî (Adîy b. Kays)			Sehmî (Adîy b. Kays)
Şeybe b. Osman b. Ebî Talha			
Süfyan b. Abdülesed			Süfyan b. Abdülesed
Süheyl b. Amr	Süheyl b. Amr	Süheyl b. Amr	Süheyl b. Amr
Tulayk b. Süfyan b. Ümeyye			
Ühayha b. Ümeyye			Ühayha b. Ümeyye
Umeyr b. Ahnes b. Şerîk			Umeyr b. Ahnes b. Şerîk
Umeyr b. Vedeka			Umeyr b. Vedeka
Umeyr b. Vehb			
Umeyr b. Vezeka			
Uyeyne b. Hisn	Uyeyne b. Hisn	Uyeyne b. Hisn	
Vabisa b. Hâlid			Vabisa b. Hâlid
Verka b. Hâbis			Verka b. Hâbis
Yezîd b. Ebî Süfyan		Yezîd b. Ebî Süfyan	
Zeydû'l-Hayl b. Mûhelhil			
Züheyr b. Ebî Ümeyye			Züheyr b. Ebî Ümeyye

	<i>Şâmi'ye göre</i>	<i>Diyârbekri'ye göre</i>	<i>Âsım Köksal'a göre</i>
Alâ b. Cârîye	Alâ b. Cârîye es- Sekafl		Alâ b. Cârîye es-Sekafl
Alâ b. Hârîse		Alâ b. Hârîse es-Sekafl	
Alâ b. Hars es-Sekafl			
Abbâs b. Mirdâs	Abbâs b. Mirdâs	Abbâs b. Mirdâs	Abbâs b. Mirdâs
Abdurrahman b. Yerbû'	Abdurrahman b. Yerbû'	Abdurrahman b. Yerbû'	
A'dâ b. Hâlid b. Hevze			
Ahnes b. Şurayk	Ahnes b. Şurayk		
Akra' b. Hâbis	Akra' b. Hâbis	Akra' b. Hâbis	Akra' b. Hâbis
Alkame b. Adîy		Alkame b. Adîy	
Alkame b. Üläse	Alkame b. Üläse		Alkame b. Üläse
Amr b. Ehtem	Amr b. Ehtem		
Amr b. Hişâm	Amr b. Hişâm		
Amr b. Mirdâs	Amr b. Mirdâs		
Cedd b. Kays es-Sehmî	Cedd b. Kays es-Sehmî		
Cübeyr b. Mut'im	Cübeyr b. Mut'im		
Ebû Cehm b. Huzeyfe	Ebû Cehm b. Huzeyfe		Ebû Cehm b. Huzeyfe
Ebû Süfyân b. Harb	Ebû Süfyân b. Harb	Ebû Süfyân b. Harb	Ebû Süfyân b. Harb
Ebüsßenâbil b. Ba'kek	Ebüsßenâbil b. Ba'kek		Ebüsßenâbil b. Ba'kek
el-Muğîre b. el-Hâris	el-Muğîre b. el-Hâris		
Estd b. Cârîye	Estd b. Cârîye		
Estd b. Cârîye es- Sekafl			
es-Sehmî			
Estd b. Hârîse			Estd b. Hârîse
Hakîm b. Hizâm	Hakîm b. Hizâm	Hakîm b. Hizâm	Hakîm b. Hizâm
Hakîm b. Tuleyk	Hakîm b. Tuleyk		
Halef b. Hişâm	Halef b. Hişâm		
Hâlid b. Estd	Hâlid b. Estd		Hâlid b. Estd
Hâlid b. Hevze	Hâlid b. Hevze		Hâlid b. Hevze
Hâlid b. Hişâm b. Muğîre			Hâlid b. Hişâm b. Muğîre
Hâlid b. Kays es-Sehmî	Hâlid b. Kays es-Sehmî		
Hâlid b. Muğîre			
Hâris b. Hâris b. Kelede	Hâris b. Hâris b. Kelede		
Hâris b. Kelede		Hâris b. Kelede	
Hâris b. Hişâm	Hâris b. Hişâm	Hâris b. Hişâm	Hâris b. Hişâm
Harmele b. Hevze	Harmele b. Hevze		Harmele b. Hevze
Hâtub b. Abdiluzzâ	Hâtub b. Abdiluzzâ		
Hişâm b. Amr	Hişâm b. Amr	Hişâm b. Amr	Hişâm b. Amr
Hişâm b. Velid b. Muğîre	Hişâm b. Velid el-Mahzumî		Hişâm b. Velid b. Muğîre
Hişâm b. Velid el-Mahzumî			
Huveytub b. Abdiluzzâ	Huveytub b. Abdiluzzâ	Huveytub b. Abdiluzzâ	Huveytub b. Abdiluzzâ
İkrime b. Âmir	İkrime b. Âmir		İkrime b. Âmir
İkrime b. Ebî Cehil	İkrime b. Ebî Cehil	İkrime b. Ebî Cehil	
İkrime b. Hâşim			
Ka'b b. Ahnes	Ka'b b. Ahnes		
Kays b. Adîy	Kays b. Adîy		Kays b. Adîy
Kays b. Mahreme	Kays b. Mahreme		
Lebid b. Rebîa	Lebid b. Rebîa		Lebid b. Rebîa

	<i>Şâmi'ye göre</i>	<i>Diyârbekrî'ye göre</i>	<i>Âsım Köksal'a göre</i>
Mahreme b. Nevfel	Mahreme b. Nevfel	Mahreme b. Nevfel	Mahreme b. Nevfel
Mâlik b. Avf en-Nasrî	Mâlik b. Avf	Mâlik b. Avf	Mâlik b. Avf
Muâviye b. Ebî Süfyân	Muâviye	Muâviye	Muâviye
Mut'î b. Esved	Mut'î b. Esved		Mut'î b. Esved
Nadr b. Hars b. Alkame			
Nadr b. Hâris b. Kelede			
Nevfel b. Muâviye	Nevfel b. Muaviye		Nevfel b. Muaviye
Nudayr b. Hars b. Alkame	Nudayr b. Hars b. Alkame		
Nudayr b. Hâris b. Kelede			Nudayr b. Hâris b. Kelede
Nudayr b. Hâris b. Alkame			
Osman b. Nevfel		Osman b. Nevfel	
Osman b. Vehb	Osman b. Vehb		Osman b. Vehb
Safvân b. Ümeyye	Safvân b. Ümeyye	Safvân b. Ümeyye	Safvân b. Ümeyye
Sahr b. Harb b. Ebî Süfyan	Sahr b. Harb b. Ebî Süfyan		
Sahr b. Harb b. Ümeyye			
Sâib b. Ebî's-Sâib	Sâib b. Ebî's-Sâib		Sâib b. Ebî's-Sâib
Sâid b. Yerbû'	Sâid b. Yerbû'	Sâid b. Yerbû'	Sâid b. Yerbû'
Sayfî b. Âiz	Sayfî b. Âiz		
Sehl b. Amr	Sehl b. Amr		
Sehmî (Adîy b. Kays)	Sehmî (Adîy b. Kays)	Sehmî (Adîy b. Kays)	Sehmî (Adîy b. Kays)
Şeybe b. Osman b. Ebî Talha			Şeybe b. Osman b. Ebî Talha
Süfyân b. Abdülesed	Süfyân b. Abdülesed		Süfyân b. Abdülesed
Süheyl b. Amr	Süheyl b. Amr	Süheyl b. Amr	Süheyl b. Amr
Tulayk b. Süfyân b. Ümeyye	Tulayk b. Süfyân b. Ümeyye		Tulayk b. Süfyân b. Ümeyye
Ühayha b. Ümeyye	Ühayha b. Ümeyye		Ühayha b. Ümeyye
Umeyr b. Ahnes b. Şerîk			
Umeyr b. Vedeka	Umeyr b. Vedeka		
Umeyr b. Vehb		Umeyr b. Vehb	Umeyr b. Vehb
Umeyr b. Vezeka			
Uyeyne b. Hisn	Uyeyne b. Hisn	Uyeyne b. Hisn	Uyeyne b. Hisn
Vabisa b. Hâlid			
Verka b. Hâbis			
Yezîd b. Ebî Süfyan	Yezîd b. Ebî Süfyan	Yezîd b. Ebî Süfyan	Yezîd b. Ebî Süfyan
Zeydû'l-Hayl b. Mûhelhil	Zeydû'l-Hayl b. Mûhelhil		
Züheyr b. Ebî Ümeyye	Züheyr b. Ebî Ümeyye		Züheyr b. Ebî Ümeyye

EK-3: Tüm Eserlerde Yer Alan Ortak İsim Listesi

Akra' b. Hâbis

Ebû Süfyân b. Harb

Hakîm b. Hizâm

Huveytîb b. Abdiluzzâ

Mâlik b. Avf

Safvân b. Ümeyye

Süheyl b. Amr

EK-4: Müellefe-i Kulûb'un Kabilelerine Göre İsim Listesi

Beni Ümeyye b. Abdişşems'den;

Ebû Süfyân b. Harb
Muâviye b. Ebî Süfyan
Yezîd b. Ebî Süfyân
Tuleyk b. Süfyân b. Ümeyye
Hakîm b. Tuleyk

Beni Süleym b. Mansur'dan;

Abbâs b. Mirdâs
Amr b. Mirdâs

Beni Nasr b. Muaviye'den;

Abdurrahman b. Yerbû'
Saîd b. Yerbû'

Beni Cumeh b. Amr'dan;

Safvân b. Ümeyye
Ühayha b. Ümeyye
Umeyr b. Ahnes b. Şureyk
Ahnes b. Şureyk

Beni Mahzum b. Yakaza'dan;

Hâlid b. Hişâm b. Muğire
Hişâm b. Velid b. Muğire
Hâris b. Hişâm b. Muğire
İkrime b. Ebî Cehil

Beni Temim'den;

Akra' b. Hâbis
Verkâ b. Hâbis

Beni Amir b. Rebia'dan;

Hâlid b. Hevze
Harmele b. Hevze

Beni Amir b. Luay'dan;

Huveytîb b. Abdiluzzâ
Hâtîb b. Abdiluzzâ
Süheyl b. Amr
Sehl b. Amr

Beni Sehm'den;

Hâlid b. Kays
Kays b. Adîy

EK-5: Müellefe-i Kulûb'a Verilen Ganimet Miktarını Gösteren Liste

Müellefe-i Kulûb	Ganimet Miktarı
Kureys'ten:	
Ebû Süfyân b. Harb	100 deve+40 ukıyye
Muâviye	100 deve+40 ukıyye
Yezid	100 deve+40 ukıyye
Safvân b. Ümeyye	100 deve
Hakîm b. Hizâm	100 deve
Hâris b. Hışâm	100 deve
Süheyl b. Amr	100 deve
Huveytub b. Abdiluzzâ	100 deve
Hışâm b. Amr	50 deve
Mahreme b. Nevfel	50 deve
Umeyr b. Vehb	50 deve
Saîd b. Yerbû'	50 deve
Alâ b. Cârîye	50 deve
Kureys Dışından:	
Mâlik b. Avf	100 deve
Akra' b. Hâbis	100 deve
Abbâs b. Mirdâs	100 deve
Uyeyne b. Hısm	100 deve
Hâris b. Hâris b. Kelede	100 deve

ÖZGEÇMİŞ

02.06.1984 yılında Bursa'da doğdu. 2002'de Bursa Anadolu İmam-Hatip Lisesi'nden, 2007 yılında Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı yıl Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İslam Tarihi Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans çalışmalarına başladı.